

ΕΝΑ ΑΣΤΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ο ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

**ΕΝΑ ΑΣΤΕΡΙ
ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ**

**Ο ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ**

© Μοναχή Μαριάμ. Γ. Γιαννοπούλου

Διατίθεται εἰς τὴν Ἱερὰν Μονήν

Παναγίας Βαρνάκοβας Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος

Εὐπάλιον - Δωρίδος

T.K. 33056

Τηλέφωνον 0634 51030

Ἀπολυτίκιον (Ἦχος γ')

Θείας πίστεως, ὁμολογία, ἄλλον Παῦλον σε, τῇ Ἐκκλησίᾳ,
ζηλωτὴν ἐν ἱερεῦσιν ἀνέδειξε.

Συνεκβοᾷ σοι καὶ Ἄβελ πρὸς Κύριον, καὶ Ζαχαρίου τό
αἷμα τό δίκαιον. Πάτερ Ὅσιε, Χριστόν τόν Θεόν, ἰκέτευε,
δωρήσασθαι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος.

Ἀφίερωμα

στούς ὁμολογητές τῆς πίστεώς μας,
οἱ ὁποῖοι διεφύλαξαν μέ θυσία καί αὐτῆς τῆς
ζωῆς τους τόν “πολύτιμον μαργαρίτην” τῆς
Πίστεως πρὸς τόν ἐκ Θεοῦ Θεόν Λόγον
Ἰησοῦ Χριστό καί Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Τό παρόν βιβλίο ἐνσκύπτει - Χάριτι Θεοῦ - εὐλαβικά στήν ἀγία καί ἡρωϊκή ζωή τοῦ Ὁμολογητοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου τοῦ Α', ὁ ὁποῖος ἦταν σύγχρονος καί σύναθλος τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας.

Ἡ πάλη του μέ τή σκοτεινή καί θεομάχο αἵρεση τοῦ ἀρειανισμοῦ, τῆς ὁποίας ἀκόλουθος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Κωνστάντιος, ἦταν μακροχρόνια καί ὀδυνηρή, μέ ἐπανειλημμένες ἐξορίες, κακοποιήσεις, ἐξουθενώσεις, ἀπειλές καί ἐπιβουλές. Στό τέλος ἦρθε καί ὁ μαρτυρικός του θάνατος· ὁ προσωπικός θρίαμβος τοῦ Ἱερομάρτυρος Παύλου.

Στά χρόνια τῆς περιπετειώδους πατριαρχίας του (338 - 351 μ.Χ. μέ ἐνδιάμεσες διακοπές λόγω τῶν ἐξοριῶν) ἀνύστακτο τό μάτι τοῦ Πατριάρχου τῆς Βασιλεύουσας Παύλου ἀγρυπνοῦσε ἐπάνω ἀπό τόν Ὁρθόδοξο κόσμο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Σάν φάρος ἀκοίμητος στό Ὁρθόδοξο Βυζάντιο φώτιζε ὅλη τήν οἰκουμένη, γιά νά μὴν τσακιστῇ μέσα στή σκοτεινή νύχτα τῶν αἱρέσεων ἐπάνω στά βράχια τῆς ἀπιστίας.

Ὁ Παῦλος στό Βορρᾶ καί ὁ Ἀθανάσιος, ὁ πνευματικός φάρος τῆς Ἀλεξάνδρειας στό Νότο, “ἐξέπεμπον” τὸ Φῶς τοῦ Χριστοῦ ἀδιάκοπα. καί ἃς ἐμαίνετο ἡ θύελλα τῶν διωγμῶν γύρω τους, καί ἃς ἐσπαζαν τὰ κύμματα τοῦ μίσους τῶν ἀνθρώπων τῆς πλάνης ἐπάνω τους.

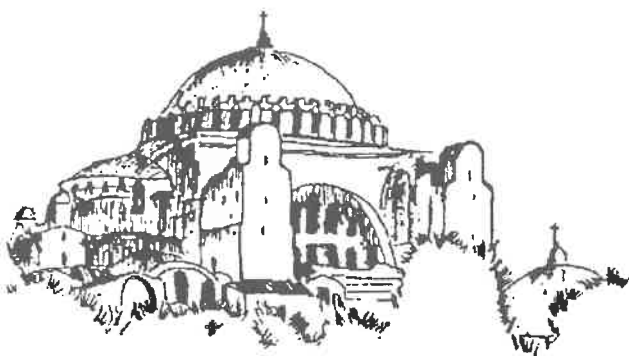
Ἡ ἰσχυρή προσωπικότητα τοῦ Πατριάρχου Παύλου μέ τὴν ἀρραγή Πίστη καί τὴν ἀσύνορη ἀγάπη στό Σωτῆρα Χριστό ἐγινε κυματοθραύστης μπροστά στή μανία τοῦ φανατισμοῦ τοῦ ἀρρειανόφρονος Βασιλέως Κωνσταντίου καί τῶν ὁμοϊδεατῶν του, οἱ ὅποιοι τολμοῦσαν καί κατεβίβαζαν τὸν Κτίστη τοῦ σύμπαντος, Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς θέσιν κτίσματος.

Μαζί μέ τὸν ἡρωϊκὸ Πατριάρχη πάλαιψαν μέχρι θανάτου πολλοί. Ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι τοῦ Βυζαντίου. Χιλιάδες ὁμολογητὲς ἀνεδείχθησαν ἐκείνη τὴν ἐποχή. Τρεῖς χιλιάδες πενήντα Ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Βασιλεύουσας ἐσφάγησαν μόνο κατὰ τὴν διαμαρτυρία τους, ὅταν ἀνέβασε ὁ αὐτοκράτορας αὐθαίρετα τὸν πνευματομάχο Μακεδόνιο στὸν Πατριαρχικὸ θρόνο ἐξορίζοντας τὸν νόμιμο Πατριάρχη Παῦλο. Καί ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ μείνουν πιστοὶ “ἄχρι θανάτου” στό Χριστό καί νὰ διαφυλάξουν τὴν Πίστη ἀνόθευτη πρὸς χάριν τῶν γενεῶν πού θά ἀκολουθοῦσαν.

Καί στὴν ἐποχή μας βάλλεται ἡ Ὁρθοδοξία ἀπὸ πολυάριθμες σκοτεινὲς αἰρέσεις καί κυρίως ἀπὸ τὴν παναίρεση τοῦ Οἰκουμενισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐτοιμάζεται μία νέα παγκόσμια “Βαβέλ”. Μέ αὐτὴν “ἐπισυνάγονται (οἱ ὑλόφρονες πάσης τῆς οἰκουμένης) ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου”.

Εἶθε διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Ὁμολογητοῦ νὰ ἐπιδείξη καί ἡ δικὴ μας γενεὰ Πίστη ἀκλόνητη στό Πανάγιο Πρόσωπο τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καί δύναμη Ὁμολογίας. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α

Ο ΕΚΛΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Λαοθάλασσα κατέκλυζε ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοῦ 338 μ.Χ. τῇ Βασιλεύουσᾳ. Ἡ μεγαλόπρεπη Ἐκκλησία τῆς τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης, ἀλλὰ καὶ οἱ δρόμοι γύρω ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὰ Πατριαρχεῖα, μέχρι καὶ αὐτὴ ἡ πλατεία (τό forum) τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἦσαν κατὰμεστα ἀπὸ πλήθη πιστῶν. Ὅσοι βρίσκονταν μέσα στὸν Ναὸ μπορούσαν νὰ δοῦν καὶ τὸν ἐκλεκτὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ. Τὸν νέον Πατριάρχη Παῦλο τὸν Α', πού ἔπαιρνε τὴ Χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπὸ τὰ χέρια ἐνδημούντων στὴν Κωνσταντινούπολη Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων.

Ὁ Παῦλος καταγόταν ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ὁ ἱερός πόθος του γιὰ τὸ Χριστὸ τὸν ἔκανε νὰ καταταγῇ στὶς τάξεις τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Βασιλεύουσας ἀπὸ πολὺ νέος. Ἦταν γνωστὸ τὸ ἄμεμπτο ἥθος του καὶ ἡ ἀφοσίωσή του στὴν Ὁρθόδοξη πίστη.

Μέ τήν ἀνάρρησή του στόν Πατριαρχικό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως σάν ἀστέρι, πού ἀκτινοβολοῦσε τίς μαρμαρυγές τῆς Θείας Χάριτος, μεσουράνησε στό νοητό στερέωμα τῆς Ἐκκλησίας μέσα στή δεκαετία 340 ἕως 350 συμπεριλαμβανομένου καί τοῦ ἔτους 351 μ. Χ.

Χιλιάδες μάτια πιστῶν τώρα τόν “χτένιζαν” κυριολεκτικά μέ τό βλέμμα, ἐνῶ σκυφτός ἔπαιρνε τήν μεγάλη χάρι τῆς Πατριαρχίας, λές κι ἔψαχναν μέ ἀγωνία νά δοῦν - ἐάν θά ἦταν δυνατόν - καί αἰσθητά στό πρόσωπό του τά σημεῖα τῆς ποθητῆς ἀγιότητος.

Ἐκεῖνος ὥχρός ἀπό τή συγκίνηση φαινόταν συγκεντρωμένος στόν ἑαυτό του καί σέ προσευχή βαθεία καί ἔμπονη. Μόλις εἶχε φθάσει τή μέση ἡλικία, ἀλλά τό θεόσδοτο κῦρος τῆς προσωπικότητάς του καί ἡ ἀσκητική ζωή του ἔδιναν τήν αἰσθησιμῆς μεγαλύτερης ἡλικίας.

Ἀπό μακρυνά φαινόταν πώς ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού “δούλευε” τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ καί, ἀντίστροφα, ἡ Χάρις “δούλευε” ἐπάνω του δίνοντάς του τό ἀντιφέγγισμα τοῦ ὑπερκοσμίου κάλλους της.

Ὅταν εἶδαν νά τρέχουν σιωπηλά τά δάκρυά του καί νά βρέχουν τό μόλις τοποθετημένο στούς ὦμους του πατριαρχικό ὠμόφορο, μόλις εἶδαν τό φῶς πού περιέλαμψε τή μορφή του, ἐκραύγασαν συγκινημένοι καί μέ ἱερό ἐνθουσιασμό εὐχές γιά τόν ἐκλεκτό τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν καί ὁ ἐκλεκτός ὁ δικός τους.

Ὁ ἱερός ἄνδρας τίς μεγάλες ἐκεῖνες στιγμές ἐνοιωθε σάν Μάρτυρα πού ἐτοιμαζόταν νά εἰσπληδήσῃ στό “Κολοσσαῖο”. Τό “Κολοσσαῖο” πού τόν περιέμενε τό γνῶριζε ὁ μακάριος Παῦλος. Γνώριζε καλά τί σήμαινε πατριαρχία σ’ἐκεῖνους τοὺς χαλεπούς καιρούς, πού ἡ θεομάχος αἵρεση τοῦ ἀρειανισμοῦ συγκλόνιζε τήν Ἐκκλησία καί εἶχε μάλιστα ὑποστη-

ρικτή τόν ἴδιο τόν αὐτοκράτορα, τόν Κωνστάντιο, τόν τρίτο γυιό τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Τά “θηρία” τὰ ὅποια θ’ ἀντιμετώπιζε ἀπ’ αὐτῇ τήν ἱερή θέση, τοῦ ἦσαν γνωστά. Κατ’ ἀρχάς ἡ ἀντιγνωμία τοῦ πείσμονα αὐτοκράτορα καί ἡ ἀφοσίωσή του στήν πλάνη τοῦ ἀρειανισμοῦ, πού τολμοῦσε νά κατεβάζῃ τόν Κτίστη στή θέσι τοῦ κτίσματος ἀμφισβητώντας τήν ἀπειροτέλεια Θεό-τητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Ἐνα ἄλλο “θηρίο” ἦταν τό μίσος καί ἡ ἄκρατη φιλοδοξία τοῦ ἀρειανόφρονος Εὐσεβίου, Ἐπισκόπου Νικομηδείας, ὁ ὅποιος ἐνδιαφερόταν γιά τόν Πατριαρχικό θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γιά νά σκορπίσῃ τό μίasma τοῦ ἀρειανισμοῦ ἀπό ἰσχυρότερη θέση. Ὁ αὐτοκράτορας, πού ἦταν καί συγγενῆς του, ἦταν τό μεγαλύτερο θῦμα τῆς διεστραμμένης διδασκαλίας του, ἐκούσιο δυστυχῶς.

Καί τό “θηρίο” ὁμως τοῦ φθόνου ἀκόνιζε τά νύχια του ἐναντίον τοῦ Θεοπροβλήτου Παύλου. Αὐτό ἐμφώλευε στήν ψυχή τοῦ πρεσβυτέρου Μακεδονίου, ὁ ὅποιος παρ’ ὅλο πού εἶχε φθάσει στή γεροντική ἡλικία, δέν εἶχε κατορθώσει νά νικήσῃ τό πάθος τῆς φιλοδοξίας. Ἦταν κι ἐκεῖνος ὑποψήφιος γιά τό Πατριαρχικό ἀξίωμα, ἀλλά δέν ψηφίστηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία “διά τό ἄστατον περί τήν Πίστιν καί τό φθονερὸν τοῦ χαρακτῆρος του”. Φύλαξε ὁ Θεὸς τήν Ἐκκλησία Του.

Ἡ μετέπειτα πορεία του δικαίωσε τήν ἀπόρριψή του. Ἐγίνε διώκτης ἀνηλεῆς ὅχι μόνο τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Παύλου, ἀλλά καί ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Βασιλεuousης καί τῆς βόρειας Μ. Ἀσίας, φθάνοντας μέχρι καί αὐτοῦ τοῦ ἐγκλήματος μέ τῇ βοήθεια τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Κατήντησε δέ ἀρχηγός τῶν Πνευματομάχων, τῆς πλέον βλάσφημης αἰρέσεως, - ἥτις οὐκ ἀφίεται τοῖς ἀνθρώποις - ἡ ὅποια

προσέβαλε αυτό τό ίδιο τό Πανάγιο Πνεῦμα.

Αὐτά σκεφτόταν ὁ ἱερός Παῦλος τώρα πού ἡ Ἐκκλησία τόν ἔβαζε στήν πρώτη γραμμή τῶν ὑπέρ τῆς Ἀληθείας ἀγώνων τῆς, καί ζητοῦσε μετά δακρύων τή θεία ἐνίσχυση.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Βασιλεύουσας ἀποτελοῦσε νευραλγικό κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀνατολῆς. Ὅλες οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες τῆς Μ. Ἀσίας εἶχαν ἀνεκαθεν στραμμένα τά βλέμματά τους στήν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί δέχονταν τόν εὐεργετικό ἐπηρεασμό τῆς.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Παῦλος ἀντιστάθηκε σ' αὐτή τήν ἐκλογή. Ὅχι γιατί δέιλιαζε. Μέσα στήν πραότητα του καί τήν προσήνεια του ὑπῆρχε μία ἀκαταγώνιστη εὐψυχία. Ἀρκεῖ νά ἦταν σίγουρος πῶς αὐτό, γιά τό ὁποῖο θ' ἀγωνιζόταν, ἦταν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν “κοιμήθηκε” ὁ ἀγιώτατος Ἀλέξανδρος, ὁ προηγούμενος Πατριάρχης, τόν κύκλωσαν μέ ἀγωνία οἱ Ὁρθόδοξοι καί τόν πίεζαν νά ἐνδώση γιά τό Πατριαρχικό ἀξίωμα.

--Εἶναι οἰκονομία Θεοῦ, Παῦλε, τοῦ ἔλεγαν μέ ἀγωνία, τό ὅτι λείπει ὁ αὐτοκράτορας. Ἄν ἦταν ἐδῶ, θά μᾶς ἔβαζε ἀρειανό Πατριάρχη. Πρέπει νά ἐνεργήσουμε γρήγορα καί συνετά. Ὅλα θά γίνουν σύμφωνα μέ τούς θείους κανόνες. Πές τό “ναί”, Παῦλε, ἡ Ἐκκλησία κινδυνεύει!...

--Οὐκ εἰμι ἄξιος, οὐκ εἰμι..., ἀπαντοῦσε συντετριμμένος ἐκεῖνος.

--Μά σέ ὑπέδειξε ὁ ἀγιώτατος Ἀλέξανδρος καί προέβλεψε τήν πατριαρχεία σου καί ὁ μακαριστός Πατριάρχης Μητροφάνης. Πρέπει νά ὑπακούσης, τοῦ ἔλεγαν οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐπίσκοποι, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ καθώς καί ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀφοσιωμένοι στήν Ὁρθόδοξη Πίστη.

Ὁ Θεός εἶχε παντοῦ τούς δικούς Του.

Παρ' ὅλα αὐτά ὁ Παῦλος ἀκόμη δίσταζε.

-- Ἴσως χαρακτηριστῶ φιλόδοξος, ἀντεῖπε. Εἶναι καί ἡ ἡλικία μου κάπως νέα...

Τότε ἐπενέβη ἀποφασιστικά ἕνας γέροντας ἐπίσκοπος τῆς Μ. Ἀσίας, πού ἔτυχε ἐκεῖνες τίς ἡμέρες νά εἶναι στή Βασιλεύουσα καί ὁ ὁποῖος γνώριζε τόν Παῦλο ἀπό τότε πού ἦταν Νοτάριος.

-- Προσφιλέστατε Παῦλε, εἶπε κάπως αὐστηρά, ἐπιτρέψατέ μου νά εἶπω κι ἐγώ τήν γνώμη μου, ἡ ὁποία σχηματίστηκε κατόπιν προσευχῆς καί πηγάζει ἀπό τήν πολυετῇ ἐμπειρία μου. Ὑπάκουσον εἰς τήν φωνήν τῆς Ἐκκλησίας, ἀδελφέ. Ἐάν σέ εἶπουν φιλόδοξον ἢ ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ὑπόμεινον καί μακροθύμησον. Τό ν' ἀδικηθῶμεν ἡμεῖς ὡς πρόσωπα, οὐδεμίαν ἠθικήν ζημίαν ἐπιφέρει, ἐάν μέ ὑπομονή καί ἀνεξικακία φέρομεν τήν ἀδικίαν. Ἔστι Θεός ὁ ἐκδικῶν... Ἄν ἀδικηθῇ ὁμως ἡ Ἐκκλησία, βλαπτόμεθα ἅπαντες. Μήν παραδώσης, φιλόθεε, τήν Ἐκκλησίαν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν της μέ τήν ἄρνησή σου...

Ὁ Παῦλος κάμφθηκε σ' αὐτούς τούς λόγους καί τελικά ὑπετάγη στό θεῖο θέλημα. Καί ὁ Ἐπίσκοπος κατέληξε:

-- Δέ σοῦ προσφέρει ἡ Ἐκκλησία, Παῦλε, ἀξιώματα μέ αὐτήν τήν ἐκλογή· σοῦ προσφέρει Σταυρόν καί ἀκάνθινον στέφανον! Θᾶχεις νά παλέψης μέ τόν Βασιλέα, τούς αἱρετικούς, τούς φθονερούς, τούς ἀπερίσκεπτους καί ἐπάνω ἀπ' ὅλους μέ τόν ἀρχέκακον ὄφιν. Ὁ Κύριος ὁμως θά εἶναι πλησίον σου καί ἐμεῖς κοντά σου, συμπαράστατες σου, μαζί μέ τόν εὐσεβῆ λαό πού σέ ἱκετεύει τώρα γιά προστασία καί σωστή καθοδήγηση. Ὁ ἀγώνας σου θά εἶναι καί ἡ δόξα σου, Παῦλε, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Μέ βαθεῖά συναίσθηση καί συγκίνηση συγκατατέθηκε ὁ θεῖος Παῦλος καί τώρα αὐτά σκεπτόταν καί

γι' αὐτά προσευχόταν τίς μεγάλες καί ιερές στιγμές τῆς χειροτονίας του.

Ὅταν πλέον τελείωσε ἡ ιερή ἀκολουθία, λουσμένος μέ τῇ χάρι τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀπηύθυνε στό λαό τῆς Βασιλεύουσας τίς πρῶτες πατριαρχικές παραινέσεις. Ὁ ιερός ἄνδρας εἶχε παρά Θεοῦ τό χάρισμα τῆς ρητορίας. Ὁ λόγος ἔρρεε μεστός χάριτος καί σοφίας ἀπό τό στόμα του δοσμένος μέ τρόπο σεμνό ἀλλά μέ θεῖο κύρος. Ὅσοι ἦσαν μέσα στόν ναό καί ἄκουγαν μέ τρόπο συγκινητικό ἐφιλοτιμοῦντο νά μεταδίδουν τά λεγόμενα σ' αὐτούς πού βρίσκονταν ἔξω.

Φωτεινός καί πάνδροσος ἀπό τήν ἐπισκίαση τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐμοιάζε μέ ἄγγελο, πού μόλις ἐκείνη τῇ στιγμή κατέβηκε ἀπ' τόν οὐρανό φέρνοντας τά θεῖα μηνύματα καί ἀντιφέγγισμα ἀπό τό ἄκτιστο φῶς. Μέσα ἀπό τά μάτια του, πού μόλις εἶχαν ἀναδυθεῖ ἀπό τή θάλασσα τῶν δακρύων, λές κι ἔβλεπαν τό Χριστό νά τοὺς χαμογελά! Μ' αὐτό τό βλέμμα τύλιξε ὁ ιερός Παῦλος τό ποίμνιό του καί μ' ἓναν λιτό ἀλλά πολύ δυνατό λόγο τοὺς μετέγγισε κάτι ἀπό τή θεία ἀγάπη ποῦ καίγε στή θεωμένη ψυχή του.

Ὁ κόσμος, ἄλλος ἐκλαίγε κι ἄλλος εὐχόταν δυνατό νά τοὺς τόν χαρίζη ὁ Θεός. Οἱ ἐντυπώσεις τῶν πιό κοντινῶν περνοῦσαν ἀπό στόμα σέ στόμα μέχρι αὐτούς, πού ἦσαν ἑκατοντάδες μέτρα ἔξω ἀπό τόν ναό.

--Λάμπει ὁλόκληρος! ἔλεγε ὁ ἓνας.

--Ζητάει τίς προσευχές μας, μετέδιδε ὁ ἄλλος.

--Λέει νά μείνουμε πιστοί στό Χριστό μέχρι θανάτου, συμπλήρωνε ὁ τρίτος.

--Νά προσέξουμε τίς αἰρέσεις. Νά, τώρα χτυπᾷ τόν ἀρειανισμό. Λέει πῶς, ὅποιος δέν τιμᾷ τή Θεότητα τοῦ Χριστοῦ καί τό ὁμοούσιον μετά τοῦ Πατρός, δέν δικαιούται οὔτε αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστιανοῦ.

Ἡ ἁγία χαρά τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ δέν εἶχε ὄρια.

Ἐκείνη ἡ εὐλογημένη ὥρα ἦταν ἡ ὥρα τοῦ Φωτός. Ὅλα ριγοῦσαν εὐτυχισμένα ἀπὸ τὸ ζωογόνο καὶ ἀγαπητικό ἄγγιγμα τοῦ Πνεύματος τῆς Ἀληθείας, τοῦ Παναγίου Πνεύματος. Ἄψυχα καὶ ἔμψυχα. Ἡ Βασιλεύουσα εἰσέπνεε τὸ οὐράνιο ὀξυγόνο τῆς χάριτος καὶ εὐφρανόταν ἐν Κυρίῳ. Οἱ αἱρετικοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ σκότους εἶχαν λουφάξει πρὸς τὸ παρόν, ἐνῶ τὸ μῖσος τους γινόταν ὅλο καὶ πιὸ βαθύ.

Ὁ λαὸς ὁμῶς, οἱ “καθαροὶ τῇ καρδίᾳ”, ἐνοιῶσαν τῇ νηφάλια μέθῃ τῆς Θεϊκῆς χαρᾶς. Ἐκείνη ἡ ὥρα ἦταν μιὰ γλυκεῖα ἀλησιμόνητη Θαβώρεια ὥρα. Ὁ Παῦλος τὸ γνώριζε πῶς ὁ Κύριος τῇ δίνει πάντα σάν ἐφόδιο πίστεως καὶ ὑπομονῆς γιὰ τὴ μετέπειτα Γεσθημανῇ, πού ὅπωςδῆποτε ἀκολουθεῖ στήν πορεία τῆς σωτηρίας, εἴτε γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, εἴτε γιὰ ἓνα λαό.

Ὅταν βγῇκε ὁ ἱερός ἄνδρας νά πάῃ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν στήν Ἐπισκοπικὴ κατοικία, οἱ σκηνές ἦσαν συγκινητικές. Ὁ λαὸς “ἐξεθαμβήθη”! Ὅπως πλησιάζουν οἱ μέλισσες ἓνα εὐωδιαστό λουλούδι γεμάτο νέκταρ, ἔτρεχαν κοντά του προσπαθώντας νά πάρουν τὴν εὐλογία του, ἄλλοι φιλώντας τὸ χέρι του καί, ὅσοι δὲν μπορούσαν, τὸν πατριαρχικό του μανδύα. Ἐκεῖνος παρέμενε νηφάλιος, ἀλλὰ τὰ δάκρυα δὲν μπορούσε νά τὰ συγκρατήσῃ. Εἶχε θεῖο φωτισμὸ ἀλλὰ καὶ φυσικὴ ὀξύνοια - θεόσδοτη κι ἐκείνη - καὶ προέβλεπε πῶς στὸν Σταυρὸ τῶν δοκιμασιῶν θ’ ἀνέβαινε μαζί μέ τὸν εὐσεβῆ λαό, τὸ ἀγαπημένο, πιστό ποίμνιο τοῦ Κυρίου του.

Ἀνάμεσα στὸ πλῆθος τῶν πιστῶν ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἦσαν καὶ ἀρκετοὶ Μοναχοὶ ἀπὸ τὰ περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Γνωρίζοντας τὸ Ὁρθόδοξο φρόνημα τοῦ νέου Πατριάρχου ἦσαν ταγμένοι στὸ πλευρό του. Καί παρ’ ὅτι μέ πολλή δυσκολία ἐβγαίναν ἀπὸ τὰ Μοναστήρια τους, γιὰ νά τὸν τιμήσουν καὶ νά τὸν ἐνισχύσουν, προσῆλθαν στὸν μεγάλο Ναὸ τῆς

τοῦ Θεοῦ Εἰρήνης, γιά νά συμπροσευχηθοῦν μέ τούς ἄλλους πιστούς. Ἐνθουσιασμένοι, εἰδικά οἱ νεώτεροι, ἀπό ὅσα ἐβλεπαν καί ἔνοιωθαν τίς ἱερές ἐκεῖνες στιγμές, εἶπαν δακρυσμένοι στόν Γεροντότερο ἀπ' αὐτούς:

--Δόξα γιά τήν Ἐκκλησία, Γέροντα, θά εἶναι ὁ νέος Πατριάρχης.

Κι ἐκεῖνος μέ τό θεόσδοτο προορατικό του χάρισμα ἐπιβεβαίωσε συγκρατώντας μέ δυσκολία τή συγκίνησή του:

--Ναί, παιδιά μου. Ὁ Πατριάρχης Παῦλος θά εἶναι δόξα γιά τήν Ἐκκλησία· ἀλλά μαρτυρική δόξα! Πορφυρόχρωο ἀστέρι στό ἀθάνατο στέμμα της!

Μόλις ὁ Παῦλος πῆρε στά ἀτρεμῇ χέρια του τό τιμόνι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προχώρησε σταθερά σέ ὅ,τι χρειαζόταν γιά τή στερέωση τῆς Πίστεως καί τήν προστασία τοῦ ποιμνίου ἀπό τούς “βαρεῖς λύκους” τῶν αἱρέσεων.

Πολλές “συμπληγάδες” περνοῦσε καθημερινά τό σκάφος τῆς Ἐκκλησίας καί ὁ ἴδιος. Ὅμως στηριγμένος ἐπάνω στόν Χριστό, στό Θεό τῆς θυσίας ἀλλά καί τοῦ θριάμβου, πορευόταν νικητής. Ἡ Χάρις πού τόν στόλιζε, εἶχε τόσο εὐεργετική ἐπίδραση σ' ὅσους τόν πλησίαζαν, ὥστε πολλοί ἀπό αὐτούς πού εἶχαν παρασυρθεῖ, ἐπέστρεφαν στήν Ὁρθόδοξη Πίστη. Ὁ Παῦλος ἦταν ἀπό τούς σπάνιους ἀνθρώπους, πού δέν τούς σφραγίζει ἡ ἐποχή τους, ἀλλά τό ἀντίστροφο, ἐκεῖνοι

ἐπηρεάζουν καί σφραγίζουν τήν ἐποχή τους καί γράφουν μέ τή ζωή τους τήν ἱστορία της.

Βεβαίως οἱ “παρασυναγωγές” τοῦ Εὐσέβιου καί τοῦ Μακεδόνιου δέν σταματοῦσαν τίς ἐπιβουλές καί τό συκοφαντικό τους ἔργο. Πολλά καί βαρύτατα διέδιδαν ἐναντίον τοῦ ἁγίου ἀνδρός, τά ὅποια προσπαθοῦσαν οἱ δικοί του ἄνθρωποι νά τοῦ τά ἀποκρύπτουν γιά νά μήν πικραίνεται. Ὅμως ἀρκετά ἀπό αὐτά ἔφθαναν στά αὐτιά του καί ἔθλιβαν τήν εὐαίσθητη ψυχή του. “Ὁχι γιατί ἔθιγαν τόν ἴδιο, ἀλλά ἀπό λύπη γιά τήν ψυχική τους κατάσταση καί τήν “πόρωσιν τῆς καρδίας τών”.

Ὁ Παῦλος συνδύαζε τήν ψυχική εὐαισθησία μέ τήν ἀνδρεία. Ἐδῶ ἦταν καί τό θαυμαστό: οἱ δύο ἀρετές συνυπῆρχαν στήν ψυχή του χωρίς ἡ μία νά αἶρει τήν ἄλλη. Οὔτε ἡ ἀνδρεία του ἔφθανε στήν σκληρότητα, οὔτε ἡ εὐαισθησία του σέ δειλία καί ἀβουλία. Εἶχε μιά θαυμαστή ἰσορροπία, ὅπως ὅλοι οἱ θεωμένοι ἄνθρωποι.

Διέδιδαν λοιπόν οἱ ὁπαδοί τοῦ ψεύδους πώς παρὰ νόμῳ κατεῖχε τόν πατριαρχικό θρόνο, ἐφ’ ὅσον δέν εἶχε ἐπικυρώσει τήν ἐκλογή ὁ αὐτοκράτορας. Ἄλλοι διέδιδαν πώς ἀποτελοῦσε “συμφορά” γιά τήν Βασιλεύουσα ἡ ἐκλογή ἐνός τέτοιου “ἄκραιου” ἀνθρώπου! Ταύτιζαν τήν ἀκρότητα μέ τή γνησιότητα, εἴτε γιατί ἡ ἐσκοτισμένη διάνοιά τους δέ μπορούσε νά κάνη τόν διαχωρισμό, εἴτε ἐσκεμμένα, γιά νά παρασύρουν τούς ἀνίδεους καί τούς ἀπερίσκεπτους. Ἀλλά καί γι’ αὐτούς πού ἀγαποῦσαν τίς ἀναπαύσεις καί τήν καλοζωία, εἴτε ἀνῆκαν στίς ἀνώτερες κοινωνικές τάξεις εἴτε στίς κατώτερες, ἦταν ἀντιπαθητικά ἀσκητικός.

Οἱ “ἐκλεκτοί” ὅμως ἦσαν μαζί μέ τόν “ἐκλεκτό” τοῦ Θεοῦ. Καί ὅταν λέμε “ἐκλεκτοί”, ἐννοοῦμε τούς γνήσιους καί εἰλικρινεῖς πιστούς τοῦ Κυρίου ἀνε-

ξάρτητα από κοινωνική θέση ή μόρφωση. Τέτοιοι ἦσαν παντοῦ: καί μέσα στό παλάτι καί ἀνάμεσα στούς λογίους καί στούς στρατιωτικούς καί στόν ἀπλό λαό μά καί στόν ἱερό κλῆρο. Καί τότε καί πάντα.

Ὁ θεῖος Παῦλος προβλέποντας τίς πνευματικές μάχες πού θά δίνονταν μέσα στήν καρδιά τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἦρθε σέ συνεννόηση καί στενότερη ἀδελφική ἐπαφή μέ ἄλλους Ὀρθοδόξους Ἀρχιερεῖς γιά τήν συγκρότηση ἐνιαίου μετώπου καί τήν ὁργάνωση τῆς ἱερῆς ἁμυνας ἔναντι τῆς θρασείας διεισδύσεως τῶν ἀρειανῶν. Ἐπίσης φρόντισε μέσα στήν Βασιλεύουσα νά τοποθετηθοῦν γνήσιοι Ὀρθόδοξοι κληρικοί, πού νά πιστεύουν ἀλλά καί νά ζοῦν σωστά. Ἐτσι ὁχύρωσε τή Βασιλεύουσα ἔναντι τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων ὅχι μέ τείχη πέτρινα ἀλλά μέ ζωντανά τείχη φιλοχρίστων καί ἁγίων ἀνδρῶν.

Μέ ἐντολή του ὑπῆρχε τήν ἐποχή ἐκείνη ἓνας ὀργασμός διδασκαλίας σχετικά μέ τά θέματα πίστεως. Ἐκλεκτοί κληρικοί ἐδίδασκαν τό λαό, τόν ἐνημέρωναν, τόν στερέωναν στά δόγματα τῆς Πίστεως καί τόν ἐτοίμαζαν γιά τή μεγάλη δοκιμασία, πού σύντομα θά ἐρχόταν.

Ἡ ἄγνοια εἶναι τό καλῖτερο δῶρο στόν σατανᾶ καί στά ὄργανά του. Ὁ Παῦλος εἶχε ἐξακριβώσει ἀπό τήν περιοδεία, πού εἶχε κάνει ὡς νοτάριος, τήν ἀνάγκη ἀλλά καί τά ἀγαθὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τέτοιας διδασκαλίας καί ἐνημερώσεως. Ἡ Βασιλεύουσα, ἡ ὁποία σέ λίγο θά γινόταν τό κέντρο τῶν μεγάλων πνευματικῶν μαχῶν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ, δέν ἔπρεπε νά ὑστερήσει σέ πνευματική προετοιμασία.

Τόν ἱερό Παῦλο πλαisiώναν καί δύο πολῦτιμοι συνεργάτες καί βοηθοί, πιστοί στό Χριστό ἕως θανάτου. Δύο ἀδάμαντες νοητοί, οἱ ὁποῖοι ἀστραποβολοῦσαν τίς μαρμαρυγές τῆς θείας Χάριτος μέ τήν ἐνάρετη

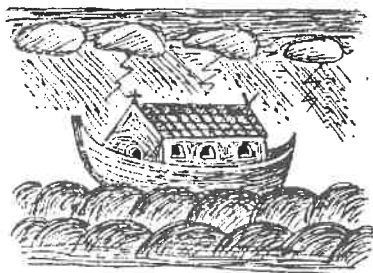
ζωή τους. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ νοτάριοι καὶ γραμματεῖς του Μαρκιανός καὶ Μαρτύριος.

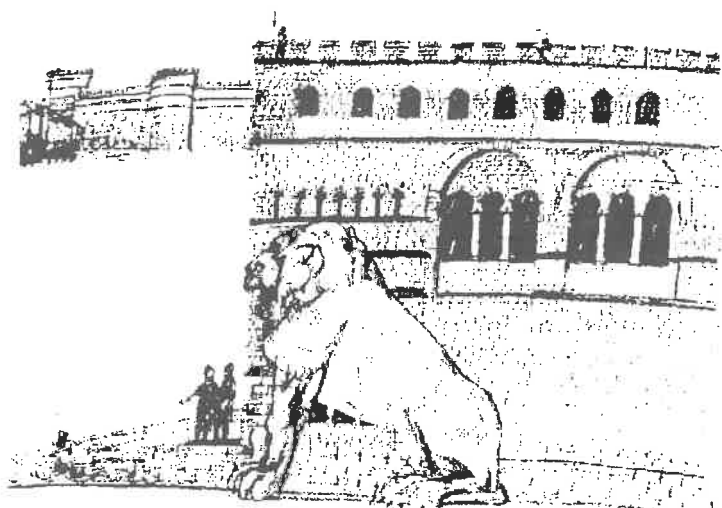
Οἱ ἱεροὶ αὐτοὶ ἄνδρες παράστεκαν τόν Παῦλο σάν ἐπίγειοι ἄγγελοι. Ὁσφραινόμενοι τὴν εὐωδία Χριστοῦ, πού ἀπέπνεε ἡ ὁσιακὴ ζωὴ του, ἦσαν τόσο ἐνωμένοι μαζί του ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, ὅσο τόν πρῶτο χριστιανικὸ αἰῶνα ὁ Τιμόθεος μέ τόν μεγάλο Απόστολο τῶν ἐθνῶν, Παῦλο. Ἐμειναν κοντά του σέ ὅλες τίς δύσκολες περιστάσεις καὶ ἀγωνίστηκαν στό πλευρό του γενναῖα μέχρι τέλους. Ὑπέρμαχοι ἀληθινοὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑψηλά ἀναστήματα πνευματικῆς ζωῆς καὶ ὁμολογίας.

Στό μεταξύ ὁ μηχανορράφος ἐπίσκοπος τῆς Νικομήδειας Εὐσέβιος δέν ἔχασε καθόλου χρόνο. Ὁ ἴδιος καὶ οἱ περί αὐτόν, ἄρχισαν νά κατηγοροῦν τόν Παῦλο καὶ νά ἐρεθίζουν τὰ ἀνάκτορα ἐναντίον του ὅτι δῆθεν περιφρονεῖ τόν αὐτοκράτορα καὶ ἐνεργεῖ αὐθαίρετα.

Ἦδη “τά νέα” ὁ Εὐσέβιος καὶ οἱ περί αὐτόν τά εἶχαν προφθάσει στόν Κωνσταντίο, πού ἦταν στρατοπεδευμένος στήν Ἀντιόχεια. Κι ἐκεῖνος, ἐρεθισμένος τόσο ἀπό τόν ἐγωϊσμό του, ὅσο καὶ ἀπό τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἱεροῦ Παύλου, ἀπεφάσισε νά ἐγκαταλείψῃ τόν πόλεμο κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νά στραφῇ κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Βασιλεύουσας καὶ τοῦ ἀγιωτάτου Παύλου!

Ἡ μεγάλη σύγκρουση πλησίαζε...

Τό ανάκτορο τοῦ Βουκολέοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β

Η ΠΡΩΤΗ ΜΑΧΗ

Μετά ἀπό μερικές ἐβδομάδες ἀκούστηκε ὅτι ἔρχεται ὁ Αὐτοκράτορας. Ὁ Ἐπαρχος ἄρχισε νά στολίζη τήν πόλιν γιά τήν ὑποδοχή του. Οἱ κεντρικοί δρόμοι, ὅπως ἡ Μέση ὁδός, μέχρι καί τόν Ἰππόδρομο στρώθηκαν μέ χαλιά βαρύτιμα καί δάφνες, παρ' ὅλο πού ὁ Κωνσταντῖος δέν εἶχε ἐπιτύχει κάποια ἐντυπωσιακή στρατιωτική νίκη. Οἱ στρατιωτικές φρουρές ἐτοιμάστηκαν, γιά νά πλαισιώσουν τήν ὑποδοχή, ἀλλά οἱ περισσότεροι πολῖτες δέν ἔδειχναν καί πολύ ἐνθουσιασμένοι ἀπ' τό γεγονός. Ἦσως θυμόνταν τό αἶμα πού χύθηκε στό συγγενικό καί φιλικό περιβάλλον τοῦ συνετοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου ἀμέσως μετά τό θάνατό του, γιά νά

στερεωθῇ δῆθεν ἡ βασιλεία τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ βασιλεία του ἄρχισε μέ ἀδικοχυμένο αἷμα.

Ἐπειτα εἶχε διαρρεύσει στό λαό ἡ φήμη ὅτι πλαστογραφήθηκε ἡ διαθήκη τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου καί, ἐνῶ στήν ἀνατολή εἶχε ἀφήσει διάδοχο του τόν ἄλλο γυιό του, τόν Κωνσταντῖνο, ἐβασίλευσε ὁ Κωνσταντῖος.* Τόν Κωνσταντῖο ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τόν εἶχε ἀφήσει διάδοχο “στάς ἄνω Γαλλίας καί τάς Βρεττανικάς νήσους μέχρι τοῦ Ἑσπερίου ὠκεανοῦ”.

“Όταν τήν ἐπομένη μπῆκε στήν πόλη ἀπό τίς μεγαλόπρεπες πύλες τοῦ τείχους ὁ Αὐτοκράτορας, τό ἄρμα του τό συνόδευε πλῆθος ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Οἱ Βυζαντινοί ἐντυπωσιάστηκαν ἀπό τό ὑπεροπτικό ὕφος πού εἶχε, παρ’ ὅλο πού στήν ἐμφάνιση ἦταν μικρόσωμος. Πίστευε, ὅπως γράφουν οἱ σύγχρονοί του ἱστορικοί, πώς ἔπρεπε ὡς Βασιλεὺς νά ἐπιβάλλεται στό λαό μέ τό ἀνάλογο ὕφος καί μέ πολυτελεῖς ἐμφανίσεις. “Όταν δέ ἦταν μπροστά σέ ἄλλους, οὔτε αὐτές τίς φυσικές κινήσεις δέν ἔκανε, γιά νά μή μειωθῇ ἡ βασιλική του μεγαλοπρέπεια!

Αὐτά ὅμως ἦσαν ἀσήμαντα ἐλαττώματα συγκριτικά μέ τή μεγάλη του παρέκκλιση ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Πίστη. Τόσο πολύ ἐκλινε πρός τόν ἀρειανισμό, ὥστε ἐξάπέλυσε διωγμούς ἐναντίον τῶν Ὁρθοδόξων καί ἰδιαίτερα τῶν κληρικῶν καί Ἐπισκόπων καί καταταλαιπώρησε τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ὅλες οἱ μεγάλες πόλεις, ὅπως τῆς Ἀντιόχειας, τῆς Ἀλεξανδρείας καί τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχαν θρησκευτικό ἀναβρασμό καί

• • • • •

* Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τόμος ΙΔ, σελ. 239, ἐκδόσις 1950.

ἐγιναν πεδία ταραχῶν καί μαχῶν. Ἀλλά καί τώρα ἐρχόταν στήν Κωνσταντινούπολη ὀργισμένος κατά τῶν Ὁρθοδόξων καί εἰδικώτερα κατά τοῦ ἁγίου Παύλου. Εἶχε τήν ἀπαίτηση μετά τό θάνατο τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξάνδρου ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά παραμείνη ἀκέφαλη κατά τήν ἀπουσία του, μέχρις ὅτου ἔρθῃ ἐκεῖνος νά τῆς βάλῃ ἀρειανό Πατριάρχη! Ἔτσι, ἐφ' ὅσον δέν ἀναγνώριζε τό θεῖο Παῦλο ὡς Πατριάρχη, ἀπέφυγε νά τόν πλησιάσῃ γιά νά πάρῃ τίς εὐλογίες τῆς Ἐκκλησίας, ὅταν κατά τήν ὑποδοχή του τόν περίμενε, ὅπως συνηθιζόταν.

Ὁ Παῦλος ἄρχιζε νά πίνῃ τό ποτήρι τῶν θλίψεων. Ἡ πρώτη πικρή γεύση, ἦταν ἡ περιφρόνηση. Ὁ νεαρός Αὐτοκράτορας καί τό παλάτι καθώς καί ἄρκετοί ἀπό τοὺς ἐπισήμους πολιτικούς ἄρχοντες φρόντιζαν νά ἐπιδεικνύουν τήν περιφρόνησή τους. Δέν ἔχαναν εὐκαιρία γιά νά τόν κάνουν νά καταλάβῃ ὅτι τόν ἀγνοοῦσαν.

Δέν εἶναι γνωστό ἂν τελικά ἡ συνάντηση τοῦ Κωνσταντίνου μέ τό θεῖο Παῦλο ἐγίνε μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ πρώτου ἐν εἵδει “κλήσεως πρὸς ἀπολογία” ἢ ἔάν ὁ ταπεινός Παῦλος ξεκίνησε νά τόν συναντήσῃ στά ἀνάκτορά του, γιά νά τόν καλωσορίσῃ γιά τήν ἐπιστροφή του. Πάντως ἡ συνάντηση αὐτή, ἂν κρίνῃ κανεῖς ἀπ' τῆ μετέπειτα ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, θά πρέπει νά ἦταν θυελλώδης.

Ὁ βράχος τῆς Πίστεως ἄρχισε νά δέχεται τά πρῶτα ἀφρισμένα κύμματα τῆς ὀργῆς τοῦ αὐτοκράτορα. Μπροστά του ὁ Παῦλος στάθηκε γενναῖος ἀλλά καί νηφάλιος.

--Δέ σέ ἀναγνωρίζω ὡς Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ φώναξε μέ ὀργή γεμάτη ἀσέβεια.

--Ἡ ἐκλογή μου, Κράτιστε, ἐγίνε σύμφωνα μέ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος εἰρηνικά.

-- Έγώ όμως δεν επικύρωσα, φώναξε ο Κωνσταντios τεντώνοντας μάτια τό μικρό του ανάστημα, φορτωμένος ἐγωϊσμό.

-- Αυτό θά γινόταν μέ τήν ἐπιστροφή σας. Δέν ἦταν δυνατόν τόσον καιρό ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά μένη ἀκέφαλη.

Βλέποντας ὁ Κωνσταντios τήν ἀταραξία του κατάλαβε πώς εἶχε νά κάνη μ' ἓναν ὑπολογισμό ἀντίπαλο. Αὐτός οὔτε ἔτρεμε μπροστά του, οὔτε τόν γέμιζε μέ δουλικές φιλοφρονήσεις. Ἦταν βέβαια εὐγενικός καί εὐπρεπής καί στά λόγια του καί στόν τρόπο πού μιλοῦσε. Δέν τοῦ ἔδινε τή δυνατότητα νά τόν κατηγορήσῃ γιά ἀσέβεια στό αὐτοκρατορικό του ἀξίωμα. Προσπάθησε λοιπόν νά ἐξακριβώσῃ μόνος του· εἶχε ἀκούσει βέβαια πολλά γιά τόν νέο Πατριάρχη σχετικά μέ τίς θέσεις πού εἶχε στά δογματικά θέματα. Ἀγγίζοντας όμως αὐτή τήν περιοχή ψηλάφησε "ἰδίαις χερσί" τή γρανιτώδη σταθερότητα τοῦ Παύλου στήν Ὁρθόδοξη Πίστη, όταν τόν ἀκουσε νά τοῦ λέγῃ:

--Κράτιστε Βασιλεῦ, πιστεῶ ἀπολύτως καί ἀμετακινήτως στά ὅσα ἐθέσπισεν ἡ Α! Οἰκουμενική Σύνοδος τῆς Νικαίας· Σύνοδος, ἡ ὁποία ἀπαρτιζόταν ἀπό ἀγίους Ὁμολογητές καί Ἱερομάρτυρες φωτισμένους. Ἡ πίστη στό ὁμοούσιον τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μετά τοῦ Πατρός ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση, γιά νά εἶναι κανεῖς Χριστιανός.

"Καί Θεός ἦν ὁ Λόγος..." βροντοφωνεῖ, Βασιλεῦ, ὁ υἱός τῆς Βροντῆς, ὁ Θεόπνευστος Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἀνά τούς αἰῶνας. Ἐπειτα ὁλόκληρη ἡ ἐπί γῆς ζωή τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ δέν ἦταν παρά μία συνεχῆς ἀπόδειξη τῆς Θεότητός Του. Ἀναμάρτητος, Παντοδύναμος, Ὑπερτέλειος, Πανάγιος, Ἀγάπη, Ζωή, Ἀλήθεια καί Φῶς τῶν ἀνθρώπων. Μοναδικός Νικητής τοῦ διαβόλου καί τοῦ θανάτου.

Ὅποιος ἀντιπρέπει στόν ἀκρογωνιαῖο αὐτόν λίθο, στόν ἐκ Θεοῦ Θεόν Λόγον, θά συντριβῇ, Κράτιστε, προειδοποίησε μέ παρρησία ὁ Πατριάρχης Παῦλος ὑπενθυμίζοντας τά ἴδια τά λόγια τοῦ Κυρίου στήν προσπάθειά του νά βοηθήσῃ τόν Αὐτοκράτορα νά κατανοήσῃ τήν Ἀλήθεια.

Ὅμως ὁ Κωνσταντῖος ἦταν πολύ ἐγωϊστής γιά νά τή διακρίνῃ καί πολύ διαβρωμένος ἀπό τούς ἀρειανούς πού πλεόναζαν στό περιβάλλον του. Τόν παρατηροῦσε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐγκλωβισμένο μέσα στήν πλάνη του καί τόν λυπόταν. Τά “κοράκια” πού εἶχαν συναχθεῖ γύρω ἀπό τό πῶμα τῆς ἀπιστίας του, εἶχαν καταφάγει ὅ,τι καλό σπέρμα εἶχαν σπείρει μέσα του ὁ φιλόχριστος πατέρας του καί ἄλλοι φωτισμένοι ἄνθρωποι, πού ἔστειλε ὁ Θεός στό δρόμο του γιά νά τόν βοηθήσουν. Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος ἦταν τώρα καί ὁ θεῖος Παῦλος, ἀλλά ὁ νεαρός Αὐτοκράτορας, μεθυσμένος ἀπό τή δόξα τῆς ἐξουσίας καί σκοτισμένος ἀπό τό δηλητήριο τῆς ἀπιστίας, πού τοῦ τό προσέφεραν ἀνάμικτο μέ τό μέλι τῆς κολακείας, δέν ἤθελε νά ἰδῇ τήν ἀλήθεια, πολύ δέ περισσότερο νά τήν ἀναγνωρίσῃ.

Δυστυχῶς ὁμως δέ σταμάτησε ἐκεῖ. Προχώρησε σέ ἀπειλές ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ καί σέ σαρκασμούς:

-- Ὑπῆρχαν πιά κατάλληλοι γιά τόν πατριαρχικό θρόνο τῆς Βασιλεύουσας, τοῦ πέταξε γιά μιά στιγμή, ἐκτός ἂν πιστεύετε ὅτι ἐσεῖς εἴσθε ὁ ἄριστος!

-- Ἀριστος καί ἅγιος εἶναι μόνον ὁ Θεός, Κράτιστε. Πλὴν ὀφείλομεν νά ἀγωνιζόμεθα πρὸς τελείωσιν καί ἐξαγιασμόν μας. Μετά ὀρθῆς δέ πίστεως, διατηροῦντες τάς Αποστολικὰς παραδόσεις νά ἀναμένωμεν τό ἔλεός Του.

Κάποια στιγμή, ἐντεινοντας τίς προσπάθειές του νά δαμάσῃ τόν Παῦλο, τόν ἰσχυρό αὐτό λέοντα τοῦ Χριστοῦ, πού μέ σεμνή παρρησία τολμοῦσε ν’ ἀντιτάσσεται στό θέλημά του, κάλεσε σέ βοήθεια

τό φίλο του, τόν Εὐσέβιο. Ἐκεῖνος ἔσπευσε νά παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του μέ γελοία βιασύνη καί, ἀφοῦ τελείωσε τίς πολυάριθμες δουλικές ὑποκλίσεις του, γύρισε καί κοίταξε μέ σκοτεινό βλέμμα τόν Παῦλο. Μέσα σ' αὐτό τό βλέμμα συνυπῆρχε τό μίσος μέ τό φθόνο. Ὁ αἰώνιος φθόνος τῶν ἀδίκων πρὸς τοὺς δικαίους, τῶν φαύλων πρὸς τοὺς ἐναρέτους.

Δέν μπορούσε ὁ Εὐσέβιος, ὡς ἐχθρός τῆς Πίστεως, νά συγχωρήσῃ τὴν ἡρωϊκὴ σταθερότητα τοῦ Παύλου. Δέ μπορούσε νά τοῦ συγχωρήσῃ τό ὅτι ἔγινε Πατριάρχης τῆς Βασιλεύουσας. Κατά τὴν ἀρρωστημένη αὐταρέσκειά του δέν ὑπῆρχε ἄλλος πιό κατάλληλος ἀπ' αὐτόν. Τώρα ἀπὸ θέσιν ἰσχύος θά μπορούσε νά ἐκτονώσῃ τὴ βαθειά ὀργή του.

Ὁ Πατριάρχης ἀντίθετα τόν κοίταζε ἥρεμος ἀλλὰ μέ κάποια αὐστηρότητα. Ἄν ὁ Εὐσέβιος ἐβλαπτε μόνο ἐκεῖνον, ἡ Χριστομίμητὴ ἀνεξικακία του θά τόν βοηθοῦσε νά μὴν ἐνοχληθῇ καθόλου. Τώρα ὁμως ἐβλεπε ἕναν ἀδίστακτο διαστροφέα τῆς ἀλήθειας καί διώκτη τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως στήν Ἀνατολική Ἐκκλησία. Γι' αὐτό μέ ἀστάλινη ἀποφασιστικότητα ἔσυρε τὴ “μάχαιρα τοῦ Πνεύματος” ἐτοιμος νά συντρίψῃ τὴν ἀπιστία του μέ τὴ δική του Πίστη καί νά τόν ἀφοπλίσῃ μέ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμη τῆς ἀλήθειας.

Ὁ Αὐτοκράτορας οὔτε λίγο οὔτε πολύ τοῦ πρότεινε νά συγκοινωνήσῃ μέ τίς ἀρειανικὲς ιδέες τίς δικές του καί τοῦ Εὐσέβιου, ὅποτε θά τόν ἀναγνώριζε. Ὁ θεῖος Παῦλος ἀντέδρασε κοφτά σ' αὐτὴ τὴν πρόταση. Ἀπάντησε χωρὶς περιστροφές, ξεκάθαρα καί γενναῖα:

--Μὴ γένοιτο, Βασιλεῦ, τοῦ εἶπε, ν' ἀρνηθῶ ποτὲ τὴ Θεότητα τοῦ Χριστοῦ μου! Ν' ἀρνηθῶ τὴν Ἀλήθεια! Προτιμῶ νά πάθω ὅποιανδὴποτε ἄλλην συμφορὰν εἰς τόν βίον μου πλὴν ταύτης.

--Μονοπωλεῖς τὴν εὐσέβειαν, Παῦλε, τοῦ ἐπετέθη μέ θράσος ὁ Εὐσέβιος.

-- Ἡ εὐσέβεια, γιὰ νά εἶναι εὐσέβεια, πρέπει πρό παντός νά εἶναι Θεοσεβεία, τοῦ ἀπάντησε ἐκεῖνος μέ τό θάρρος, πού τοῦ ἔδινε ἡ ἀγάπη του στό Πανάγιο Πρόσωπο τοῦ Κυρίου του, καί συνέχισε: Ἐάν καταβιάζῃ κάποιος τόν Κτίστην καί Θεόν εἰς τήν θέσιν τοῦ κτίσματος, ὄχι μόνον δέν εἶναι Θεοσεβής, ἀλλά ἀντιθέτως εἶναι Θεομάχος καί ἀνόσιος.

-- Μᾶς ὑβρίζεις, Παῦλε! ξεφώνισε ὁ αἵρετικός ἐπίσκοπος.

-- Διὰ τί, ἀδελφέ; Σύ ποιεῖς τοιαῦτα;

Ἀπέφυγε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Εὐσέβιος καί, ἐπειδή φοβή-θηκε ἐπηρεασμό τοῦ Κωνσταντίου, πρόσθεσε:

-- Ἐμεῖς εἴμεθα καλλίτεροι Χριστιανοί ἀπό ἐσᾶς, πλήν ἔχομεν εὐρύ πνεῦμα...

Ὁ Παῦλος τόν καθήλωσε μέ τό καθαρό διεισδυτικό του βλέμμα καί τοῦ εἶπε:

-- Διερωτᾶται κανεῖς, ἀδελφέ, πῶς εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχουν Χριστιανοί ἄνευ Χριστοῦ! Ἄν μέν εἴσθε Χριστιανοί, ὅπως λέγεις, θά πρέπει νά πιστεύετε εἰς τήν Θεότητα τοῦ Θεοῦ σας! Ἐάν δέν πιστεύετε, τότε δέν δικαιουῖσθε οὐδέ τοῦ ὀνόματος τῶν Χριστιανῶν!

-- Ομιλεῖς μετὰ ἀσεβείας ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως, φώναξε ὁ Εὐσέβιος μή μπορώντας νά τόν ἀντιμετωπίσῃ καί γιὰ νά ἐξωθήσῃ τόν Αὐτοκράτορα ἐναντίον του.

-- Ὅταν ὁμιλῇ κάποιος τήν ἀλήθειαν, τιμᾷ τόν συνομιλητήν του, διότι τόν θεωρεῖ ἄξιον ταύτης, ἀποκρίθηκε ὁ συνετός Παῦλος ἀποκρούοντας τήν κατηγορίαν.

Ἐνῶ συνέβαιναν αὐτά μέσα στά ἀνάκτορα, ὁ εὐσεβής λαός, εἰδοποιημένος "ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ" ὁ ἕνας μέ τόν ἄλλο, εἶχε συγκεντρωθεῖ στό φόρουμ (πλατεία) τῶν ἀνακτόρων ἀνήσυχος καί ἀγανακτισμένος. Μεγάλες ὁμάδες εἶχαν κυκλώσει τούς δύο νοταρίους τοῦ Πατριάρχου, τό Μαρκιανό καί τό

Μαρτύριο, καί μέ έντονο ένδιαφέρον προσπαθοῦσαν νά μάθουν ὅσο τό δυνατόν περισσότερα. Ἄνθρωποι ἀπλοί τοῦ λαοῦ, οἰκογενειάρχες, ἔμποροι τῆς μεγάλης ἀγορᾶς, τεχνίτες, ναυτικοί ντόπιοι καί ἀπό ἄλλα μέρη τῆς αὐτοκρατορίας, πού εἶχαν φέρει μέ τά πλοῖα τους ἔμπορεύματα στή Βασιλεύουσα, κληρικοί καί σπουδαστές εἶχαν γίνει ἐκείνη τήν ὥρα σάν ἕνας ἄνθρωπος μέ μία ἀδιάσπαστη ψυχική ένότητα. Τούς ένωνε ἡ μοναδική ένωτική δύναμη, πού μπορεῖ νά ένωση πραγματικά τούς ἀνθρώπους: τό Πανάγιον Πνεῦμα!

Ὁ λαός δέν ἀνεχόταν τήν περιφρόνηση πού ἔδειχνε ὁ νεαρός Αὐτοκράτορας στόν Πατριάρχη του. Κυρίως ὁμως δέν συγχωροῦσε τήν ἀσέβεια καί τήν ἀπιστία του στή Θεότητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Μέ δυσκολία συγκρατοῦσε ὁ Μαρκιανός τούς πιό φλογερούς, οἱ ὅποιοι εἶχαν ἀρχίσει νά διαμαρτύρονται δυνατά.

-- Ἄς τό καταλάβῃ ὁ Αὐτοκράτωρ, ἔλεγαν, στή Βασιλεύουσα δέν πρόκειται νά σταθῇ αἰρετικός Πατριάρχης. Ὁ λαός εἶναι Ὁρθόδοξος καί θέλει Ὁρθόδοξο Πατριάρχη. Ἄν ὁ Κωνστάντιος θέλει ἀρειανό, ἄς πάῃ νά μείνῃ στά ἀνάκτορα τῆς Νικομήδειας, νά ἔχῃ τόν Εὐσέβιο!

Ἐν τῷ μεταξύ ἄρχισαν νά κυκλοφοροῦν φήμες, ὅπως συνήθως γίνεται σέ σοβαρά γεγονότα. Ἄλλοι ἔλεγαν, ἐπειδή ἀργοῦσε ὁ Παῦλος νά κατεβῇ ἀπό τά ἀνάκτορα, ὅτι ἤδη εἶχε συλληφθεῖ. Μερικοί φοβοῦνταν μήπως τόν φονεύσουν. Ἀρκετοί μπῆκαν μέσα στήν Ἀγία Εἰρήνη, πού ἦταν κοντά στά πατριαρχεῖα, καί προσεύχονταν γιά τόν ἡρωϊκό Πατριάρχη καί τόν Ὁρθόδοξο λαό τῆς Βασιλεύουσας.

Στό μεταξύ μέσα στήν αἵθουσα τοῦ θρόνου ὁ ἱερός ἄνδρας συνέχιζε τή μάχη. Ὁ Κωνστάντιος ἄθελά του θαύμαζε τό ψυχικό μεγαλεῖο του καί τό ἀνίκητο φρόνημά του. Ὁ δαίμων ὁμως τοῦ ἐγωῖσμοῦ καί τῆς πλάνης τόν “ἐπανακύλιε” στό βόρβορο τῆς

ὀργῆς καί τοῦ μίσους. Σέ μιά στιγμή, γιά νά βοηθήσῃ τό φίλο του τόν Εὐσέβιο, πού εἶχε κυριολεκτικά κατατροπωθεῖ ἀπό τή σοφία τοῦ θεοῦ Παύλου, ζήτησε ἀπό τόν Πατριάρχη συμβιβασμό καί εἶπε:

--Ἐάν ἐπιμένετε εἰς τάς δοξασίας σας, μείνατε μέ αὐτάς· πλὴν ὑποσχεθεῖτε πὼς θά παύσετε νά ἀναφέρεσθε καί νά διδάσκετε τό ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ μετὰ τοῦ Πατρός. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον θά εἰρνεύσῃ καί ἡ Πολιτεία καί ἡ Ἐκκλησία. Ἄλλως θά εἴσθε ὑπεύθυνος διὰ τάς ταραχάς καί θά ὑποστεῖτε τάς συνεπειάς, ἀπείλησε.

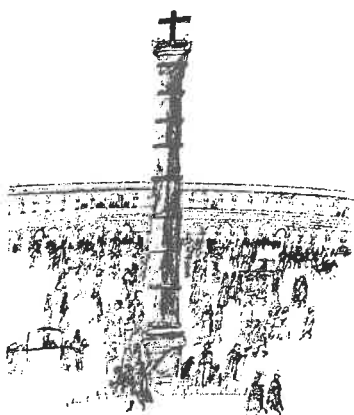
Ὁ Πατριάρχης μπροστά σ' αὐτήν τήν ἀπαράδεκτη πρόταση σιώπησε γιά μερικά δευτερόλεπτα. Μετὰ ἀκούστηκε βαρειά ἡ φωνή του, λές καί μέ τό δικό του στόμα ἀπαντοῦσαν ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί τῆς ἀπέραντης Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας:

--Μόνον ἐάν ἀποθάνω, θά παύσῃ τό στόμα μου λαλοῦν τήν ἀλήθειαν, διότι εἶναι σωτήριος αὕτη διὰ τοὺς ἀκούοντας!

Ὁ Κωνστάντιος ὀργίστηκε καί ἦταν ἑτοιμος νά διατάξῃ ἐκείνη τή στιγμή τή σύλληψή του, ἀλλὰ ἕνας ἀπό τοὺς συμβούλους τοῦ ψιθύρισε ὅτι ὁ λαός εἶχε ξεσηκωθεῖ καί εἶχε γεμίσει ἤδη τοὺς χώρους γύρω ἀπό τὰ ἀνάκτορα. Τότε, ἐπειδὴ φοβήθηκε στάση τοῦ λαοῦ, μέ συγκρατημένη ὀργή τοῦ εἶπε:

--Πηγαίνετε! Ἀπό τοῦδε εἴσθε ὑπὸ περιορισμόν εἰς τό Πατριαρχικόν κατάλυμα. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐκκλησίαν δύνασθε νά ἱερουργῆτε πλὴν εἰς αὐτὴν τῶν Πατριαρχείων. Ἐντός δέ τῶν προσεχῶν ἡμερῶν θά σᾶς κρίνῃ Σύνοδος Ἐπισκόπων!

Μ' ἓνα ἀνεπαίσθητο νεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορα ἕνας στυγνός στήν ὄψη φρουρός τόν ὁδήγησε ἔξω ἀπὸ τήν αἴθουσα καί τόν παρέδωσε σ' ἓνα ἀπόσπασμα στρατιωτῶν.

Τό forum τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Αὐτοί ἀπό κάποια μυστική ἐξοδο στό πίσω μέρος τῶν ἀνακτόρων τόν ἀνέβασαν σέ μία κλειστή ἄμαξα καί κατευθύνθηκαν ἀπό ἀπόμερα δρομάκια πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα.

Εἶχε πλέον νυχτώσει. Ἡ πόλη εἰδικά στό κεντρικό μέρος της, πού ἦσαν τὰ Δημόσια κτίρια, ἀλλά καί στήν περιοχή τοῦ Ἱπποδρόμου καί στήν

πλευρά τῆς μεγάλης ἀγορᾶς καθώς καί στόν λιμένα ἦταν φωταγωγημένη μέ χιλιάδες φανούς κλειστούς, πού ἔκαιγαν λάδι ἢ λίπη. Ἡ Κωνσταντινούπολη ἦταν ἡ μοναδική πόλη τότε στόν κόσμο πού ἐφωταγωγεῖτο τό βράδυ! Εἰδικά σέ μεγάλες ἐορτές καί ὅταν ὁ Αὐτοκράτορας ἦταν στή Βασιλεύουσα.

Ὁ θεῖος Παῦλος καταπονημένος ἀπό τή μάχη, πού εἶχε δώσει, ἀφέθηκε νά κοιτᾷ τὰ γραφικά μισοσκότεινα δρομάκια τῆς Πόλης, τὰ ἀχνοφωτισμένα ἀπό τούς φανοστάτες στίς γωνιές τῶν δρόμων, ἐνῶ ἡ σκέψη του δούλευε συνεχῶς.

“Εἶμαι λοιπόν ὑπό κράτησιν.... σκεπτόταν. Ὁ Γολγοθᾶς ἀρχίζει... Βοήθησέ με, Χριστέ μου, καί σκέπασε τόν λαόν Σου!... ” προσευχήθηκε.

Ἐνα ἀπότομο τράνταγμα στό καλντερίμι πού ὀδηγοῦσε στό Πατριαρχεῖο, τόν ἔκανε νά κοιτάξῃ ἔξω. Ἀπ’τό μικρό παράθυρο τῆς ἄμαξας φαινόταν ἡ πλατεία, τό forum τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, γεμάτη ἀπό πιστούς πού περίμεναν νά μάθουν τίς ἐξελίξεις. “Σῶσον Κύριε, τόν λαόν σου”, ψιθύρισε, σήκωσε τό χέρι

του καί τούς εὐλόγησε, ἐνῶ τά μάτια του γέμισαν δάκρυα...

Ὁ κόσμος διαλύθηκε πολύ ἀργότερα, ὅταν ἔφιπποι στρατιῶτες τούς ἔσπρωξαν φωνάζοντας πῶς ὁ Πατριάρχης τους δέν ἦταν πλέον μέσα στά ἀνάκτορα.

Οἱ δύο Νοτάριοι μαζί μέ ἀρκετούς ἄλλους ἔτρεξαν στό Πατριαρχεῖο. Στήν πύλη ὁμως τούς στάματῆσε ἡ φρουρά. Πάγωσαν! Κατάλαβαν ὅτι ὁ Πατριάρχης βρισκόταν ὑπό κράτησιν. Κατάφεραν καί πέρασαν μέσα ὁ Μαρκιανός μέ τόν Μαρτύριο, ὁ Διάκονός του καί ἕνας σεβαστός λευκασμένος Πρεσβύτερος, πού τόν ἀγαποῦσε πολύ ὁ Παῦλος γιά τό ἀνώτερο ἦθος του καί τό Ὁρθόδοξο φρόνημά του.

Ὅταν ἔφθασαν στίς ἐσωτερικές αἰθουσες συννοδευόμενοι ἀπό τό σεβαστό φύλακα τῶν Πατριαρχείων, τόν βρῆκαν καθισμένο στό πατριαρχικό γραφεῖο νά γράφῃ!

Πόσο ὠραῖος φάνηκε στά μάτια τους ὁ ἱερός ἄνδρας ἐκείνη τῇ νυχτερινῇ ὥρᾳ! Τό πρόσωπό του ἦταν γαλήνιο ἀλλά λίγο ὠχρό ἀπό τήν ψυχική ταλαιπωρία πού ἔζησε. Ἀπόψε ὁμως τό γλύκαινε ἕνα παράξενο φῶς, πού τόκανε νά μοιάζῃ μέ πρόσωπο Ἀγγέλου.

Ἦταν τόσο προσηλωμένοι σ' αὐτά πού ἔγραφε, ὥστε δέν πῆρε ἀμέσως εἶδηση τόν ἐρχομό τους. Οἱ ἀφοσιωμένοι σ' αὐτόν ἄνδρες ἀλληλοκοιτάχτηκαν σιωπηλοί. Δέ χόρταιναν νά τόν κοιτοῦν! “Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν Ἀρχιερεὺς...”, ψιθύρισε ὁ Μαρκιανός συγκινημένος.

Πάντα θαύμαζε τούς Μάρτυρες ὁ Νοτάριος. Νά, πού τώρα εἶχε μπροστά του ἕναν ἀληθινό. Τό μαρτύριό του τώρα ἀρχίζε - τό ἐνοιωθαν ὅλοι - καί ὁ εὐσεβής λαός συνέπασχε μέ τόν Ποιμένα του.

Γιά μιά στιγμή τούς εἶδε καί ἀνασηκώθηκε. Τά μάτια του, τά ὠραιότερα ἀστέρια ἐκείνης τῆς νυχτιᾶς, ἀκτινοβολοῦσαν τῇ θεῖᾳ χαρά τῆς Ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ! Ἐτρεξαν κοντά του καί τοῦ φίλησαν τά χέρια. Ἐκεῖνος τούς ἔκλεισε στήν ἀγκαλιά του

δακρυσμένος καί τούς ἀσπάστηκε χωρίς νά μπορῇ νά μιλήσῃ. Ἡ σιωπὴ τᾶλεγε ὀλα...

Ὅταν κάθησαν τούς εἶπε ἡρεμα:

--Γράφω στόν Ἀθανάσιο Ἀλεξανδρείας. Τόν ἐνημερώνω διὰ τὰ γενόμενα. Θά ἐτοιμάσω δέ καί ἐγκύκλιο ἐπιστολή πρός τόν λαόν τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποία θά ἀναγνώσετε, Μαρκιανέ, αὖριο εἰς τάς τρεῖς μεγαλυτέρας Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ τόν κοίταζαν ἐρωτηματικά, συνέχισε:

--Θά συγκαλέσουν σύνοδο. Προφανῶς ἀπό ἀρειανούς Ἐπισκόπους. Ἴσως ἐξορισθῶ! Διὰ τοῦτο ἀγρυπνεῖτε τέκνα μου! Φυλάξατε τήν Πίστιν σας ἀκέραιον καί τήν διακονίαν σας ἀμώμητον.

Ἐπειδὴ ὁμως τούς εἶδε νά λυποῦνται τόσο, ὥστε νά μή μποροῦν νά μιλήσουν, πρόσθεσε ἀμέσως:

--Μή λυπεῖσθε, φιλόχριστοι. Οἱ ἄνθρωποι ἅς πράττουν ὅσα τούς ὑπαγορεύει ὁ ἀντίδικος, ὁ ὁποῖος τούς ἔχει παρασύρει εἰς Θεομαχίαν. Ἄς τυραννοῦν, ἅς φυλακίζουν, ἅς ἐξορίζουν. Ὁ Χριστός νά μή μᾶς ἐξορίσῃ ἐκ τῆς Βασιλείας Του!

--Καί ποιοί Ἐπίσκοποι θά τολμήσουν νά ἀποφασίσουν τήν ἐξορία σας; ρώτησε ὁ Μαρτύριος.

--Αὐτοί, Μαρτύριε, πού τόλμησαν νά καταδικάσουν τόν Ἀθανάσιο τῆς Ἀλεξανδρείας καί πρό ενός ἔτους τόν ἀγιώτατο Ἐπίσκοπο τῆς Ἀγκύρας, τόν Μάρκελλον. Πιστεύω ὅτι αὐτό θά πράξουν εὐχαρίστως κατ'ἀρχάς ὁ Εὐσέβιος καί κατόπιν ὁ Θεόδωρος τῆς Ἡρακλείας καί ὁ Θεόγνις τῆς Νικαίας, ἐφ' ὅσον παρεσύρθησαν εἰς τήν βδελυράν αἵρεσιν. Ὁμοίως ἔπραξαν πρό καιροῦ εἰς βάρος καί ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἀρχιερέων, ἀπάντησε ἡρεμα ὁ Θεοφόρος Παῦλος.

Δυστυχῶς μετὰ ἀπό μερικές ἐβδομάδες ὅλες αὐτές οἱ προβλέψεις πραγματοποιήθηκαν. Ἀδίστακτοι οἱ περί τόν Εὐσέβιον μέ σύμμαχο τόν Μακεδόσιο, πού

στόχευε επίμονα τόν πατριαρχικό θρόνο, ὃχι μόνον ἀποφάσισαν τήν ἐξορία τοῦ θείου Παύλου, ἀλλά τόλμησαν νά συκοφαντήσουν τήν ἴδια τήν ὀσιακή ζωή του.

Στό μεταξύ ὁ εὐσεβής λαός ὄλες αὐτές τίς ἡμέρες ἀγωνιοῦσε καί διαρκῶς τριγύριζε γύρω ἀπό τό Πατριαρχεῖο, ζητώντας νά μάθῃ νεώτερα. Οἱ πιό θερμοί εἶχαν κάνει ἐπανειλημμένες ἀπόπειρες γιά νά παραβιάσουν τή φρουρά καί νά δοῦν τόν Πατριάρχη, ἀλλά εἶχαν ἀποκρουστεῖ μέ τρόπο σκληρό.

Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος δέν ἀδρανοῦσε. Ἐγραψε ὅπου ἔπρεπε, ἔδινε ὁδηγίες καί ἐξακολουθοῦσε νά ποιμαίνει τό ποίμνιό του μεταβιβάζοντας τίς πατρικές του νοθεσίες διά μέσου τῶν νοταρίων καί μερικῶν ἄλλων ἐκλεκτῶν κληρικῶν, στενῶν συνεργατῶν του στό Πατριαρχεῖο.

Τήν παραμονή πού θά ἔβγαине ἡ ἀπόφαση, ἦρθε μία ἐπιτροπή ἀπό ἀρειανίζοντες ἐπισκόπους καί κληρικούς ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς θλιβερῆς αὐτῆς ψευδοσυνόδου, γιά νά ρίξουν στάχτη στά μάτια τοῦ λαοῦ ὅτι τάχα ἐπρότειναν ἐκεῖνοι συμβιβαστικές λύσεις, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης ἦταν ἀκραῖος ἀντιρρησίας.

Ἡ συνάντηση αὐτῶν τῶν δυστυχῶν μικροσυμφεροντολόγων μέ τό θεῖο Παῦλο ἦταν πολύ ὀδυνηρή γι' αὐτούς. Δέν τοὺς ἔβρισε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, οὔτε κἂν τοὺς ἐπιτίμησε. Ἐπικράτησε ἡ λύπη στή φιλόανθρωπη ψυχή του βλέποντάς τους ν' ἄρνοῦνται τό Σωτήρα τους καί νά ἐξυπηρετοῦν τά σχέδια τοῦ διαβόλου ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τοὺς μίλησε καθαρά γιά τίς εὐθύνες τους καί γιά τά ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς τακτικῆς τους μέ τήν ἐλπίδα πῶς θά τοὺς βοηθοῦσε. Αὐτή ἡ συμπόνοια ὁμῶς πού τοὺς ἔδειχνε, τοὺς πονοῦσε περισσότερο ἀπό ὅποιαδήποτε ἄλλη σκληρή ἀντιμετώπιση.

Εἶναι πάντα ὀδυνηρό τό “θρυμματίσμα” πού

παθαίνουν τά φθηνά τζάμια, όταν έρχονται σέ έπαφή μέ διαμάντια. Τό θρυμμάτισμα τῶν ἀγέρωχων ἀπειλητικῶν κυμμάτων, όταν σπᾶνε ἐπάνω στούς βράχους καί μετατρέπονται σέ μικρές καί ἀσήμαντες σταγόνες.

Τοῦ ἐπέδωσαν μέ θεατρική ἐπισημότητα κατάλογο “ἀμαρτημάτων καί σφαλμάτων”, πού δῆθεν εἶχε διαπράξει καί τόν καλοῦσαν σέ ἀπολογία! Ὁ Πατριάρχης τόν διάβασε ἤρεμος. Ἡ ψυχὴ του ὁμως ἔφριξε μπροστά στήν ἄβυσσο τῆς ἀνθρώπινης κακότητος.

Καί γιά τί δέν τόν κατηγοροῦσαν! “Γιά σφετερισμό τῆς ἐξουσίας, γιά αὐθαιρεσίες, γιά περιφρόνηση τοῦ Αὐτοκράτορα καί καταπάτηση θεῶν καί ἀνθρωπίνων νόμων”, τέλος δέ τολμοῦσαν καί συκοφαντοῦσαν καί αὐτὴ τήν ἀγία ζωὴ του. Τόν κατηγοροῦσαν “ὥς μή καλῶς ζῶντα” καί ἄφηναν τά χυδαῖα ὑποννοούμενά τους γιά τόν παρθενικό αὐτό κρίνο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὴ ἡ κατηγορία σίγουρα ἦταν “δῶρο” τοῦ μισαλλόδοξου γέρο-Μακεδόνιου, πού τόν ἐνοχλοῦσε τόσο ἡ ἀρετὴ, ὅσο καί ἡ ἀκμαία ἡλικία τοῦ ἀντιπάλου του, ὅπως θεωροῦσε τόν Παῦλο. Γιά νά τόν πολεμήσει, ἔφθασε στό σημεῖο νά συμμαχήσει μέ τοὺς ἀρνητές τοῦ Χριστοῦ καί τελικά νά γίνῃ ὁμοιος καί χειρότερος ἀπ’ αὐτούς.

Αὐτό τό τελευταῖο, τὴν κατασυκοφάντηση τῆς ζωῆς του, ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δέν τό περίμενε ὁ Πατριάρχης. Δέ μποροῦσε νά πιστέψῃ πὼς θά ἔφθαναν ἔως ἐκεῖ. Σάν ἄνθρωπος αἰσθάνθηκε ἔντονη τὴν πικρία ἀπ’ τό ποτῆρι αὐτό τῆς ἀδίστακτης συκοφαντίας. Ἡ ψυχὴ του πόνησε. Δέν ἄφησε ὁμως νά φανῇ τίποτε στήν ἔκφραση τοῦ προσώπου του. Φύλαξε τόν πόνο του γιά νά τόν παραδώσῃ στόν Κύριό του μέσα στίς προσωπικές του προσευχές.

Στοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ψευδοσυνόδου δήλωσε

ὅτι ἀρνεῖται νά παρουσιαστῇ πρὸς ἀπολογία, κατ' ἀρχάς διότι οἱ κατηγορίες εἶναι ἀνυπόστατες καὶ διότι δέν ἀναγνωρίζει τῇ συγκροτηθεῖσα Σύνοδο ὡς γνησία Σύνοδο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ ἀρειανούς ἐπισκόπους. “Ὁρθόδοξος Πατριάρχης μόνον ὑπὸ Ὁρθοδόξου Συνόδου δύναται νά κριθῇ” τούς παρήγγειλε ὁ γενναῖος.

Στό μεταξύ τό πλῆθος τῶν πιστῶν, ὅσο προχωροῦσε ἡ ὥρα, γινόταν καί πυκνότερο ἔξω ἀπὸ τὴν πατριαρχική κατοικία. Εἶχε διαδοθεῖ ὅτι ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρειανῶν καὶ τοῦ Βασιλέως εἶχαν ἐπισκεφθεῖ τόν Πατριάρχη καί ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχε ἠλεκτρίστεῖ. Τό αἰσθητήριο τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ τόν εἰδοποιοῦσε γιά τόν κίνδυνο πού διέτρεχε, νά τοῦ στερήσουν τόν Ποιμένα του.

Ὅταν βεβαιώθηκαν ἀπὸ τούς δύο νοταρίους ποιοὶ εἶχαν ἀποσταλεῖ καί γιά ποῖο λόγο, περίμεναν μέ ἀνεξάντλητη ὑπομονή ἔξω ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο. Ἡ φρουρά κοιτοῦσε ἀνήσυχη τό πλῆθος, πού ὅλο καί πύκνωνε. Μέχρι ἐκείνη τὴν ὥρα φαινόταν ἡσυχία. Ὅταν ὁμως βγῆκαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ψευδοσυνόδου, ἓνας καθηρημένος Ἐπίσκοπος, πού εἶχε ἀρνηθεῖ τόν Χριστό χωρὶς καμμιὰ τύψη, καί δύο ἀρειανίζοντες ἱερεῖς, ὄργανα τοῦ Μακεδόνιου, οἱ πῖο φλογεροὶ ὀρμησαν ἐναντίον τους. Μάτια ἡ φρουρά προσπάθησε ν' ἀναχαίτιση τό ἀγανακτισμένο πλῆθος, πού φώναζε ἐναντίον τῶν ἀρνησιχρίστων καί ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορα. Φωνὴ λαοῦ, ὀργὴ Θεοῦ!

Ὁ θεῖος Παῦλος, ὅταν ἄκουσε τὴν ὀχλοβοή, ἐνῶ ἀκόμη βρισκόταν στό γραφεῖο του, πλησίασε τό παράθυρο, τράβηξε τό παραπέτασμα καί ἔριξε τό βλέμμα του κάτω. Πραγματικὴ κοσμοπλημμύρα! Συγχρόνως εἶδε τὴ φρουρά νά συμπλέκεται μέ τούς πῖο κοντινοὺς.

Ἀμέσως κατάλαβε τόν κίνδυνο. Οἱ πιστοί, χωρὶς

νά τό καταλαβαίνουν, ἔδιναν λαβή, γιά νά τούς αἱματοκυλήσουν οἱ ἐχθροί τους μέ τό πρόσχημα τῆς “ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως”. Χωρίς νά ἀπαντήση στούς ἔκπληκτους νοταρίους, πού προσπάθησαν νά τόν ἐμποδίσουν, κατέβηκε μέ σταθερό βῆμα τή μεγαλόπρεπη σκάλα τῶν Πατριαρχείων καί σέ λίγο βρέθηκε στήν κεντρική πύλη ἀνάμεσα στό λαό. Παρ’ ὅλη τήν ταραχή, ὅταν τόν εἶδε ὁ εὐσεβῆς λαός, κυριολεκτικά καθηλώθηκε. Τά στόματα κλείσανε, τά σηκωμένα χέρια ἔπесαν καί ἡ ὀργή τοῦ λαοῦ μέσα σέ ἐλάχιστα δευτερόλεπτα μεταβλήθηκε σέ πλημμύρα ἀγάπης πρὸς τό σεπτό πρόσωπό του.

Ἡ φρουρά, πού δέν εἶχε πάρει εἶδηση τί συνέβαινε, ἔμεινε κατάπληκτη μ’ αὐτή τήν ἀπότομη ἀλλαγὴ. Γύρισαν καί τόν εἶδαν στό πλατύσκαλο τῆς μεγάλης σκάλας νά χει σηκώσει τά χέρια του πάνω ἀπό τό πλῆθος, σάν νά ἤθελε νά τό σκεπάσῃ! Συγχρόνως εἶδαν κάτι πού τούς συγκίνησε καί τούς καθήλωσε. Τό πλῆθος πλησίασε τό θεῖο Παῦλο. Ἄλλοι φιλοῦσαν τά χέρια του, ἄλλοι τό τίμιο ρᾶσο του, ἄλλοι ἔκλαιγαν!

Ἐνας γέροντας ἱερεὺς πού παρευρισκόταν, φώναξε συγκινημένος ἀπ’ τῆ σκηνή:

--Ζῆθι, Παναγιώτατε Παῦλε, Βασιλευούσης καύχημα. Ὁ Κύριος εἶη ἀντιλήπτωρ σου!

Ἐτσι ἀγκαλιάζει ὁ λαός τούς γνήσιους ἀντιπροσώπους τοῦ Χριστοῦ, τά ρασοφορεμένα παληκάρια τῆς Ὁρθοδοξίας! Ἐτσι σέβεται τά τίμια ρᾶσα, πού δέν γνωρίζουν φόβο καί ἔνοχους συμβιβασμούς “περί τήν Πίστιν”. Ἐτσι ἀγαπᾷ τούς ἀληθινούς Πατέρες καί Ποιμένες, πού ἀκολουθοῦν σταθερά τά ἴχνη τοῦ Μεγάλου Ποιμένου, τοῦ Χριστοῦ, καί θυσιάζονται γιά τό Ποίμνιό τους!

Ὁ Παῦλος τούς νουθέτησε, τούς παρηγόρησε, τούς παρακάλεσε νά μήν καταφεύγουν στή βία παρά στήν προσευχή καί τέλος τούς παρότρυνε νά μείνουν,

ὅπως κι ἐκεῖνος, πιστοί εἰς τόν Χριστόν μέχρι θανάτου, γιά νά πάρουν τόν στέφανον τῆς ζωῆς. Ἀμέσως μετά τούς εὐλόγησε καί τούς συμβούλευσε νά διαλυθοῦν, γιατί ὑπῆρχε κίνδυνος αἱματοχυσίας. Οἱ πιστοί ὑπάκουσαν ἀμέσως. Παίρνοντας τήν εὐλογία του, ἔσπευσαν ν' ἀπομακρυνθοῦν.

Ὁ Πατριάρχης εἶχε δίκιο. Μόλις πρόφθασε καί διαλύθηκε ὁ λαός, κατέφθασε καλπάζοντας μία ὁλόκληρη ἰλη ἱππικοῦ! Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ψευδοσυνόδου, πού μόλις καί μετά βίας μέ τήν ἐπέμβαση τοῦ θείου Παύλου γλίτωσαν ἀπό τήν ἀγανάκτηση τοῦ πλήθους, ἔτρεξαν κατατρομαγμένοι, σχεδόν πανικόβλητοι στά Ἀνάκτορα, ν' ἀναγγεῖλουν τά γενόμενα. Ὁ Βασιλιάς πίστεψε ὅτι ἐπρόκειτο περί ὀργανωμένης ἐπαναστάσεως καί χάνοντας τήν ψυχραιμία του ἔστειλε ὁλόκληρη ἰλη ἱππικοῦ, γιά νά γλιτώσῃ, ὅπως νόμιζε, τό θρόνο του!

Εὐτυχῶς ὁμως, ὅταν ἔφθασαν οἱ ἱππεῖς, ἐπικρατοῦσε ἀπόλυτη ἡσυχία γύρω ἀπό τό Πατριαρχεῖο. Οἱ στρατιωτικοί βρέθηκαν σέ ἀμηχανία. Ρώτησαν τή φρουρά, ἀλλά κι ἐκείνη, ἐπηρεασμένη τώρα εὐμενῶς πρὸς τόν Πατριάρχη, ἀπέφυγε νά δώσῃ ἀκριβεῖς πληροφορίες. Ἐγύρισαν ἀπρακτοί στά ἀνάκτορα πρὸς μεγάλη ἀπορία τοῦ Βασιλέως.

Πάντως ἐκεῖνο τό βράδυ βγῆκε ἡ ἀπόφαση τῆς ἐξορίας τοῦ θείου Παύλου. Ὁ Κωνστάντιος βλέποντας τήν ἀγάπη πού ἔτρεφε ὁ λαός γιά τό πρόσωπό του, ἐπέσπευσε τήν ἀπομάκρυνσή του, γιά νά μπορέσῃ νά βάλῃ σέ ἐφαρμογή τά ἀνόσια σχέδιά του καί ν' ἀνεβάσῃ στόν Πατριαρχικό θρόνο τό φίλο του, τόν Εὐσέβιο.

Εἶχε ἔρθῃ ἡ ὥρα τοῦ σκότους....

“ΟΥΔΕΝ ΓΛΥΚΥΤΕΡΟΝ
ΩΣ ΤΟ ΠΑΣΧΕΙΝ ΥΠΕΡ ΧΡΙΣΤΟΥ”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΞΟΡΙΑ

Βαθεία χαράματα τῆς ἐπομένης ἡμέρας, πολὺ πρὶν ὑποχωρήσει τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Παύλου μέ τὴν πρόθυμη βοήθεια τοῦ Βασιλιᾶ προχώρησαν στὴν ἐκτέλεση τοῦ σχεδίου τους. Ἐπρεπε ν’ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῆ Βασιλεύουσα πρὶν ν’ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος. Πρὶν ξυπνήσῃ ὁ “ἐπικατάρατος” γι’ αὐτοὺς ὄχλος, πού θά ἐμπόδιζε τίς ἐγκληματικές τους ἐνέργειες. Ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ σκότους, ἔτσι κι αὐτοί, διάλεξαν τὴ νύχτα γιὰ νὰ κάνουν πράξιν τὴν παράνομην καὶ ἄδικην ἀπόφασίν τους.

Ὁ Πατριάρχης, παρ' ὅλη τὴν ἀγωνία καὶ τὸν πόνο τῆς προηγουμένης ἡμέρας, τώρα ἡσύχαζε μέ τῇ γλυκειᾷ γαλήνῃ αὐτῶν, πού ἔχουν ἡσυχὴ τῇ συνείδησὶ τους. Ἀφοῦ ἐπὶ ὥρα πολλή εἶχε προσευχηθεῖ μπροστά στὰ πανάχραντα πόδια τοῦ Ἑσταυρωμένου Σωτῆρα κι ἄφησε τὸν πόνο τοῦ νά ξεχυθῇ ἐνώπιόν του, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ τοῦ πῆρε τίς μυστικές γλυκύτατες διαβεβαιώσεις τῆς Θείας Ἀγάπης, τώρα ἡσύχαζε...

Οἱ δρόμοι τῆς Βασιλεύουσας ἐκείνῃ τὴν ὥρα ἦσαν ἐντελῶς ἔρημοι καὶ σκοτεινοί. Τὰ περισσότερα φανάρια εἶχαν σβῆσει. Τό μόνο πού ἀχνοφώτιζε ἦταν τό χλωμό φεγγάρι, πού ἐκείνῃ τὴν προχωρημένη ὥρα ἀσήμωνε τὴν κοιμισμένη Πόλη καὶ τὰ ἡσυχὰ νερά τοῦ Βοσπόρου...

Μέσα στὴν παρθενικὴ ἡσυχία τῆς νύχτας ἀκούστηκαν ξαφνικά καλπασμοὶ ἀλόγων καὶ ὁ σκληρὸς ἦχος ἀπὸ τροχοῦς μιᾶς ἄμαξας. Πρῶτος πού ἄκουσε τὸ θόρυβο ἦταν ὁ ἀγαθὸς θυρωρὸς τοῦ Πατριαρχείου, πού κοιμόταν σέ μιὰ καμαρούλα τοῦ ἰσογείου. Ἀνασηκώθηκε ἀνήσυχος καὶ προσπάθησε νά καταλάβῃ τί γινόταν. Ἡ ἄμαξα φάνηκε ὅτι σταμάτησε μπροστά στίς πύλες τοῦ Πατριαρχείου. Ἀκούστηκαν βαρεῖές ἀνδρικές φωνές νά συζητοῦν χαμηλόφωνα.

Ὁ φύλακας σηκώθηκε γρήγορα. Κατάλαβε ὅτι κάτι συνέβαινε, ἀλλὰ δέν ἤξερε τί ἀκριβῶς. Δέν πρόλαβε νά καλοσκεφτῇ κι ἀκούστηκε δυνατὸ χτύπημα στὴν βαρεῖὰ ξύλινη πόρτα τῆς κεντρικῆς πύλης. Συγχρόνως μιὰ σκληρὴ φωνὴ ἔλεγε:

-- Ἀνοίξτε, ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως!

Ὁ θυρωρὸς τρόμαξε, ἀλλὰ δίσταζε ν' ἀνοίξῃ. Ἐπρεπε νά δώσῃ ἐντολὴ ὁ Πατριάρχης. Στὸ μεταξύ ὅμως εἶχε ξυπνήσει καὶ ὁ Διάκονος, ὁ ὁποῖος ἀνέβηκε τίς σκάλες γιὰ νά τὸν εἰδοποιήσῃ. Μόλις ὅμως πλησίασε τὸ πατριαρχικὸ κατάλυμα, ἄκουσε ἐκπληκτοῦς τὴν

ἡρεμη φωνή του νά τοῦ λήη:

--Διάκονε, ἀνοίξτε καί πείτε τους νά περιμένουν λίγο!

Ὁ Πατριάρχης εἶχε ξυπνήσει πρῶτος ἀπ' ὅλους καί ἦταν σάν νά εἶχε προαισθανθεῖ τά γεγονότα! Σέ λίγο ἕνας ἀξιωματικός μέ ὑπεροπτικό ὕφος στεκόταν μπροστά του. Τοῦ διάβασε βιαστικά τήν ἀπόφαση τῆς ἐξορίας του ὑπογεγραμμένη ἀπό τοὺς ἀρειανούς Ἐπισκόπους καί τό Βασιλιά. Στίς πύλες περίμενε μιὰ ομάδα ἀπό πάνοπλους στρατιῶτες.

Ὁ Παῦλος ἄκουγε, ἀλλά παρέμενε γαλήνιος. Τό περίμενε, ἀλλά εἶναι ἀλήθεια ὅχι τόσο γρήγορα. Κοίταξε τόν ἀξιωματικό καί τόν ρώτησε:

--Πότε πρέπει νά φύγω καί γιά ποιό μέρος;

Ἐκεῖνος ἀπάντησε μόνο στό πρῶτο ἐρώτημα:

--Θά φύγετε ἀμέσως! Τόν τόπο θά τόν μάθετε ἀργότερα.

Ὁ Πατριάρχης βέβαια δέν ἦταν τελείως ἀνέτοιμος. Εἶχε κάνει τίς περισσότερες προετοιμασίες. Ἄλλωστε τί πράγματα νά πάρη; Λίγα ρούχα, μερικές εἰκόνες καί βιβλία τοῦ ἀρκοῦσαν. Ὁ Διάκονος μέ τό φύλακα προσπάθησαν νά τόν βοηθήσουν δακρυσμένοι ἀπ' τή θλίψη, ἐνῶ ὁ ἀξιωματικός παρακολουθοῦσε ἄγρυπνα τίς κινήσεις τους.

Στό μεταξύ οἱ δύο νοτάριοι ἀπό τό παράπλευρο οἶκημα πῆραν εἶδηση αὐτά πού γίνονταν καί ταραγμένοι μαζί μέ μερικούς ἄλλους στενοὺς συνεργάτες τοῦ Πατριάρχου πλησίασαν τήν κεντρική πύλη, μέ σκοπό νά μποῦν μέσα. Ἡ παρουσία τῶσων στρατιωτῶν τοὺς ἔδωσε νά καταλάβουν τί συνέβαινε.

--Παίρνουν τόν Πατριάρχη μας!, φώναξε μέ πόνο ὁ Μαρκιανός καί ἐπιχείρησε νά περάσῃ ἀνάμεσα ἀπό τή φρουρά. Ἕνα τεῖχος ὁμως ἀπό λόγχες τοῦφραξε τό δρόμο. Δέν ἐπέτρεψαν σέ κανένα νά μπῇ μέσα. Τό Μαρτύριο, πού ἐπέμενε περισσότερο, τόν ἐσπρωξαν

βάρβαρα καί σήκωσαν κατεπάνω του ἀπειλητικά τίς λόγχες!

Ἐν τῷ μεταξύ ἐπάνω ἡ ἐτοιμασία τελείωνε.

--Παιδί μου, παρακάλεσε ὁ θεῖος Παῦλος τόν Διάκονο, βάλε καί τό χονδρό φαιλόνιον μαζί μου. Χειμῶν ἔρχεται καί οἱ τόποι τῆς ἐξορίας εἶναι πάντοτε μακράν. Βάλε καί τάς περγαμηνάς, κάλαμον καί μελάνι.

Στό τέλος ἀποσύρθηκε γιά λίγα λεπτά στό παρεκκλήσιο γιά τήν τελευταία προσευχή πρίν τό ταξίδι τῆς ἐξορίας. Ἐκεῖ γέμισε δάκρυα τά πόδια τοῦ Ἑσταυρωμένου.

--“Μεῖνον μεθ’ ἡμῶν, Κύριε”, Τόν ἰκέτευσε. Συνόδευσόν με ἐν τῇ ἐξορία μου. Διά τό ὄνομά Σου τό ἅγιον πάσχω. Σκέπασον ὑπό τήν κραταιάν σκέπην Σου τό ποίμνιόν Σου καί τήρησον τήν πρός Σέ πίστιν του κραταιάν καί ἀλώβητον.

Ἐνῷ ἔβγαινε ἀπό τό παρεκκλήσιο, ψιθύρισε στό Διάκονο:

--Πίσω ἀπό τήν εἰκόνα τῆς ἀγίας Προθέσεως ἔχω τρεῖς ἐπιστολάς. Φρόντισε, παιδί μου, νά παραδοθοῦν στούς νοταρίους. Ἡ τρίτη ν’ ἀναγνωσθῇ κρυφίως εἰς ὅλους τούς πιστούς.

Σέ λίγο ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὁδηγήθηκε στήν κλειστή ἄμαξα πού περίμενε κάτω. Ποῦ θά πήγαιναν; Ἄγνωστο.

Οἱ νοτάριοι καί οἱ ἄλλοι στενοί συνεργάτες του δέν μπόρεσαν νά πλησιάσουν, οὔτε κἄν γιά νά τοῦ φιλήσουν γιά τελευταία φορά τό χέρι. Ὁ Πατριάρχης ἔκανε τόν Σταυρό του κοιτάζοντας πρός τή μεγάλη ἐκκλησία, πού ὁ σκοτεινός της ὄγκος φάνταζε μεγαλόπρεπος μέσα στό σκοτάδι. Σήκωσε τό χέρι του, τούς εὐλόγησε καί μπῆκε ἀποφασιστικά στήν ἄμαξα.

Ἐπρεπε νά βαδίση μέ καρτερία τό δρόμο τῆς ἐξορίας, ὅπως τό ἐπέτρεψε ὁ Θεός. Ἀλλωστε “τί γλυκύ-

τερον ὡς τό πάσχειν ὑπέρ Χριστοῦ”; Εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν ἀλάθητο Θεό.

Σέ λίγο ἡ συνοδεία χάθηκε μέσ στό σκοτάδι...

Καθὼς ἡ ἄμαξα ἔτρεχε στά μισοσκότεινα σοκάκια τῆς Πόλης, ὁ Παῦλος καθισμένος μέσα στό σκοτεινὸ κουβούκλιο - φανάρι δὲν εἶχαν ἀνάψει ἴσως γιὰ λόγους ἀσφαλείας - προσπάθησε νά προσανατολιστῇ κατὰ ποῦ πῆγαιναν. Σύντομα κατάλαβε ὅτι κατευθύνονταν ἀνατολικά. Δίπλα του κάλπαζαν ἀνὰ τρεῖς ἵππεις σέ κάθε πλευρά. Ἦταν τόσο γρήγορο τό τρέξιμο, ποῦ νόμιζε κανεῖς πὼς ἡ ἄμαξα θά ἀναποδογύριζε κάθε φορά ποῦ πηδοῦσε σκληρά πάνω στά φαγωμένα καλντερίμια. Σέ κάθε τράνταγμα ἔνοιωθε ὅλα του τά κόκκαλα νά πονοῦν.

Μή φανταστῇ κανεῖς πὼς ὁ Κωνστάντιος τοῦ διέθεσε καμμιὰ αὐτοκρατορική ἄμαξα μέ μαλακά μαξιλάρια. Ἦταν μιὰ παλιά ταχυδρομική, ποῦ ἀντὶ γιὰ καθίσματα εἶχε σκληρές χοντροσανίδες. Τό μίσος δὲν γνωρίζει νά ξεκουράζη, γνωρίζει μόνο νά ταλαιπωρῇ.

Ὁ τρελλὸς αὐτὸς καλπασμὸς κράτησε πολλή ὥρα. Ἦταν φανερό πὼς βιάζονταν νά φθάσουν σέ λιμάνι, πρὶν φέξῃ καλά. Βεβαίως ὄχι στὸν κεντρικὸ λιμένα. Μᾶλλον πρὸς τὸν Βοσπόριον.

Πράγματι ἐκεῖ ἔφθασαν πρὶν ξημερώσῃ. Στό λιμένα ὅλα ἡσύχαζαν ἀκόμη. Ἀραγμένα μεγάλα καὶ

μικρά πλοία, τρικάταρτα μέ μαζεμένα τά πανιά, πλατύσκαφες μαοῦνες, ὅλα ἔμοιαζαν νά κοιμοῦνται ἐπάνω στά ἡσυχά νερά, σάν σέ χρυσωμένο κλινάρι ἀπ' τό φεγγάρι, πού ἔδυε βυθισμένο στό πέλαγος...

Οἱ ναυτικοί καί οἱ ψαράδες τοῦ Κεράτιου ἀγαποῦσαν πολύ τόν Πατριάρχη, γιατί ἡ στοργή του συχνά τόν ἔφερνε κοντά τους ἀπό τότε, πού ἀκόμη ἦταν πρεσβύτερος. Τώρα ἀναπαύονταν οἱ περισσότεροι μέσα στά πλωτά καταλύματά τους. Ἄν γνώριζαν τί συνέβαινε ἐκείνη τήν ὥρα, σίγουρα ἡ εὐψυχία τους μαζί μέ τήν ἀγάπη τους θά ἐμπόδιζε τό ἔργο τῆς Βασιλικῆς φρουράς.

Ὁ ἱερός ἄνδρας ἀγκάλιασε μέ τό βλέμμα ὁλόκληρο τό λιμάνι, καθὼς καί τίς συνοικίες τῶν ψαράδων καί ἡ ἀγάπη του, παρ' ὅτι ζοῦσε δύσκολες στιγμές, ἔγινε προσευχή καί τούς σκέπασε.

Ἡ φρουρά, ὅσο μπορούσε πιό ἀθόρυβα, πλησίασε ἓνα πλεούμενο, πού φαίνεται πὼς ἦταν εἰδοποιημένο καί περίμενε μέσ στό σκοτάδι. Τόν ἔβαλαν μέσα, πήδησαν κι ἐκεῖνοι καί ἀμέσως ξεκίνησαν μέ γοργή κωπηλασία, γιά νά βγοῦν ἀπό τό λιμάνι.

Ὁ Πατριάρχης γύρισε καί κοίταξε τίς φυσιολογικές τοῦ πληρώματος. Ἦσαν ὅλοι ἄγνωστοι. Σκοτεινά πρόσωπα τοῦ ὑπόκοσμου, πού συνήθως πληρώνονται γιά νά κάνουν τίς δουλειές, πού δέν θάκαναν ποτέ τίμιοι ἄνθρωποι.

Εὐτυχῶς τό ταξίδι δέν κράτησε πολύ καί σύντομα ὁ Παῦλος πάτησε τό πόδι του στήν Ἀσιατική ἄκτῃ.

Ἐν μέρει ἔκανε τό ἀντίστροφο ταξίδι τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, τοῦ ὁποίου ἔφερε τό ὄνομα. Ἐκεῖνος μετέδωσε τήν ἀλήθεια, ὁ Παῦλος τώρα τήν ὑπερασπιζόταν. Γνώριζε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὅτι δέν ἀρκεῖ νά κατέχη κάποιος τήν ἀλήθεια. Πρέπει νά τή ζῇ καί νά τήν ὑπερασπίζεται μέχρι θανάτου. Ἀκόμη ἤξερε πῶς ἡ Ἀλήθεια εἶναι ἀνίκητη, γιατί εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός· ὁ Χριστός, ἡ ἀγάπη τοῦ Ὁποίου ἐκάλυπτε ὅλο τό βάθος καί ὅλη τήν ἔκτασι τῆς ἀγίας προσωπικότητάς του. Ἐκεῖνος ἦταν τό κέντρο τῆς σκέψης καί τῆς καρδιάς του. Τό παρόν καί τό μέλλον του· καί μοναδικός καί ἀσίγαστος πόθος του ἡ ἔνωση μαζί του καί ἡ Βασιλεία Του.

Ἀπό ὅλα αὐτά πού ἦταν συγκροτημένη ἡ ἐσωτερική ζωή του, πῆγαζε ἡ γαλήνη του. Τίποτε ἀπό τά ἐξωτερικά γεγονότα δέν τόν ἄγγιζε ἐσωτερικά τόσο, ὥστε νά διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη πού τοῦ χάριζε ὁ Κύριός Του. Αὐτό βέβαια δέν σήμαινε πῶς δέν εἶχε μετοχή στόν πόνο. Ἀντίθετα, ἐπειδή ἡ ψυχή του ἦταν εὐγενική καί εὐαίσθητη, τόν ἔνοιωθε πιό βαθειά. Ὁ ἀκοίμητος ὁμως “Κυρηναῖος”, ὁ Θεός τῆς παρακλήσεως, πάντα αὐτόν τόν πόνο τόν ἀπάλλαινε. Μέσα στό μυστήριο τῆς ἀγάπης Του τόν μετέτρεπε σέ παράκληση καί λύτρωση.

Τώρα ἀποχαιρετώντας μέ τό βλέμμα τῆ Βασιλεύουσας, πού φωτιζόταν ἀπό τίς πρῶτες ἀκτίνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, δάκρυσε. Αἰσθανόταν τόν πόνο τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπό τήν Πόλη πού ἔζησε καί πού

τόσο ἀγάπησε, γιατί μέσα της ἔκλεινε ὁλόκληρη τὴ ζωὴ του, καθὼς καὶ τὸ ἀγαπημένο του ποῖμνιο.

Ἀπὸ τὸν παράκτιο στρατιωτικὸ σταθμὸ προμηθεύτηκαν μερικά ἄλογα καὶ πῆραν τὸ δρόμο πρὸς τὰ νοτιοδυτικά.

Ὁ ἥλιος καὶ ἡ πορεία γρήγορα ἔφεραν τὴ δίψα. Οἱ φρουροὶ ὁμως δὲν σταματοῦσαν πουθενά. Εἶχαν φαίνεται ἐντολὴ ν' ἀπομακρυνθοῦν τὸ γρηγορώτερο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη. Τὴ δική τους δίψα τὴν ἔσβηναν ἀπὸ μερικά φλασκιά κρασί, πού κρυφά εἶχαν πάρει μαζί τους. Ὅταν τοὺς παρακάλεσε γιὰ λίγο νερό, χαμογέλασαν εἰρωνικά καὶ τοῦ πρότειναν τὸ φλασκί μέ τὸ κρασί. Ὁ θεῖος Παῦλος ἀρνήθηκε καὶ οὔτε πού ξαναμίλησε. Ποῦ καὶ ποῦ μέσα ἀπ' τὰ φρυγμένα χεῖλη του ψιθύριζε "εὐλογητός ὁ Θεός μου, εὐλογητός..." Νερό ἤπιε ἀργά τὸ βράδυ στό πρῶτο πανδοχεῖο πού συνάντησαν.

Ταξίδεψαν ἀρκετές ἡμέρες προτιμώντας ἐρημιές, γιὰ νὰ μὴν πάρουν εἶδηση οἱ πιστοὶ τῶν μεγάλων πόλεων. Ὅταν ἔφθασαν στό καθορισμένο λιμάνι - ἴσως νὰ μὴν ἦταν λιμάνι γνωστῆς παραλιακῆς πόλης ἀλλὰ κάποιο στρατιωτικὸ λιμάνι - ἐξανάγκασαν τὸν ἅγιο νὰ ἐπιβιβαστῇ σ' ἓνα πλοῖο, πού θὰ τὸν πῆγαινε μακριά ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα καὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀνατολῆς.

Πρὸς ποιὰ κατεύθυνση ταξίδεψε, εἶναι ἄγνωστο. Ἴσως κατευθύνθηκε πρὸς κάποιο Ἑλλαδικὸ λιμάνι, ἴσως καὶ νὰ βρέθηκε καράβι πού νὰ πῆγαινε κατ' εὐθείαν πρὸς τὴ Δύση, γιατί εἶναι γνωστὸ ὅτι ἐκεῖ κατέφυγε βρίσκοντας συμπαράσταση ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Ρώμης Ἰούλιο.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ πόνεσε μέ αὐτὴ τὴ σκληρὴ καὶ ταπεινωτικὴ μεταχείριση μέσα στὴ μοναξιά καὶ τὴν ἐξουθένωσή του. Σπρωγμένος, ὑβρισμένος, ταλαι-

πωρημένος, χωρίς κάποιον συμπαραστάτη κοντά του, χωρίς τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ ἓνα τόσο μεγάλο ταξίδι, ἀποκομμένος ἀπὸ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀγαπημένους του καὶ ἀπὸ τὴν θαλπωρὴ τῆς ἀγίας ἀγάπης τοῦ ποιμνίου του ἔπαιρνε τὸν δρόμο τῆς μακρινῆς ἐξορίας του.

Καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά τοῦ πλοίου, τυλιγμένος στὸ κοντόρασό του, προσπαθοῦσε νὰ προστατεύσῃ τὸ ἰσχνὸ σῶμα του ἀπὸ τὸ τσουχτερὸ θαλασσινὸ κρῦο. Ἀγκάλιασε μέ τὸ βλέμμα του τίς ἀκτές καὶ τὰ βουνὰ τῆς Μ. Ἀσίας, πού λίγο-λίγο χάνονταν στὸν ὀρίζοντα.

Οἱ σκέψεις του ξεδιπλώνονταν ἡσυχά, ἐνῶ μιὰ μυστικὴ χαρὰ σάν ἀπροσδιόριστη ζεστασιά τῆς ψυχῆς τὸν ἔκανε νὰ νοιώθῃ τὴν εὐτυχία τῆς Θείας παρουσίας καὶ παρακλήσεως.

Ναί, ψυχικὰ πονοῦσε. Πονοῦσε γιὰ τὸ ποίμνιο, πού ἄφηνε πίσω σέ χέρια “λύκων”. Πονοῦσε γενικώτερα γιὰ τὴν Ἐκκλησία, πού δοκιμαζόταν σέ ὅλη τὴν ἐπικράτεια τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ βλέμμα του, καθὼς περιπλανιόταν ἐπάνω στὰ σκουρογάλαζα ἀφρισμένα κύμματα τοῦ Αἰγαίου, ἦταν φορτωμένο δάκρυ, πού τὸ στέγνωνε ὁ ἀέρας τοῦ πελάγους. Κι ὁμως ἐκείνη ἡ μυστικὴ χαρὰ δέν ἔλεγε νὰ φύγῃ. Ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ ζοῦσε τόσο ἐντονα ὁ ἱερός ἄνδρας τῇ συνύπαρξῃ πόνου καὶ χαρᾶς.

Ὁ Παῦλος ὁμως δέν ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πού ἀδρανοῦν καὶ παραλύουν μέσα στοὺς πειρασμούς. Εἶχε μιὰ ἀνεξάντλητη ψυχικὴ ζωτικότητα καὶ μιὰ θαυμάσια σέ δύναμη θέληση, πού πῆγαζαν ἀπὸ τὴν ἀκλόνητη πίστη του στὸν Χριστό, τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Μέσα στὴν καθαρὴ ἀπὸ κάθε μνησικακία ψυχὴ του ὑπῆρχε Ἐκεῖνος γιὰ τὸν Ὅποιο ἔπασχε. Ναί, ὁ Θεσπέσιος Παῦλος, “ὁ διὰ τὸν Χριστὸν πάσχων”, δέν ἦταν μόνος....

Τό γεγονός τῆς ἐξορίας τοῦ Πατριάρχου δέν ἦταν βέβαια δυνατό νά μείνῃ κρυφό. Ὅταν ἡ Βασιλεύουσα πληροφορήθηκε τί εἶχε συμβεῖ, παρουσίασε ὄψη ἐπαναστατημένης πόλης. Ἐβράζε παντοῦ ἡ ὀργή τοῦ λαοῦ. Στίς Ἐκκλησίες, στήν ἀγορά, στά λιμάνια, ἀκόμη καί μέσα στό παλάτι δέν ἄκουγες ἄλλη συζήτηση. Μάταια προσπαθοῦσαν οἱ πιό συντηρητικοί νά συγκρατήσουν τόν λαό, πού κύκλωσε τά ἀνάκτορα καί ὕψωσε φωνή διαμαρτυρίας γιά τήν μεγάλη αὐτή προδοσία τοῦ ἀρειανοῦ αὐτοκράτορα εἰς βάρος τῆς Ὁρθοδοξίας.

Δέν ἄργησε ν' ἀρχίσῃ τό αἵματοκύλισμα τῶν πιστῶν ἀπό τούς λογχοφόρους ἱππεῖς τοῦ βασιλιᾶ. Ποίμνιο καί Ποιμένας συνέπασχον. Ἀνέβαιναν μαζί τό Γολγοθά τους. Ἡ γενεά ἐκείνη, ἰσάζια τῶν προηγουμένων πού πάλαιψαν μέ τό τέρας τῆς εἰδωλολατρείας, πάλευε τώρα μέ τή "λερναία ὕδρα" τῶν αἰρέσεων.

Ἡ ἐξορία τοῦ ἱεροῦ Παύλου ἀντί νά κάμψῃ τό ἠθικό τῶν Ὁρθοδόξων, ὅπως περίμενε ὁ Κωνστάντιος καί οἱ σύμβουλοί του, ἀντίθετα ἀτσάλωσε τίς ψυχές καί ἐνέπνευσε. Οἱ πιστοί ὁλόκληρης τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας - γιατί ἡ εἰδηση σύν τῷ χρόνῳ διαδόθηκε παντοῦ - πῆραν θέση πνευματικῆς μάχης. Ἰδιαίτερα γιά τούς Ὁρθόδοξους χριστιανούς τῆς βόρειας Μ. Ἀσίας σήμανε συναγερμό ὁ γολγοθᾶς τοῦ ἡρωϊκοῦ Πατριάρχῃ καί ἐγίνε ἀφορμή νά ἐτοιμαστοῦν κι ἐκεῖνοι γιά τούς ἀγῶνες ὑπέρ τῆς Πίστεως, οἱ ὅποιοι δέν φαίνονταν νά εἶναι μακριά.

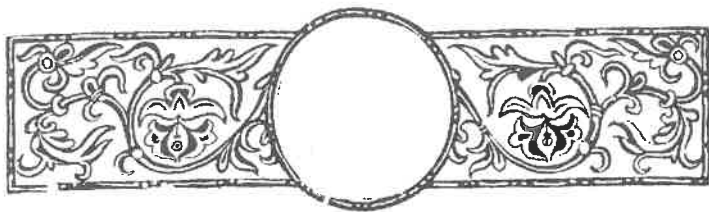
Στόν Πόντο ὕστερα ἀπό λίγα χρόνια, πού ἐξαπλώθηκε ὁ διωγμός ἐναντίον τῶν Ὁρθοδόξων, ἀναδείχθηκαν ἔνδοξοι Μάρτυρες καί ὁμολογητές. Τό λογικό ποίμνιο ἐπίσης τῆς Καππαδοκίας τά βλέμματα τά εἶχε στραμμένα πρός τή Βασιλίδα τῶν πόλεων καί

τόν Πνευματοφόρο Παῦλο. Ἦταν τό ποιμνιο αὐτό, τό ὁποῖο θά ἐποίμαινε καί θά ἐπόπτενε ὕστερα ἀπό λίγες δεκαετίες τό ἄγρυπνο μάτι τοῦ Μεγάλου Καππαδόκου Βασιλείου, τοῦ ἀετοῦ αὐτοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας, πού ἔμελλε νά πάρῃ τήν ἱερή σκυτάλη τῶν ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀγώνων ἀπό τό μεγάλο ἀγωνιστή τῆς Ἀλεξανδρείας, τόν Ἀθανάσιο καί ἀπό τόν Ἱερομάρτυρα Παῦλο τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀκριβῶς αὐτά τά χρόνια, πού “θηριομαχοῦσε” ὁ Παῦλος μέ τά θηρία τοῦ ἀρειανισμοῦ καί τῶν Πνευματομάχων, τόν ἱερό Βασίλειο τόν ἐτοίμαζε ὁ Θεός μέσα στό θεῖο ἐργαστήρι τῆς Προνοίας Του γιά τόν μεγάλο προορισμό του. Ὄταν ὁ Βασίλειος σπούδαζε γιά ἓνα μικρό χρονικό διάστημα (γύρω στό 346 μέ 347 μ. Χ.) στήν Κωνσταντινούπολη κοντά στόν φημισμένο διδάσκαλο Λιβάνιο, ὁ Παῦλος ἦταν ἐξόριστος γιά δεύτερη φορά κατά τή διάρκεια τῆς μαρτυρικῆς Πατριαρχίας του.

Ποῦ νά ἤξερε τότε ὁ νεαρός Βασίλειος πώς μετά ἀπό μερικά χρόνια θά γινόταν ὁ ἴδιος ὁ κυριώτερος ὑπέρμαχος τῆς Πίστεως σ’ Ἀνατολή καί Δύση. Ἀλλά καί ποῦ νά ἤξερε ὁ θεῖος Παῦλος τί διάδοχο ἐτοίμαζε ὁ Θεός γιά τούς ἀγῶνες τῆς Ὁρθοδοξίας. Πραγματικά Μέγα...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ

--ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
--ΑΛΥΣΣΟΔΕΤΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ.

Στὴν ἐξορία ὁ Παῦλος ἔζησε πιο πολὺ τὸ Θεό του. Ἡ ἐξορία εἶχε τὴν πίκρα τῆς ἀλλὰ καὶ τὴ “γόνιμη ἀπραξία” τῆς. Ἀπηλλαγμένος ἀναγκαστικά ἀπὸ τίς πολυποίκιλες φροντίδες καὶ τίς μέριμνες τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ἀπερίσπαστος, μέσα σέ μιά παρθενικὴ ἐξωτερικὴ ἡσυχία ἀφοσιωνόταν ἀμέριστα στό Θεό του καὶ Τόν ἀπολάμβανε μέ τὴν προσευχή, τόν ἱερό στοχασμό καὶ τὴ μελέτη. Ἔτσι καὶ ὁ πόνος τῆς ἐξορίας μίκραινε καὶ οἱ ἐλπίδες μεγάλωναν καὶ ἡ θεία παράκληση γινόταν πιο αἰσθητή.

Βυζαντινοὶ ἔμποροι καὶ λόγιοι ἐγκατεστημένοι στὰ περίχωρα τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἰταλίας μέ μεγάλη προθυμία, πού πήγαζε ἀπὸ τὴν ἀγάπη πού ἔτρεφαν γιὰ τὸ σεπτὸ πρόσωπό του, τοῦ παραχώρησαν μιά ἡσυχὴ ἀγροικία καὶ φρόντιζαν νά μὴν τοῦ λείπει τίποτε. Ἦταν ὁμως τόσο ὀλιγαρκὴς καὶ συνηθισμένος στὴ

ζωή της άσκήσεως, πού μπροστά στην λιτότητά του ένοιωθαν θαυμασμό καί άμηχανία.

Άπό τή Βασιλεύουσα είχε συχνά ειδήσεις. Ναυτικοί, έμποροι, διπλωμάτες καί διανοούμενοι, αλλά καί άνθρωποι τής Έκκλησίας διακατεχόμενοι από ιερό ζήλο, ό πρώτος πού επισκέπτονταν, όταν έφθαναν στην Ιταλία, ήταν ό έξόριστος Πατριάρχης στην ήσυχη άγροικία τής Ρώμης.

Άρχές Φθινοπώρου τοῦ 341 ήρθαν άνθρωποι τής Έκκλησίας τής Κωνσταντινουπόλεως νά τόν επισκεφθοῦν. Άνάμεσά τους ήταν δύο από τούς πιό στενούς συνεργάτες του. Ό άνθρωπος τοῦ Θεοῦ τούς δέχτηκε μέ πολλή συγκίνηση.

Τά νέα πού τοῦ έφεραν από τή Βασιλεύουσα ήσαν συγκλονιστικά. Μετά τήν έξορία του ό Κωνσταντίος ανέβασε στόν Πατριαρχικό θρόνο τό φίλο του τόν Εὐσέβιο τής Νικομηδείας. Παραμέρισε καί περιφρόνησε θέληση Θεοῦ καί λαοῦ καί σάν μόνη πηγή νομιμότητας θεώρησε τή δική του θέληση. Φαντάστηκε δέ ότι ή παρουσία τοῦ νέου Πατριάρχου θά παρηγοροῦσε τούς εὐσεβεῖς Κωνσταντινοπολίτες! Άρκεῖ νά γέμιζε ό κενός πατριαρχικός θρόνος καί πίστευε μέσα στόν σκοτισμό του πῶς όλα θά τελείωναν.

Ήταν όμως τόσο έντονη ή αντίθεση τῶν δύο ἀνδρῶν, ὥστε, μόλις ανέβηκε ό Εὐσέβιος στό ὑψιστο αὐτό ἀξίωμα, τότε φάνηκε πόσο λαομίσητος ήταν. Ό Όρθόδοξος λαός ἀντέδρασε, φώναξε, διαμαρτυρήθηκε καί τελικά χτυπήθηκε καί πληγώθηκε ψυχικά καί σωματικά από τήν αὐτοκρατορική έξουσία.

Τόν σκεφτόταν μέ συγκίνηση ό Παῦλος ειδικά τώρα, πού άκουγε τίς έκδηλώσεις τής αγωνιστικότητάς του. Ώ, ό εὐσεβής λαός! Οἱ ἀνώνυμοι ήρωες καί Μάρτυρες τής Όρθοδοξίας, πού σέ κάθε εποχή ή

θυσία τους ἀναπληρώνει κάθε δειλία αὐτῶν, πού θά ἔπρεπε νά εἶναι πρῶτοι στούς ἀγῶνες τῆς πίστεως! Ὁ λαός τοῦ Κυρίου, ὁ προικισμένος μέ διαίσθησι καί θεοδώρητα αἰσθητήρια, γιά νά “ὁσφραίνεται” τό γνήσιο ἅπ’ τό κίβδηλο, τό ἅγιο ἀπό τό ἀνόσιο, τήν ἀλήθεια ἅπ’ τό ψέμμα! Ἀρχηγούς μπορεῖ νά στερηθῇ ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, ἀλλά αὐτή τή μυστική θεία καθοδήγηση, ὅχι. Αὐτό παρηγοροῦσε τήν ψυχή τοῦ Παύλου.

Ἡ δόξα ὁμῶς τοῦ ματαιόδοξου Εὐσεβίου ἦταν πολύ πικρή. Οἱ Βυζαντινοί μέ ζωηρούς τόνους περιέγραψαν στόν Πατριάρχη τά γενόμενα. Στήν ψευδοχειροτονία του ἀπό ἀρειανούς ἐπισκόπους ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἦταν ἄδεια! Μάταια ἐπιστρατεύτηκε ὅλη ἡ αὐτοκρατορική αὐλή καί οἱ στρατιωτικοί. Τό ἐλάχιστο ἐκκλησίασμα πράγματι ἦταν παράξενο: ἀδιάφοροι καί μᾶλλον ἐνοχλημένοι ἀπό τήν ἀγγareία τῆς παρουσίας τους, στρατιωτικοί καθὼς καί “ἐλαφροί” τύποι τῆς βασιλικῆς αὐλῆς κοίταζαν μέ ἀναίδεια καί φτηνή περιέργεια τήν τελετή, σάν νά ἐπρόκειτο γιά κάποια θεατρική παράσταση ἅπ’ αὐτές πού διασκέδαζαν τήν πλῆξη τους στά ἀνάκτορα.

Ὁ Ὁρθόδοξος λαός ἀπουσίαζε. Οἱ πιό φλογεροί εἶχαν κλείσει καί τά καταστήματά τους ὡς ἐνδειξη πένθους. Εὐσεβεῖς κληρικοί καί λαϊκοί μέ πρωτοστάτες τούς δύο νοταρίους, τόν Μαρκιανό καί τόν Μαρτύριο, εἶχαν καταφύγει σέ μία πρωτοχριστιανική Ἐκκλησία στά περίχωρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ἐκεῖ ἔνωσαν τίς προσευχές τους γιά τόν ἐξόριστο Πατριάρχη τους καί γιά τήν ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία πού δοκιμαζόταν.

Σάν ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν ἦρθαν οἱ διωγμοί κατὰ τῶν Ὁρθοδόξων. Ὁρθοδόξους ἱερεῖς τούς ἐδιώχναν ἀπό τίς ἐκκλησίες τους. Ἄλλους τούς καθαίρουσαν σάν ἐπικίνδυνους στασιαστές, ἄλλους τούς τοπο-

θετοῦσαν σέ μακρινές μικρές ἐκκλησίες τῶν περιχώρων καί ἄλλους τούς φυλάκιζαν.

Ἡ δύναμη τῶν ἀρειανόφιλων ἐνισχύθηκε καθώς καί ἡ μερίδα τῶν φίλων τοῦ Μακεδόνιου. Δύο σατανικές αἰρέσεις χτυποῦσαν συγχρόνως τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ πρῶτοι πρόσβαλαν καί βλασφημοῦσαν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ, τό δεύτερο Πρόσωπο τῆς Παναγίας Τριάδος καί οἱ δεύτεροι ἔκαναν τό ἴδιο γιά τό Πανάγιο Πνεῦμα. Τολμοῦσαν ἀνοσίως νά θεομαχοῦν καί νά “λακτίζουν πρὸς κέντρα”.

Θλίψις καί δάκρυα στό μικρό ποίμνιο τοῦ Χριστοῦ...

Σ' αὐτό τό σημεῖο τῆς διηγήσεως οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπέφυγαν νά εἰποῦν στόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ ὅλα τά θλιβερά καί ὅλες τίς βαρβαρότητες τῶν αἰρετικῶν, γιά νά μήν τόν πληγώσουν. Ὅμως κι αὐτά πού εἶπαν ἔφθασαν, γιά νά γεμίσουν δάκρυα τά μάτια τοῦ μεγάλου ἐξόριστου. Ἀναγκάστηκε γιά λίγο ν' ἀποσυρθῇ διακριτικά, ἐνῶ οἱ Βυζαντινοί θαύμασαν σιωπηλά τήν ἀγάπη πού ἔτρεφε γιά τό ποίμνιό του.

Ὅταν ξαναῆρθε κοντά τους, τόν ἄκουσαν νά λέη συγκινημένος:

-- ὦ, μικρόν ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, εὐλογημένον. Μή φοβοῦ, ὁ Κύριος μετά σου...

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ πιστοί τῆς Ρώμης γνωρίζοντας ἀπό κοντά τήν φωτεινὴ αὐτὴ προσωπικότητα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἄρχισαν νά τόν κυκλώνουν ὁσφραϊνόμενοι τά μῦρα τῆς ἀγιότητος καί μαζί τά μῦρα τῆς ἀνατολῆς. Ἐνας νέος Παῦλος τώρα, Ὁμολογητὴς αὐτός, γλύκαινε τά ψυχικά αἰσθητήρια τῶν Ρωμαίων.

Δέν πρόλαβαν ὅμως νά τόν χαροῦν πολύ. Ἐνῶ ἀκόμη οἱ πρῶτοι ἀπεσταλμένοι δέν εἶχαν ἀναχωρήσει ἀπὸ τήν Ρώμη, ἓνα μεγάλο καί δυνατὸ καράβι τοῦ

Βυζαντίου μέ τό Σταυρό τοῦ Χριστοῦ στά πανιά του ἔφθασε σέ ἕναν λιμένα τῆς μέσης Ἰταλίας. Ἀμέσως ἀποβιβάστηκε μία ομάδα Βυζαντινῶν ἀρχόντων μαζί μέ ἕναν σεβαστό Ἐπίσκοπο καί ἱππεύοντες κατευθύνθηκαν καλπάζοντας μέ βιασύνη πρός τό κατάλυμα τοῦ ἱεροῦ Παύλου.

Ἡ συνάντηση ὑπῆρξε κάτι περισσότερο ἀπό συγκινητική. Μόλις συνῆλθαν, τοῦ ἀνακοίνωσαν τόν αἰφνίδιο θάνατο τοῦ Εὐσέβιου! Ἐκεῖ πού οἱ ἀρειανοί ἐθριαμβολογοῦσαν, ἦρθε σάν κεραυνός ὁ θάνατος τοῦ ἀρχηγοῦ τους. Δέν ἐπέτρεψε ὁ Θεός νά ταλαιπωρήση περισσότερο τήν Ἐκκλησία Του.

--Καί τώρα, εἶπε μειδιώντας ὁ πιό ἡλικιωμένος ἀπό τοὺς Βυζαντινοὺς ἀρχοντες, ἦρθαμε νά πάρουμε τόν Πατριάρχη μας!

Ὁ θεῖος Παῦλος ἔμεινε σκεπτικός νά τόν κοιτάζῃ. Ἐπενέβη ὁ Ἐπίσκοπος καί τοῦ τόνισε πῶς ὁλος ὁ λαός ἀλλά καί οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς ἀρχοντες καί ὁ ἱερός κλῆρος ἦσαν ἐπὶ ποδός καί τοὺς ἔστειλαν ὡς ἀντιπροσώπους τους, γιὰ νά τόν ἐπαναφέρουν τό ταχύτερο δυνατόν, πρὶν ἐπιστρέψῃ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπὸ τήν Ἀντιόχεια.

Ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνόταν! Ὁ αὐτοκράτορας τήν εὐαίσθητη αὐτὴ περίοδο καί πάλι ἔλειπε.

Κάθισαν ὅλοι στό δωμάτιο ὑποδοχῆς καί ἔκαναν σύσκεψη γύρω ἀπὸ τό θέμα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Πατριάρχη. Ἐνθουσιώδεις ἐκεῖνοι τόν προέτρεπαν νά μὴν ἀργήσῃ τό ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς, γιὰ νά προλάβῃ νά ἐπανέλθῃ στὸν θρόνο, ἀπὸ τόν ὁποῖο ἀδίκαια κι ἀναίτια τόν ἀπομάκρυναν.

Ὁ Παῦλος μετὰ ἀπὸ σκέψῃ ὄχι μόνο ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἀλλά μετὰ ἀπὸ μελέτῃ τῆς καταστάσεως πού εἶχε κάνει σέ ἡσυχες μοναχικὲς ὥρες, εἶπε:

--Καί ἂν ἐπιστρέψω, ἀγαπητά μου τέκνα, στήν

Βασιλεύουσα, καί πάλι θά μέ ἀπομακρύνῃ ὁ Βασιλιάς. Αὐτό εἶναι βέβαιο. Ὅμως θά ἤθελα, ὅσο μπορέσω, νά ἐνισχύσω τίς ψυχές πού μοῦ ἐμπιστεύτηκαν ὁ Κύριος. Ἀφήστε νά προσευχηθοῦμε ἀπόψε καί αὔριο πιστεύω νά γνωρίζουμε τό θέλημα τοῦ Κυρίου.

Τί ἔζησε ὁ ἅγιος ἐκεῖνο τό βράδυ τό γνωρίζει μόνο ἐκεῖνος καί ὁ Θεός. Πάντως τό πρωῒ πού συναντήθηκαν, τοὺς εἶπε ἡρεμος:

--Γνωρίζω πῶς ἡ ἐπιστροφή μου μέ αὐτές τίς συνθήκες θά ὀδηγήσῃ στό ἴδιο ἀποτέλεσμα δι' ἐμέ. Πιθανῶς καί σέ χειρότερο. Ὅμως ἔχω τήν ἐσωτερική πληροφορία πῶς δέν πρέπει ν' ἀφήσω τόν ἀγῶνα, ἔστω κι ἂν φθάσῃ μέχρι θανάτου. Ἴσως ὁ Θεός ζητήσῃ ἀπό ἐμέ τήν ὑπερτάτην θυσίαν ὑπέρ τοῦ ποιμνίου, εἶπε καί ἐσίγησε συγκινημένος.

Δέν τόλμησε κανεῖς νά διαψεύσῃ τίς προβλέψεις του. Ὁ ὀρίζοντας ἦταν βαρὺς γιά τήν ἐκκλησία στήν ἀνατολή. Ὁ Παῦλος, γιά νά διαλύσῃ τή βαρειά ἀτμόσφαιρα τῆς στιγμῆς ἐκείνης, χαμογέλασε μεγάλῳ ψυχᾷ καί τοὺς παρηγόρησε λέγοντας:

--Ὅταν ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν. Φίλτατοι ἄρχοντες τοῦ Βυζαντίου, θαρσεῖτε...

Πολύ γρήγορα γιά τά συγκοινωνιακά μέσα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ὁ θεσπέσιος Παῦλος βρέθηκε στήν ἐπαλξή του. Ἄν καί ἔδωσε ἐντολή νά μή γίνῃ καμία ἐκδήλωση ὑποδοχῆς, γιά νά μήν προκληθοῦν οἱ ἐχθροί τῆς πίστεως, ἂν καί ἀποβιβάστηκε ἀπρόοπτα σ' ἓνα ἡσυχὸ λιμανάκι χωρίς συνοδεία καί ἐπισημότητες, μόλις ἔφθασε στό Πατριαρχεῖο ἄρχισε λαϊκὸ προσκύνημα. Ὁ λαὸς ἐξέφραζε τό σεβασμὸ καί τὴν ἀγάπη του μέ χίλιους δυὸ συγκινητικoὺς τρόπους.

Ἡ χαρά ὁμως δέν κράτησε πολύ. Τά γεγονότα ἐκτυλίχτηκαν ραγδαῖα. Πέντε ἄρειανοί ἐπίσκοποι μέ ἐπικεφαλῆς τούς Θεόδωρο Ἡρακλείας καί Θεόγνι Νικαίας μῆκαν σ' ἓνα Ναό τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταπατώντας θεῖους καί ἀνθρώπινους νόμους καί “χειροτόνησαν” τόν Πνευματομάχο γερο-Μακεδόνιο Πατριάρχη τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων!*

Ὁ διχασμός τώρα πλέον ἦταν ἀναπόφευκτος. Τό ἔβλεπε ὁ ἅγιος, ἀλλά σκεφτόταν ὅτι, ἂν καί εἶναι κακός ὁ διχασμός, χειρότερη εἶναι ἡ ἔνοχη εἰρήνη. Στούς λεγομένους δέ μεσολαβητές, ἀπαντοῦσε:

--“Ποία δύναται νά εἶναι ἡ κοινωνία τοῦ Φωτός μετά τοῦ σκότους; ἡ τῆς Ἀληθείας μετά τοῦ ψεύδους; εἰς τά περί τήν πίστιν δέν χωρεῖ συμβιβασμός”.

Ὁ ἀγιώτατος Παῦλος ἀναμφισβήτητα ἦταν ἐτοιμος γιά τό καλό τῆς Ἐκκλησίας ἀκόμη καί νά ἀποχωρήσῃ ἀπό τόν Πατριαρχικό θρόνο καί ν' ἀφήσῃ τόν Μακεδόνιο νά πατριαρχεύσῃ, ἂν ὁμως ἦταν Ὁρθόδοξος. Δέν διψοῦσε οὔτε γιά ἀξιώματα οὔτε γιά ἀνθρώπινη δόξα. Τοῦ ἔφθανε ἡ εὐαρέσκεια καί ἡ Θεϊκή ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Μακεδόνιος ὁμως ἦταν ἓνας ἀποδεδειγμένα ἀμετανόητος αἰρετικός. Καί τά δύο μιάσματα, καί τοῦ ἄρειανισμοῦ καί τῆς πνευματομαχίας, τόν εἶχαν μιάνει ἀνεπανόρθωτα. Ἐπομένως πῶς θά μπορούσε ὁ καλός ποιμένας τοῦ Χριστοῦ νά παραδώσῃ τό ποίμνιό του σέ χέρια “λύκου”; Ποτέ! Προτιμοῦσε μυριάκις τό μαρτύριο ἢ καί αὐτόν τόν θάνατο.

Τό ἀσκημένο καί καθαρό βλέμμα τῆς ψυχῆς του προέβλεπε τήν πορεία, πού θά ἀκολουθοῦσαν τά γεγονότα. Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Κωνσταντινούπολη, γρήγορα θά ἔφθανε σ' αὐτιά τοῦ

• • • • •

* J. P. Migne Patrologia Graeca, τόμος 104, ΣΝΖ, στήλη 124Α, Ἐκδόσεις Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθήνα, 1991.

Κωνσταντίου, πού βρισκόταν στήν Ἀντιόχεια καί τότε ποιός ξέρει μέχρι ποιοῦ σημείου θάφθανε ἡ αὐτοκρατορική ὀργή;

Πράγματι, ὅταν πληροφορήθηκε ὁ Κωνσταντίος τά γενόμενα στή Βασιλεύουσα, ἔσπευσε νά βοηθήσῃ τοὺς φίλους του. Ἐδωσε ἐντολή στό στρατηλάτη τῆς Θράκης Ἑρμογένη «ὅπως ἐκβάλῃ τῆς Ἐκκλησίας τόν Παῦλον».*

Ὁ Ἑρμογένης, σάν στρατιωτικός πού ἦταν, πίστευε πὼς ὅλα τά προβλήματα καί ὅλες οἱ δύσκολες καταστάσεις ἀντιμετωπίζονται καί τακτοποιοῦνται μέ τή βία. Βεβαίως τῇ δύναμῃ τοῦ ξίφους του τῇ χρησιμοποίησε κατ' ἐντολήν τοῦ αὐθέντου του ἐναντίον τῶν Ὁρθοδόξων.

Μαρτυρικό αἷμα ἔβαψε πάλι τίς Ἐκκλησίες καί τοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ στρατιῶτες τοῦ Ἑρμογένη, ἐπιστρατευμένοι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τά μέρη τῆς Θράκης καί τῶν Βορείων ἐπαρχιῶν, δέν εἶχαν κανέναν συναισθηματικό δεσμό μέ τῇ Βασιλεύουσα. Ἴσως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς νά φθονοῦσαν τοὺς καλλιεργημένους καί προνομιούχους κατοίκους τῆς Πρωτεύουσας.

Ἔτσι λοιπόν ἀδίστακτα χτύπησαν καί πλήγωσαν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἀδιακρίτως φύλου καί ἡλικίας οἱ Ὁρθόδοξοι σύρονταν ἔξω ἀπὸ τίς Ἐκκλησίες τους χτυπημένοι βάρβαρα, ἐνῶ οἱ πιό μαχητικοὶ φυλακίζονταν ἢ καί φονεύονταν.

Οἱ ἄρειανοὶ καθὼς καί ὁ Μακεδόνιος μέ τοὺς ὁπαδούς του ἐκμεταλλεύτηκαν τὴν εὐκαιρία, ὅσο καλύτερα μπορούσαν. Ὑποδείκνυαν στόν Ἑρμογένη ὅσους Ὁρθοδόξους γνώριζαν ὅτι ἦσαν φλογεροὶ κατά

• • • • •

* J. P. MIGNE PATROLOGIA GRAECA, BIBLIOTHECA PHOTII PATRIARCHAE, ΣΝΖ/120 Βίος Παύλου Κων/λεως Ἐπισκόπου, τοῦ Ὁμολογητοῦ.

τήν πίστη καί τούς ἔριχναν στά χέρια του.

Ἡ μεγάλη μάχη ὁμως ἔγινε στήν Ἐκκλησία τοῦ Πατριαρχείου. Ἐκεῖ ὁ Ἑρμογένης ἔστειλε ἕνα ὁλόκληρο σῶμα στρατιωτῶν, γιά νά βγάλει βίαια τόν Πατριάρχη Παῦλο ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, ὅπου ἐκείνη τήν ἡμέρα προσευχόταν μαζί μέ πλήθη λαοῦ.

Ὁ Παῦλος φαίνεται πώς ἀγνοοῦσε τήν ἐντολή πού ἐδόθηκε στόν Ἑρμογένη, γνῶριζε ὁμως πώς οἱ ἐπίσημοι διωγμοί ἦσαν “πρό τῶν θυρῶν”. Παρ’ ὅτι ὁμως εἶχε ἐπίγνωσι τῆς καταστάσεως, οὔτε πρός στιγμήν δέν ἔχασε τή νηφαλιότητά του. Ἡ δύναμή του ἦταν πάντα ἡ προσευχή. Κι ἔτσι ἡ ψυχή του ἦταν σάν τή θάλασσα, πού ἐνῶ ἔχει τρικυμία, στά βάθη της ἐπικρατεῖ ἀδιατάρακτη γαλήνη.

Ὅταν ἔφθασαν οἱ στρατιῶτες ὀπλισμένοι καί ἐπιθετικοί, λές καί εἶχαν νά ἀντιμετωπίσουν ἐπικίνδυνους ἐχθρούς, οἱ εὐσεβεῖς ταραχτήκαν. Ὅλοι μαζί σάν ἕνας ἄνθρωπος σχημάτισαν ἕνα προστατευτικό τεῖχος μεταξύ τῶν στρατιωτῶν καί τοῦ Πατριάρχου.

Ἦταν συγκινητικό! Ὁ εὐγενής Ὁρθόδοξος λαός ἀνταπέδιδε τήν προστασία στόν ἡρωϊκό Πατριάρχη του. Ἐκείνη τή στιγμή προστάτευαν τόν Προστάτη τους! Τό χρυσό γεφύρι, πού τούς ὀδηγοῦσε κατ’ εὐθείαν στήν ἀγκαλιά τοῦ Χριστοῦ, τό προστάτευαν μήν τούς τό γκρεμίσουν χέρια βέβηλα.

Μόλις πρό ὀλίγου τούς μιλοῦσε μέ ἱερή φλόγα καί τούς ἔλεγε:

--Φυλάξατε τήν Πίστη, τέκνα μου. Φυλάξατε τήν Πίστη στή Θεότητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μέχρι θανάτου. Ἡ Πίστη αὐτή θά μᾶς σώσει.

Εν τῷ μεταξύ ἄρχισε ἡ συμπλοκή. Οἱ Χριστιανοί δέν εἶχαν σιδηρές ἀσπίδες, ὅπως οἱ στρατιῶτες. Μοναδική ἀσπίδα εἶχαν τήν ἀγάπη καί τήν ἀνδρεία τῆς ψυχῆς τους.

Ὁ θεῖος Παῦλος, ὅταν εἶδε τή σκηνή, κινήθηκε πρὸς τό μέρος τῶν στρατιωτῶν, μέ σκοπό νά παραδοθῇ στά χέρια τους γιά νά προλάβῃ τήν αἱματοχυσία πού ἔβλεπε νά πλησιάζῃ. Τό ἀνθρώπινο τεῖχος ὁμως δέν τόν ἄφηνε νά προχωρήσῃ.

Ἡ μανία τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἑρμογένους γρήγορα ξέσπασε. Χωρίς κανένα σεβασμό οὔτε πρὸς τόν ἱερό χώρο, οὔτε πρὸς τό αἰδέσιμο πρόσωπο τοῦ Πατριάρχῃ, οὔτε πρὸς τήν θέληση τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, ἄρχισαν νά σπρώχνουν καί νά χτυποῦν ἀδίστακτα. Ὁ λαός ὁμως μέ ἀτσάλινη ἀποφασιστικότητα ἀντιστεκόταν μέ μόνη δύναμη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του. Γρήγορα τό αἷμα ἄρχισε νά βάφῃ τίς πλάκες τῆς Ἐκκλησίας!

Τελικά οἱ στρατιῶτες κατάφεραν νά πλησιά-σουν τό θεῖο Παῦλο, ὁ ὅποιος προσπαθοῦσε κι ἐκεῖνος συγχρόνως νά ἔρθῃ κοντά τους μέ τήν ἐλπίδα πώς θά σταματοῦσε ἔτσι ἡ αἱματοχυσία. Μπροστά του, ἀνάμεσα στούς τελευταίους πού ἀντιστέκονταν, ἦσαν οἱ δύο γενναῖοι νοτάριοι Μαρκιανός καί Μαρτύριος.

Ἐκεῖνες τίς τραγικές στιγμές πῆραν μιά πρώτη ἐμπειρία τοῦ τί σημαίνει νά πάσχῃς γιά τό Χριστό. Ἐνῶ τό αἷμα ἔτρεχε στά πρόσωπα καί τῶν δύο, ἐκεῖνοι ἀπτόητοι προσπαθοῦσαν νά προστατεύσουν τόν πολυσέβαστο Πατριάρχη τους. Δύο τελευταῖα ὁμως χτυπήματα πού δέχτηκαν, ὑπῆρξαν ἀποφασιστικά. Οἱ δύο φλογεροί Νοτάριοι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κυλίστηκαν αἰμόφυρτοι μπροστά στήν Ὡραία Πύλη τοῦ Ναοῦ, εὐτυχῶς ὄχι θανάσιμα τραυματισμένοι.

Πόνος ὁξὺς διαπέρασε τήν ψυχή τοῦ Παύλου βλέποντας τήν σκηνή.

--Χριστέ μου! σπεῦσον καί βοήθησον, σιγοφώναξε μέ τρεμάμενη φωνή.

Ἦδη ὁμως οἱ στρατιῶτες ἀπλωναν ἱερόσυλα τά χέρια τους κατεπάνω του. Ἀκόμη φοροῦσε τά

πατριαρχικά ἄμφιά του. Τόν ἔσυραν βάρβαρα σάν κακοῦργο καί κρατώντας τον σκληρά ἀπό τοὺς βραχίονες ἀνοιγαν δρόμο πρὸς μία ἄμαξα, πού εἶχαν σταματημένη στό πλάϊ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκεῖνη ὁμως ἀκριβῶς τὴν ὥρα ἔφθασε δεύτερη ὁμάδα ἰππέων. Ὁ ἐπικεφαλῆς Ἀξιωματικός φώναζε:

--Κατάρα! Οἱ Ὁρθόδοξοι ἐφόνευσαν τό στρατηλάτη Ἑρμογένη καί ἔβαλαν φωτιά στό σπίτι του!

Οἱ στρατιῶτες, πού κρατοῦσαν αἰχμάλωτο τό θεῖο Παῦλο, ἀπολιθώθηκαν. Ἀλλά κι ἐκεῖνος ταράχτηκε.

--Τί εἶναι αὐτά πού λές, συνάδελφε; ρώτησε ὁ ἀξιωματικός τῆς Φρουρᾶς μή τολμώντας νά πιστέψη τό νέο. Πότε ἔγιναν αὐτά;

--Τώρα ἔγιναν, τώρα! Μή ρωτᾷς πολλά. Πήγαινε τόν παπά αὐτόν στό Διοικητήριο, εἶπε κοιτώντας περιφρονητικά τόν Πατριάρχη, καί τρέξε, ἀνάλαβε ὑπηρεσία στήν περιοχή τοῦ Ἱπποδρόμου.

Λέγοντας αὐτά ἔφυγε καλπάζοντας.

Ἔτσι εἰπώθηκε τότε, καί ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι συνέφερε πολύ αὐτή ἡ κατηγορία τοὺς διώκτες τῶν Ὁρθοδόξων. Τούς ἔδινε τὴ δυνατότητα νά παρουσιάσουν τά θύματά τους σάν ἐγκληματίες καί στασιαστές, γιά νά μπορέσουν νά τοὺς καταδικάσουν μέ “νόμιμες διαδικασίες”, ὅπως καί ἔγινε.

Ὅταν ἦρθε ὁ Κωνστάντιος, ἐλάττωσε κατὰ τό ἥμισυ ἀκόμη καί τό σιτηρέσιο, τό ὅποιο ἔδινε δωρεάν ὁ φιλάνθρωπος Κωνσταντίνος στοὺς πτωχοὺς. “Ἦν δέ τό ὅλον τῆς δωρεᾶς ἡμερήσιοι ἄρτοι μυριάδες ὀκτώ”*.

Ὑστερα ἀπὸ τά γεγονότα αὐτά ὁ Μακεδόνιος καί οἱ περί αὐτόν θριαμβολογοῦσαν καί ἀπειλοῦσαν τό

• • • • •

* J. P. Migne Patrologia Graeca, Βιβλιοθ. Πατριαρχ. Φωτίου, τόμος 104, σελ 120, Ἐκδοσις Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθήνα, 1991.

θεῖο Παῦλο ἀκόμη περισσότερο ἀπό πρίν. Φίλοι καί ἐχθροί τόν σύμβούλευαν νά φύγη ἀπό τή Βασιλεύουσα, πρίν ἔρθη ὁ Κωνσταντῖος, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἔμαθε τά γεγονότα, πῆρε τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς γιά τήν Κωνσταντινούπολη. Οἱ φίλοι ἀπό φόβο γιά τή ζωή του, οἱ ἐχθροί του γιά νά μπορέσουν νά τόν ἀπομακρύνουν ἀνώδυνα ἀπ' τόν πατριαρχικό θρόνο καί νά δράσουν ἐλεύθερα. Ὅμως ὁ ἱερός Παῦλος παρέμεινε στή θέση του μέ τό θάρρος πού τοῦ ἔδινε ἡ αἴσθησις τοῦ καθήκοντος ἐναντι τοῦ ποιμνίου του καί ἡ Πίστις του στό Χριστό.

Ὁ Κωνσταντῖος ἔφθασε στή Βασιλεύουσα ὕστερα ἀπό μερικές ἐβδομάδες σάν θηρίο ἀνήμερο. Οἱ πολιτικοί καί ἐκκλησιαστικοί ἀυλοκόλακες φρόντισαν νά τόν ἐξοργίσουν ἀκόμη περισσότερο. Βρέθηκαν ὁμως καί ἄνθρωποι σοβαροί καί δίκαιοι ἀπό τό περιβάλλον του πού τοῦ εἶπαν τήν ἀλήθεια χωρίς φόβο. Τοῦ ὑπενθύμισαν τήν ἀγιότητα τοῦ ἀνδρός, τό φιλήσυχο τῶν Ὁρθοδόξων πολιτῶν καί τοῦ περιέγραψαν τήν ἀχαλίνωτη κακοποίησή τους ἐκ μέρους τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ἑρμογένη. Ὁ αὐτοκράτορας ὁμως δέν ἄκουσε κανέναν, γιατί δέν ἤθελε ν' ἀκούσῃ. Σύμφωνα μέ τήν ἐχθρότητα πού ἔτρεφε ἐναντίον τῶν Ὁρθοδόξων καί εἰδικώτερα ἐναντίον τοῦ Πατριάρχη, ἐπιθυμοῦσε νά φταῖνε οἱ Ὁρθόδοξοι, καί ἔφταιγαν!

Χωρίς νόμιμες διαδικασίες, χωρίς ἀπολογία, πολλοί ἀπό τοὺς πιστοὺς φυλακίστηκαν καί ἄλλοι ἐξορίστηκαν. Περιουσίες δημεύτηκαν καί πολυποίκιλα ἄλλα βάσανα ὑπέφεραν πληρώνοντας τήν ἀφοσίωσή τους στόν Θεάνθρωπο Σωτῆρα τοῦ κόσμου.

Ὅσο γιά τόν Πατριάρχη, δέν τόλμησε νά τόν κατηγορήσῃ βέβαια γιά τό φόνο τοῦ Ἑρμογένη, γιατί ὅσο καί νά τόν μισοῦσε, καταλάβαινε καλά πῶς δέν θά γινόταν πιστευτός ἀπό κανέναν, οὔτε καί ἀπό

αυτούς τούς ἐχθρούς τοῦ Παύλου. Ἦταν τόσο φανερή καί ἀναμφισβήτητη ἡ ἀγιότητα καί ἡ ἀγάπη του ἀκόμη καί πρὸς αὐτούς τούς διώκτες του, πού θά ἦταν σάν νά προσπαθοῦσε νά πετάξῃ λάσπη νά κηλιδώσῃ τὸν ἥλιο. Τό μόνο πού θά κατάφερνε, θά ἦταν νά γελοιοποιηθῇ ἀκόμη περισσότερο.

Γι' αὐτό μέ τῇ βοήθειᾳ τῶν ἄσπονδων ἐχθρῶν τοῦ Πατριάρχῃ, ἀπό τούς ὁποίους ἄλλοι ὑπηρετοῦσαν τήν πλάνη τῶν ἀρειανῶν καί ἄλλοι τῶν Πνευματομάχων, τόν κατηγορήσε γιά σφετερισμό τῆς ἐξουσίας, μιά πού δέν εἶχε ἐπικυρώσει ὁ ἴδιος τήν ἐκλογή του καί τοῦ ἐπέρριψε ὅλες τίς εὐθύνες γιά τά γενόμενα. Γι' αὐτά ἀκριβῶς, πού ἐκεῖνος διέταξε νά γίνουν!

Μετά ἀπό αὐτό τόν συνέλαβαν καί τόν ἔσυραν μπροστά στόν αὐτοκράτορα, ὅχι γιά νά ἀπολογηθῇ - τέτοιο δικαίωμα δέν τό δίνουν αὐτοί πού φοβοῦνται τήν ἀλήθεια - ἀλλά γιά νά τόν ἐξουθενώσουν καί ἐξοστρακίσουν.

Δέν εἶναι δύσκολο ν' ἀναλογιστῇ κανεῖς τί ὑπέστη καί τί ὑπέφερε ὁ ἱερός τῆς Κωνσταντινουπόλεως Παῦλος, ὅταν βρέθηκε ἀνυπεράσπιστος καί μόνος, ὅπως ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μέσα στό συνέδριο τῶν παρανόμων, στήν αἴθουσα τοῦ Θρόνου στά ἀνάκτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ πῆρε ἐπάξια τόν τίτλο τοῦ “Ὁμολογητοῦ” γιά τά ψυχικά καί σωματικά μαρτύρια, τά ὁποῖα ἄρχισαν τότε καί συνεχίστηκαν κατὰ τήν πορεία τῆς δεύτερης ἐξορίας.

Ἀνυπόστατες κατηγορίες βαρύντατες γιά τό ἀξίωμα ἀλλά καί γιά τό ἥθος τοῦ ἀνδρός, ὕβρεις καί συκοφαντίες καταπόνεσαν τήν ψυχή του καί “ἐρράπισαν” μέ θράσος τό τίμιο πρόσωπό του.

Κι ἐκεῖνος γαλήνιος, τούς κοίταξε μέ εὐγενική, ἡσυχῇ θλίψη. Πίσω ἀπό αὐτούς ἐκείνη τήν ὠρα ἐβλεπε τόν προαιώνιο ἐχθρό τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, πού

τούς ἔσπρωχνε ἐναντίον του.

Κάποιος ἀπὸ τούς εὐγενεῖς τόλμησε νὰ ὑπενθυμίση στὸν αὐτοκράτορα ὅτι ἔπρεπε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ δικαίωμα ν' ἀπολογηθῇ. Ὁ Κωνστάντιος ὁμως, ἐπειδὴ φοβόταν δύο πράγματα, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ ρητορική ἱκανότητα τοῦ Πατριάρχου, ἀρνήθηκε. Τελικὰ τὸν κατεδίκασε ἀναπολόγητο καὶ τὸν περιόρισε στὶς ἀνακτορικές φυλακές, μέχρι νὰ ἐκδοθῇ ἡ τελικὴ του ἀπόφαση. Κατ' ἐντολὴν δὲ τοῦ αὐτοκράτορα, ὁ Ἅγιος ἀλυσοδέθηκε!*

Ἐκεῖ στὴν ἡσυχία καὶ τὴ μοναξιά τῆς φυλακῆς του προσευχήθηκε μετὰ δακρύων ὁ δέσμιος Χριστοῦ καὶ Τὸν εὐχαρίστησε, διότι τὸν ἀξίωνε νὰ ὁμολογήσῃ καὶ νὰ πάθῃ γιὰ τὴν Πίστη του σ' Αὐτόν. Ἐκεῖ ἀναλογίστηκε τὰ ὅσα εἶχαν γίνει καὶ προέκτεινε τὴ σκέψη του πρὸς τὸ μέλλον.

Φαινόταν ζοφερό. Ὁ Κωνστάντιος ἐξακολουθοῦσε πεισματικά τὴν ἀντορθόδοξη πολιτική του. Ὁ πατέρας του, ὁ Μ. Κωνσταντίνος, ἤθελε νὰ φαίνεται καὶ νὰ εἶναι προστάτης τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Κωνστάντιος ἤθελε νὰ εἶναι κύριός Της! ** Τολμοῦσε καὶ ἀπέδιδε στὸν ἑαυτὸ του τὸν τίτλο “ἡ αἰωνιότης μου” καὶ “Ἐπίσκοπος Ἐπισκόπων”! ***

Ὁ Μακεδόνιος, ἂν καὶ ὁ αὐτοκράτορας δέν ἐπικύρωσε τὴν ἐκλογὴ του, δέν δίσταζε νὰ ἐκτελῇ χρέη

• • • • •

* A. Amore ἐν E,C,IX, σελ.627.

Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορία, E, 9, ΣΤ 7, 12,15,16,26.

Act SS Ἰουνίου II, Παρίσιοι 1867, σελ 13 - 24 Μαρτυρ Ρωμ. σ. 227 (Ἰουνίου)

Εὐστρατιάδου Ἀγιολόγιον σ. 378

(Θρησκευτ. Ἐγκυκλοπ. Τόμ. 10, σ. 216).

** Ἀμμιανού Rer.Gest XY, 13

*** Λουκιφένου moriendum esse pro Dei filio 13

“Πατριάρχου”.

Ὁ εὐσεβὴς λαὸς ἦταν βαθεῖα λυπημένος καὶ ἀναστατωμένος. Οἱ ὑπόλοιποι, ὅσοι εἶχαν παρασυρθεῖ ἀπὸ “τυφλοὺς ὁδηγούς” πῆγαιναν ἀπὸ πλάνη σὲ πλάνη καὶ ἀπὸ παρανομία σὲ παρανομία. Πουθενὰ δὲν φαινόταν φῶς.

Ὅμως ὁ Παῦλος ἦταν ἀπ’ αὐτοὺς πού δὲν τοὺς πτοοῦν τὰ φαινόμενα, ὅσο κι ἂν εἶναι δυσάρεστα καὶ ἀπογοητευτικά. Ἡ πίστη του ἦταν πραγματικά ἀρραγής. Γνώριζε καλά - καὶ ἦταν βέβαιος γι’ αὐτό - πῶς, ὅπως πίσω ἀπὸ κάθε σύννεφο βρίσκεται ὁ ἥλιος, ἔτσι καὶ πίσω ἀπὸ κάθε δοκιμασία βρίσκεται ἡ λύτρωση, πού ἔχει ἐτοιμάσει ὁ ἀγνωσθῆτης Χριστός.

Δὲν ἔμεινε πολὺ καιρὸ στὴ φυλακὴ. Οἱ ἐχθροὶ του ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀπομακρυνθῇ τό γρηγορώτερο ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα. Ἡ παρουσία του, ἔστω καὶ στὴ φυλακὴ, τοὺς ἐνέπνεε φόβο. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φύγῃ ὁ Πατριάρχης. Νὰ φύγῃ πολὺ μακριά. Κι ἂν ἀπὸ τὴν ταλαιπωρία πέθαινε, τόσο τό καλλίτερο! Θά ἡσύχαζαν μιά καὶ καλή.

Ἔτσι σκέφτονταν οἱ ἄδικοι, ὅταν ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἐξορίσουν στὴν μακρινὴ γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη χώρα τῆς Μεσοποταμίας.* Σὲ ἀνύποπτο χρόνον παίρνοντας ὅλες τίς προφυλάξεις γιὰ νὰ μὴν τοὺς δῇ κανεῖς, διαλεγμένοι γιὰ τὴν βαρβαρότητά τους στρατιῶτες, ἐφοδιασμένοι μὲ “εἰδικές” ἐντολὲς ἐξουθενώσεως καὶ κακοποιήσεως τοῦ Ἀγίου, τὸν ἔσυραν πρὸς τὴν δεύτερη ἐξορία του.

Εἴτε τὸν πῆγαν διὰ ξηρᾶς διασχίζοντας ὁλόκληρη τὴ Μ. Ἀσία ἀπὸ Βορρᾶ ὡς Νότο, εἴτε τὸν ἐπιβίβασαν ἀλυσόδετο σὲ κάποιο καράβι ἀπὸ αὐτὰ πού μετέφεραν ἐμπορεύματα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη

• • • • •

* Ὁρθεσκент. Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 10, σελ 16

στά λιμάνια της νοτιοανατολικῆς Μ. Ἀσίας, καί στίς δύο περιπτώσεις μπορεῖ ν' ἀναλογιστῇ κανεῖς τί ὑπέφερε ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Μεγάλος Κυρηναῖος ὁμως ἦταν συνέχεια κοντά του καί τοῦ χάριζε τίς μυστικές θεῖες παρηγορίες Του. Τοῦ ἀπάλυνε τόν κόπο καί τόν πόνο τῆς ἀδύναμης σάρκας καί τῆς εὐαίσθητης ἀνθρώπινης ψυχῆς του.

Δέν γνωρίζουμε σέ ποιᾶ περιοχῇ ἢ σέ ποιᾶ πόλῃ τῆς Μεσοποταμίας ἐξορίστηκε. Ἴσως στήν Μαρτυρού-πουλη ἢ στήν Νίσιβη. Τό πιθανότερο εἶναι νά φυλακίστηκε σέ κάποιο ἀπό τά σαράντα ἰσχυρά κάστρα πού εἶχαν χτίσει οἱ Βυζαντινοί στήν ἀκριτική αὐτή περιοχῇ στό νοτιοανατολικό τμήμα τῆς Βυζαντινῆς ἐπικράτειας. Ἀπό τόν φόβο τῶν Περσῶν εἶχαν ὀχυρώσει πολύ καλά τήν χώρα.

Τό πνευματικό ὁμως κλίμα τῆς Μεσοποταμίας καί εἰδικά στήν περιοχῇ τῆς Νισίβεως ἦταν φιλορθόδοξο καί φιλικό. Ἀπό τό δεύτερο κιόλας μετά Χριστόν αἰῶνα ὑπῆρχε ἀκμαία Χριστιανική Ἐκκλησία καί ὀργανισμός ἀνοικοδομήσεως χριστιανικῶν ναῶν. Ἐκεῖ συνέβαινε καί τό ἐξῆς συγκινητικό: μιλοῦσαν τήν ἀραμαϊκή γλῶσσα, τή γλῶσσα πού ἀνθρωπίνως μιλοῦσε ὁ Σωτῆρας τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός. Μόλις πρίν δύο χρόνια περίπου εἶχε πεθάνει ὁ ἀγιώτατος Ἐπίσκοπος Νισίβεως Ἰάκωβος, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος στήν Α! Οἰκουμενική Σύνοδο καί εἶχε ἀποδειχθεῖ κι ἐκεῖνος ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως.

Τό πνευματικό αὐτό κλίμα, πού εὐωδίαζε εὐσέβεια καί Ὁρθοδοξία, “ὀσφράνθηκε” ἡ ψυχὴ τοῦ μαρτυρικοῦ Παύλου καί ἀγαλλίασε. “Φτασμένος” καί μέ βιώματα θείας ἀγάπης καί τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ ζοῦσε ἐκεῖ τό μυστήριο τῆς ἐν φυλακῇ μυστικῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί ἀγαλλιάσεως.

Μπορεῖ ὁ κτιστός ὑλικός ἥλιος νά μὴν ἔφθανε

στό μισοσκότεινο καστροειδές οίκημα πού ἦταν περιορισμένος ὁ ἀθλητής τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά ὁ πνευματικός ἄνθρωπος πού ἔκλεινε μέσα στό ἀσθενικό του σαρκίῳ, λουζόταν κυριολεκτικά μέσα στή ζωογόνο θαλπωρή τῆς Χάριτος.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς σωματικά ὑπέφερε, ἀφρόντιστος καί μέ μεταχείριση σάν νά ἦταν ἓνας συνηθισμένος κατὰδικος. Κι ἐνῶ μόλις καί ἄφηνε τή μέση ἡλικία, εἶχε ἐλαφρῶς κυρτώσει ἀπό τὰ ἀλεπάλληλα βάσανα καί τό λιπόσαρκο πρόσωπό του εἶχε γίνει ἀκόμη πιό ὀστεῶδες. Μέσα στά μάτια του ὁμως, σ' αὐτά τὰ μάτια πού ἀντιφέγγιζε τό φῶς ἐνός ἄλλου κόσμου, ἔβλεπε κανεῖς τήν αἰώνια ἀνοιξη, πού χαρίζει ἡ Θεία Ἀγάπη.

Στή Μεσοποταμία δέν ἔμεινε πολύ ὁ Ἅγιος. Μέ τή μεσολάβησι τοῦ Κώνσταντος, (τοῦ Ὁρθόδοξου ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίου), μέ προτροπή τοῦ ἀγιωτάτου Ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου καί κυρίως μέ τό ἐναγώνιο κάλεσμα τοῦ πολύπαθου καί εὐσεβοῦς λαοῦ καί κλήρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῶ ὁ Κωνσταντῖος βρισκόταν πάλι στήν Ἀντιόχεια ἀπασχολημένος μέ τίς ἀτέλειωτες ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπέστρεψε στήν Κωνσταντινούπολη γιά δεύτερη φορά μετά ἀπό ἐξορία, πιστός στήν ἀπόφασή του νά μὴν ἀφήση, ὅσο θά ζοῦσε, τή θέση τοῦ Ποιμένος τῆς Βασιλεύουσας στά χέρια ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου του.

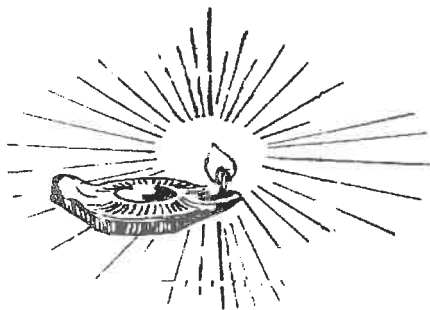
Τῇ γενναιότητά του καί τό ἀγωνιστικό του φρόνημα καθὼς καί τήν ψυχική ἀντοχή του τῇ θαύμαζε ὄχι μόνο τό Βυζάντιο, ἀλλά ὁλόκληρος ὁ τότε χριστιανικός κόσμος. Μαζί μέ τόν Ἀθανάσιο Ἀλεξανδρείας, μέ τόν ὁποῖο εἶχε στενό ἀδελφικό σύνδεσμο, συμπορεύονταν τόν Γολγοθᾶ τους μέ ὑπομονή ἀλλά καί μέ εὐλογημένη ἐπιμονή, πού εἶχε ξεπεράσει κάθε ὄριο ἡρωϊσμοῦ.

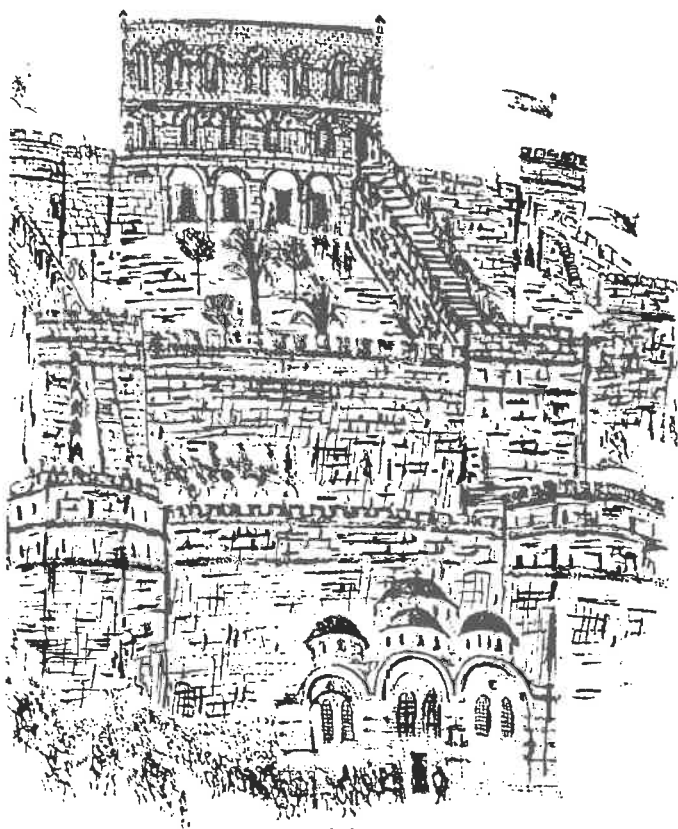
Ἡ Κωνσταντινούπολη μέ τόν ἱερό Παῦλο καί ἡ Ἀλεξάνδρεια μέ τόν μεγάλο της Ἀθανάσιο εἶχαν γίνει οἱ δύο πόλοι τῆς Ὁρθοδοξίας, γύρω ἀπό τούς ὁποίους κινοῦνταν καί συγκρατοῦνταν οἱ ἀριστοκράτες τοῦ Πνεύματος, οἱ κατέχοντες τό “πλήρωμα τῆς ἀληθείας”, οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί τοῦ τότε κόσμου.

Ἡ ὁμοψυχία καί οἱ κοινοί σκληροί ἀγῶνες μέ τόν Ἀθανάσιο ξεκούραζαν τόν Παῦλο. Αὐτή ἡ κοινή πορεία καί ἡ ἀνάβαση στόν πολύμοχθο δρόμο τοῦ ὑψηλοῦ τους κατήκοντος δημιουργοῦσε στούς δύο Μεγάλους τῆς Ὁρθοδοξίας μία ιδιαίτερη ἀνακούφιση καί παράκληση. Τελικά δέ εὐδόκησε ὁ Θεός νά συναντηθοῦν καί νά γνωριστοῦν καί προσωπικά, ἐνῶ ἦσαν καί οἱ δύο ἐξόριστοι στή Δύση.

Ἡ ὑποδοχή τοῦ Παύλου στή Βασιλεύουσα ἦταν κάτι τό ἀπερίγραπτο. Γιά λίγο ὁ πόνος μετατράπηκε σέ ἀγαλλίαση. Ὁ καλός Ποιμένας ξεχνώντας τή δική του κακουχία καί τά βάσανα τῆς δεύτερης ἐξορίας, πού εἶχαν ἀφήσει ἀνεξάλειπτα στίγματα στό σῶμα καί στήν ψυχή του, φρόντισε μέ μεγάλη στοργή τό ταλαιπωρημένο καί πληγωμένο Ποίμνιό του. Παρηγόρησε, στήριξε, νουθέτησε.

--Θαρσεῖτε”, ἔλεγε, “ ὁ Κύριος ἐγγύς”. “Δριμύς ὁ χειμὼν ἀλλά γλυκύς ὁ Παράδεισος”...

Τό ανάκτορο τοῦ Κωνσταντίνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε

ΔΟΛΟΣ

Ἦ

χαρά καί πάλι κράτησε λίγο. Σάν μιά

γρήγορη ἡλιοφάνεια μέσα σέ χειμωνιάτικη συνεφιά. Ἡ ἀνοιξη στήν Ἐκκλησία θ' ἀργοῦσε ἀκόμη ν' ἄρθη καί χρειάζόταν πολλή ὑπομονή. Ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖος συνέχιζε τήν πολεμική του.

Πιθανόν νά μήν τόν ἐρέθιζε μόνο ἡ ἀκλόνητη σταθερότητα τοῦ ἱεροῦ Παύλου στά ὀρθόδοξα δόγματα, ἀλλά καί ἡ ἀγάπη καί ἡ ἐκτίμηση τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, ἡ ὁποία τόσο ἔντονα καί τόσο ἡρωϊκά πολλές φορές ἐκδηλωνόταν πρὸς τό πρόσωπό του. Αὐτό ἴσως δημιουργοῦσε στόν αὐτοκράτορα ἕναν ἐνδόμυχο φθόνο, ἕνα εἶδος κρυφῆς ζηλοτυπίας.

Ὅπως γράφουν οἱ σύγχρονοί του ἱστορικοί, ὁ Κωνστάντιος “ἐστερεῖτο τῆς προσωπικῆς αἰγλης καί θελκτικότητος τοῦ μεγάλου πατρός του, Κωνσταντίνου”. Τοῦ ἔλλειπε τό συμπαθές, ἡ προσήνεια καί ἡ μεγαλοψυχία ἐκείνου.

Ἐκτός τούτου ἐπηρεαζόταν πολύ ἀπὸ σκοτεινοὺς καί ραδιούργους εὐνούχους, οἱ ὁποῖοι τόν εἶχαν καταντήσει ἀφόρητα καχύποπτο. Αὐτό τόν ὀδήγησε στό νά ἐγκληματίσῃ ἀρκετές φορές ἀκόμη καί σέ συγγενικά του πρόσωπα.

Εἰδοποιεῖ λοιπόν αὐτὴ τὴν φορά τὸν ἑπαρχο Φίλιππο καί διατάζει ὅπως “τόν μὲν Παῦλον τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλῃ, ἀντείσταγῃ δέ εἰς αὐτὴν τὸν Μακεδόνιον”.*

Ὁ Φίλιππος γινωρίζοντας τί εἰδους ταραχές μποροῦσαν νά προκληθοῦν πάλι ἀπὸ μία βία ἢ ἐπέμβαση, καθὼς καί τό πάθημα τοῦ Ἑρμογένη, μεθόδευσε τὴν τρίτη αὐτὴ ἐκδίωξη τοῦ Πατριάρχου μέ πολλή πονηρίαν καί δόλο.

Κάλεσε τὸν ἅγιο νά λάβῃ μέρος σέ κάποιο συνέδριο, στό ὁποῖο θά ἀποφάσιζαν διήθεν οἱ ἄρχοντες τῆς Βασιλεύουσας γιὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦσαν τό κοινὸ καλὸ τῆς πόλεως. Ἡ τοποθεσία ὅπου θά γινόταν ἡ συνεδρίαση, ὀνομαζόταν “λουτρόν τοῦ Ζευξίππου”.**

• • • • •

* Σωκρ. Ἐκκλησ. Ἱστορία 2,16,2.

** Στὴν βιογραφία τοῦ Πατριάρχου Παύλου, ἡ ὁποία περιέχεται στὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς:

Ἴσως ὁ ἄδολος Πατριάρχης νά πίστεψε ὅτι ὑπῆρχε καλή πρόθεση γιά συνεργασία. Πιθανόν ὁμως καί νά ὑποψιάστηκε τόν δόλο, ἀλλά νά θέλησε ν' ἀποφύγη κάθε εὐθύνη καί ἐνοχή γιά τό αἱματοκύλισμα τοῦ λαοῦ, πού σίγουρα θά ἐπαναλαμβάναντο, ἂν γίνονταν νέες ταραχές. Ἴσως καί νά ἦταν θεία οἰκονομία, ὥστε νά παραστή στήν Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς στήν Ἰταλία, γιά νά ἀντιπροσωπεύση ἐπάξια τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία.

Μέ πολλές τιμές ὑποδέχτηκε ὁ δόλιος ἐπαρχος τόν Πατριάρχη. Ὅταν ὁμως τόν ἀπομόνωσε μέσα στό Διοικητήριο, ἔδειξε τό ἀληθινό πρόσωπό του καί τό μίσος του. Ἐθριαμβολόγησε γιά τήν ἐπιτυχία του αὐτή καί καυχήθηκε σαρκάζοντας εἰς βάρος τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Ἐκεῖνος ἀτάραχος τόν ἀντιμετώπισε μέ ἀξιοπρέπεια καί ψυχραιμία, σάν νά γνώριζε τήν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων.

Ὁ Φίλιππος, χωρίς νά τό θέλη, ντράπηκε τόν ἅγιο γιά μιὰ στιγμή, ἀπείχε ὁμως πολύ ἀπό τή μετάνοια.

-- Ἐκτελῶ αὐτοκρατορικές ἐντολές, δικαιολογήθηκε, ὅταν ὁ Πατριάρχης τοῦ ὑπενθύμισε πῶς δέν ἀρμόζει σέ δημόσιο ἄνδρα νά μεταχειρίζεται δόλο. Γιά νά βγῇ δέ τό γρηγορώτερο ἀπό τή δύσκολη θέση, φρόντισε - ὅπως εἶχε συμφωνήσει μέ τούς ραδιούργους τοῦ παλατιοῦ - μόλις νύχτωσε, νά στείλῃ τόν θεῖο Παῦλο στίς βασιλικές αὐλές.

Ὁ λαός ἐν τῷ μεταξὺ ἡσύχαζε. Ἴσως μάλιστα εἶχε ἀρχίσει καί νά χαίρεται γιά τήν τιμὴ πού πρώτη φορά ἔγινε στόν Πατριάρχη του!

.....

“Καί καλεῖ μέν (ὁ Φίλιππος) σύν τιμῇ τόν τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερέα εἰς τό λουτρόν ᾧ ἐπωνύμῳ Ζεῦξιππος ὡς ἐπὶ κοινοφελέσι δῆθεν καί μυστικοῖς βουλευμασι· κακεῖθεν εἰς τάς βασιλείους ἐκπέμπει αὐλάς καί δι' αὐτῶν ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, ἣν καί οἱ αὐτοῦ πρόγονοι πατρίδα εἶχον”. (J.P. Migne, Ἑλλην. Πατρολ. ΣΝΖ, στ. 125)

Τί συνέβη “εἰς τὰς βασιλείους αὐλάς”, ὅπου ὁδηγήθηκε αἰχμάλωτος ὁ Παῦλος, δέν εἶναι δύσκολο νά καταλάβῃ κανεῖς.

Οἱ αὐλικοί, ἐνῶ μαζί μέ τόν ἑπαρχο Φίλιππο εἶχαν ὀργανώσει τήν ἀπαγωγή, τώρα πού περίμεναν ἐν καιρῷ νυκτός τόν χαλκέντερο Ὁρθόδοξο Πατριάρχη, τόν ἀκλόνητο αὐτό μαχητή τῆς Πίστεως, κάπου δειλίασαν. Καί τόν ἴδιο τόν αὐτοκράτορα νά περίμεναν, δέν θά ἔνοιωθαν τόση ἔνταση, ὅσο ἐκείνη τήν ὥρα. Στίς κρυφές συζητήσεις οἱ εὐνοῦχοι καί μερικοί ἄλλοι διεφθαρμένοι αὐλικοί τοῦ Κωνστάντιου τά ἔβαζαν ἀκόμη καί μέ τόν αὐτοκράτορα πού, τόσον καιρό, κατά τή γνώμη τους, δέν εἶχε ἀποφασίσει νά βγάλῃ ἀπό τή μέση τόν “πεισματάρη” αὐτόν Πατριάρχη, πού ἦταν τόσο ἐπικίνδυνος μέ τό νά εἶναι τόσο δημοφιλής.

Δέν γνώριζαν οἱ δυστυχεῖς ὅτι ὁ θεῖος Παῦλος βρισκόταν ὑπό “Ὑψηλὴν Προστασίαν”, ὅπου καί μία τρίχα ἀπό τήν κεφαλή του δέν θάπεφτε χωρίς τήν ἔγκριση τοῦ Κυρίου του.

Εἶχε σκοτεινιάσει πιά γιά τὰ καλά, ὅταν στόν τεράστιο αὐλόγυρο τῶν Κωνσταντινείων ἀνακτόρων ἀκούστηκαν ὁμιλίες καί ὁ ὑπόκωφος καλπασμός ἀλόγων. Ὅλοι ἠλεκτρίστηκαν. Ἄλλοι κρυφοκοίταξαν πίσω ἀπό τίς θολωτές καμάρες καί ἄλλοι πίσω ἀπό τὰ πανύψηλα πετρόκτιστα παράθυρα τῶν ἀνακτόρων. Οἱ ἄνδρες, πού φρουροῦσαν τήν κεντρική μεγαλόπρεπη πύλη, βιάστηκαν νά προχωρήσουν πρὸς τήν ἑξωτερική, σάν νά δινόταν μάχη καί ἔσπευδαν σέ βοήθεια. Ἀκόμη καί ἡ αὐτοκράτειρα τράβηξε διακριτικά τή βαρειά χρυσοκέντητη κουρτίνα τοῦ κοιτῶνα της, γιά νά ἰδῇ τόν Πατριάρχη, γιατί εἶχε

πληροφορηθεῖ κι ἐκεῖνη τήν ἐντολή τοῦ συζύγου της.

Πράγματι σέ λίγο μιά κλειστή ἀμαξα μέ συνοδεία ἱππέων σταμάτησε μπροστά στήν κεντρική πύλη τῶν ἀνακτόρων. Τό ὀλόγιομο φεγγάρι ἐκείνης τῆς νύχτας, καθώς καί τά μεγάλα φανάρια τῆς Πύλης, ἔριχναν ἀρκετό φῶς στή σκηνή.

Ἀπό μέσα βγήκε μέ ἡρεμες κινήσεις ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ. Νηφάλιος καί κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του καί τῶν συναισθημάτων του περίεφερε τό βλέμμα στούς ἀνθρώπους, πού τόν περιέβαλαν. Οἱ περισσότεροι ἦσαν ταραγμένοι καί ἀνήσυχοι.

Ὁ ἱερός Παῦλος εἶχε ἔρθει ἄλλη μία φορά στό παλάτι. Τώρα ὁμως τόν ὀδήγησαν σέ ἄλλα μέρη τοῦ παλατιοῦ καί σέ ἄγνωστες αἰθουσες. Ὅσοι τόν εἶδαν ἐκεῖνο τό βράδυ ἄθελά τους θαύμασαν τή Χάρη καί τή θελκτική ἱεροπρέπεια, πού τοῦ χάριζε ὁ Θεός.

Μήπως ἤξερε τί θά γινόταν αὐτή τή νύχτα μέσα στά ἀνάκτορα; Ἄν ὁ Κωνστάντιος εἶχε δώσει ἐντολή νά δολοφονηθῇ χωρίς νά πάρη εἶδηση κανεῖς ἀπ' τό λαό; Τοῦ ἦσαν ἄγνωστοι οἱ σκοποὶ τῶν ἐχθρῶν του. Αὐτό πού τοῦ χάριζε γαλήνη, ἦταν τό ὅτι εἶχε ἐμπιστευθεῖ ἐντελῶς τή ζωή του στά χέρια τοῦ Θεοῦ.

Σέ μιά ἀπόμερη αἶθουσα τῶν ἀνακτόρων, ὅπου τόν πῆγαν, ξαναζωντάνεψε τό πραιτώριο τοῦ Πιλάτου. Οἱ στρατιωτικοί πού τόν φρουροῦσαν, τόν κοίταζαν ἐχθρικά, ἴσως γιατί πίστευαν ὅτι αὐτός ἦταν ὁ αἵτιος τῶν ταραχῶν, πού κάθε τόσο ξεσποῦσαν στήν πόλη.

Οἱ εὐνοῦχοι μέσα στίς πολυτελεῖς μεταξωτές στολές τους δέν ἔχασαν τήν εὐκαιρία νά χύσουν ἐπάνω του τό δηλητήριο τῆς κακίας τους. Δέν εἶχαν λόγους νά τόν μισοῦν. Τόν μισοῦσαν γιά τό μοναδικό λόγο ὅτι ἦταν ἀκέραιος, ἀγνός καί δίκαιος, ἐνῶ ἐκεῖνοι τά ἀντίθετα. Ἐτρεφαν τό προαιώνιο μίσος τῶν φαύλων ἀπέναντι στούς δίκαιους.

Ὁ ἀρχηγός τῆς Βασιλικῆς φρουρᾶς, γιὰ νά δώσῃ ἐπισημότητα στήν ἄθλια αὐτή “παρασυναγωγή”, διάβασε μέ στόμφο τή διαταγή τοῦ Βασιλιᾶ γιὰ τήν ἀπομάκρυνσή του ἀπό τή Βασιλεύουσα. Τελειώνοντας πρόσθεσε μέ ἀρκετή εἰρωνεία κοιτώντας ὑπεροπτικά:

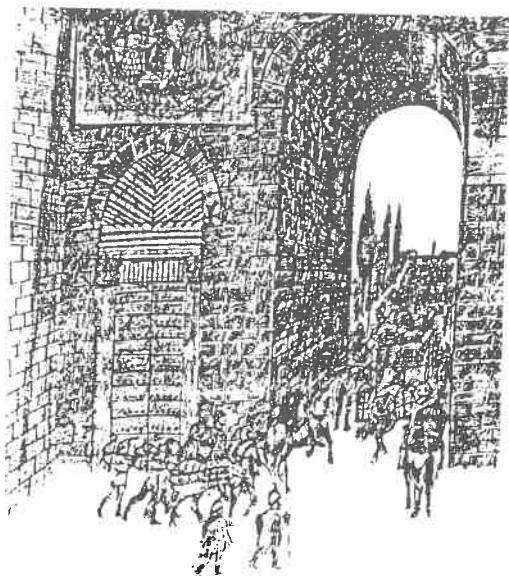
--Λυπούμεθα, Πατριάρχα τῶν Ὁρθοδόξων, διότι ἠναγκάσθημεν νά προβῶμεν εἰς τοιαύτην ἐνέργειαν, δεσμευτικήν τῆς ἐλευθερίας σας, ἀλλά θά ἔπρεπε νά εἶχατε ἐννοήσῃ ἤδη ὅτι ἡ ἐμμονή εἰς τάς παραδόξους θρησκευτικές ἀντιλήψεις σας καί ἡ συνεχῆς ἀντίθεσίς σας πρὸς τόν Κράτιστον Βασιλέα σᾶς κατέστησαν ἐπικίνδυνον ἐχθρόν τοῦ λαοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἀπεφάσισεν ὅπως σᾶς ἀπομακρύνῃ ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καί αὐτῆς τῆς Βασιλευούσης.

Ὁ θεῖος Παῦλος στούς λόγους αὐτοῦς σήκωσε τό διεισδυτικό του βλέμμα καί τόν κοίταξε κατὰ πρόσωπον ἀπαντώντας ἄφοβα καί σχεδόν αὐστηρά:

--Ἀρχοντά μου, φέρεσθε ὥσάν νά μήν ὑπάρχῃ Θεός, “Ὅς τά πάνθ’ ὀρᾷ”. Δολίως μέ ἀπηγάγετε ἀποστεροῦντες τό ποίμνιον τοῦ Ποιμένος του. Ὀνομάζετε τήν ἀγίαν καί ἀμώμητον Ὁρθόδοξον Πίστιν “παράδοξον θρησκευτικήν ἀντίληψιν” καί χαρακτηρίζετε ἐμέ τόν ἴδιον ὡς ἐχθρόν τοῦ λαοῦ. Ἐχθρός τοῦ λαοῦ ὅμως εἶναι ὁποῖος τόν παραπλανᾷ καί τόν ἀποπροσανατολίζει ἀπό τήν Ἀλήθειαν, δηλαδή ἀπό τόν Χριστόν καί Θεόν.

Στίς τελευταῖες αὐτές φράσεις τοῦ Πατριάρχου ὁ ἀρειανόφρονας ἀξιωματοῦχος ἔσφιξε τά χεῖλη του ὀργισμένος καί ἔκανε ἀπότομα νόημα στούς φρουρούς νά τόν πάρουν ἀμέσως ἀπό μπροστά του. Δέν ἄντεχε τό αὐστηρό καθαρό του βλέμμα. Πλήγωνε τή συνείδησή του πιά ὀδυνηρά καί ἀπό μαχαίρι.

Ἐκεῖνοι τόν ὀδήγησαν καί πάλι στήν ἀμαξά καί διασχίζοντας τή Βασιλεύουσα, πού ἠσύχαζε ἀνύπο-

Ἡ Χρυσή Πύλη.

πτη γιά τό δράμα τοῦ Πατριάρχῃ της, κατευθύνθηκαν πρὸς τὰ δυτικά...

Εἶχε ἀρχίσει τό λυκαυγές ν' ἀχνοροδίζη στὸν ὀρίζοντα, ὅταν ἡ ἔφιππη συνοδεία μέ τὸν ἡρωϊκό Παῦλο πλησίασε τὰ τεράστια πετρόκτιστα τείχη τοῦ Μ. Κωνστα-

ντίνου, πού προστάτευαν τή χώρα ἀπὸ τὰ δυτικά. Στήν πανύψηλη καί μεγαλόπρεπη Χρυσή Πύλη, ὅπως τήν ὀνόμαζαν, σταμάτησαν.

Ὁ ἅγιος ὠχρός ἀπὸ τήν ἀγρυπνία καί τήν ταλαιπωρία, χωρίς νά διακόψῃ τή γλυκειά ἐσωτερική προσευχή τῆς ψυχῆς του, κοίταξε ἔξω ἀπὸ τό μικρό παραθυράκι τῆς ἀμαξας, γιά νά προσανατολισθῇ. Ἀντίκρυσε τὰ Κωνσταντίνεια τείχη καί τήν Πύλη καί κατάλαβε πῶς τὸν ἐβγαζαν ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς τὰ δυτικά.

Οἱ φρουροί ὕστερα ἀπὸ μιά σύντομη συνομιλία, πού εἶχαν μέ τοὺς συνοδοὺς ἀξιωματικούς, ἔσπευσαν ν' ἀνοίξουν τίς βαρεῖές σιδερόπορτες τῆς Χρυσῆς Πύλης. Καθὼς τίς ἀνοίγαν, ἔτρεμε ὁ τόπος ἀπὸ τό σκληρό κρότο τους.

Ὁ Παῦλος αἰσθάνθηκε ἓναν ὀξύ πόνο στήν ψυχή

του στή σκέψη ότι και πάλι διώκετο έξω από την αγαπημένη του πόλη. Και πάλι βρέθηκε “πάσχων έξω της παρεμβολής”. Ποῦ τόν πήγαιναν; Τό άγνοοῦσε. Τό παρήγορο ἦταν ότι τόν ὀδηγοῦσαν πρὸς κατοικημένα μέρη καί γνωστά.

Εὐχαρίστησε ὁλόψυχα τό Θεό καί ἀφέθηκε νά ἐλαφροκοιμηθῇ μέ σκληρό νανούρισμα τό ρυθμικό τράνταγμα τῆς ἁμαξας...

Ὑστερα ἀπό μερικές ἡμέρες ταξιδιοῦ μέ δύο διανυκτερεύσεις σέ ἀπόμερα πανδοχεῖα τῆς περιοχῆς ἔφθασαν δειλινό στήν πολυάνθρωπη πόλη τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν μία πόλη οἰκεία καί αγαπητή στόν Παῦλο. Ἐκεῖ εἶχε τίς ρίζες τῆς ἡ οἰκογένειά του. Μέ πόσο διαφορετικές συνθῆκες ὁμως τήν ἐπισκεπτόταν τώρα! Χωρίς νά τό θέλῃ, ἔνοιωσε ἕνα σφίξιμο στήν καρδιά. Γρήγορα ἡ μνήμη ὁμως ἔφερε κάποιες εὐτυχισμένες ἡμέρες τοῦ παρελθόντος, πού ἔζησε ἐδῶ, καί ἀνεπαίσθητα γλύκανε ὁ ψυχικός του πόνος.

Ἐκεῖ τόν ὀδήγησαν στό Ἐπαρχεῖο, ὅπου καί τόν παρέδωσαν στόν Ἐπαρχο, μεταβιβάζοντας ἐγγράφως τήν ἐντολή “νά ἀφεθῇ ἐλεύθερος νά πῶν ὅπου θέλει, ἀλλά νά ἐμποδισθῇ, ἂν θελήσῃ νά ταξιδεύσῃ ἀνατολικά πρὸς τή Βασιλεύουσα”. Ἀκόμη δέν ἐπιτρεπόταν οὔτε καί νά πλησιάσῃ πρὸς τό θέμα τῆς Θράκης. Ἦταν “ἐλεύθερος γιά τή Δύση καί ἐξόριστος γιά τήν Ἀνατολή”.

Στή Θεσσαλονίκη δέν πρέπει νά παρέμεινε πολὺ ὁ θεῖος Πατήρ. Ἐκεῖ ἦρθε σέ ἐπαφή μέ τή μερίδα τῶν “καθαρόαιμων” Ὀρθοδόξων τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ

ὅποιοι τὸν ἀναγνώριζαν ὡς τὸν ὑπευθυνότερο ἡγέτη τῆς Ὁρθοδοξίας μαζί μέ τόν Ἀθανάσιο τῆς Ἀλεξανδρείας.

Στή Θεσσαλονίκη πρέπει νά βρισκόταν ἀκόμη, ὅταν ἔφθασαν οἱ τραγικές εἰδήσεις! Ἡ δόλια ἐκτόπιση τοῦ θείου Παύλου προκάλεσε στή Βασιλεύουσα σάλο καί ἀγανάκτηση μεγαλύτερη καί ἀπό τίς δύο ἄλλες ἐξορίες του! Θυελλώδεις συζητήσεις καί μέγας ἀναβρασμός ἐπικρατοῦσε παντοῦ. Οἱ ἀλλεπάλληλες ἐξορίες τοῦ Πατριάρχῃ εἶχαν ἐρεθίσει ἀφάνταστα τὸν εὐσεβῆ λαό.

Οἱ Βυζαντινοὶ θυμήθηκαν ἰδιαίτερα ἐκεῖνες τίς θλιβερές ἡμέρες τό φιλόχριστο Βασιλιά Κωνσταντῖνο κοιτώντας τήν πανύψηλη ἀναθηματική στήλη στό ὁμώνυμο Φόρουμ, πού εἶχε κατασκευάσει ἡ εὐσεβεία του καί ἡ ὁποία στή βάση της ἔγραφε:

“ΣΟΙ, ΧΡΙΣΤΕ, ΚΟΣΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΤΗΣ,
ΣΟΙ ΠΡΟΣΤΙΘΗΜΙ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΔΟΥΛΗΝ ΠΟΛΙΝ ΚΑΙ ΣΚΗΠΤΡΑ
ΤΗΣΔΕ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝ ΡΩΜΗΣ
ΚΡΑΤΟΣ. ΦΥΛΑΤΤΕ ΤΑΥΤΗΝ,
ΣΩΖΕ Δ’ ΕΚ ΠΑΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ”.

Κι ἐκεῖνοι μυστικά καί φανερά πρόσθεταν ἐν εἰδει προσευχῆς - διότι ἀπό τότε ὁ Μέγας ἦταν καθιερωμένος στή συνείδηση τοῦ λαοῦ ὡς ἅγιος: “ὦ, φιλόχριστε ἄναξ, εὐχου εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν εἰς Ὀν ἀνέθηκας τήν σὴν πόλιν, ἵνα σώσῃ ταύτην ἐκ τῆς κακόφρονος ἀσεβείας τοῦ υἱοῦ σου”!

Ἄλλοι, οἱ πλέον εὐσεβεῖς, πῆγαιναν στό Ναό τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καί ζητοῦσαν τίς μεσιτεῖες τῶν Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, γιά νά παύσῃ ἡ κακοδοξία καί νά σταματήσῃ τό κακό.

Τό ποτῆρι ὁμως τῶν δοκιμασιῶν δέν εἶχε τελειώσει ἀκόμη. Ὑπολείπετο τό πλέον πικρό.

Ὁ Ἐπαρχος Φίλιππος ἔλαβε δεύτερη ἐντολή ἀπό τόν αὐτοκράτορα: Νά ἐνθρονίσῃ στό θρόνο τοῦ ἀγιωτάτου Παύλου τόν αἵρεσιάρχη Μακεδόνιο!

Εἰς τό ποτῆρι ξεχείλισε! Ἐφριξε ὁ εὐσεβῆς λαός, ὁ ὅποιος ἤδη ἐγνώριζε τήν κακότητα καί τήν κακοδοξία του. Εἶχε θαυμάσει πῶς σέ μία γηραιά κεφαλή, σέ μία καί μόνη ἀνθρώπινη διάνοια συγκεντρώθησαν τόσες πλάνες μαζί!

Οἱ Ὁρθόδοξοι Βυζαντινοί θεωροῦσαν ἱεροσυλία τήν παράστασή του ἐνώπιον τοῦ ἀγίου Θυσιαστηρίου μέ τό ὑπέρτατο ἀξίωμα τοῦ Πατριάρχῃ. Ἦταν τόσο βαθειά ἡ ἀπόφαση νά ὑπερασπιστοῦν τά ἱερά καί ὅσια, ὥστε οἱ περισσότεροι ἔχασαν τή συμβατική ψυχολογία τοῦ ἡσυχου πολίτη καί ἀπέκτησαν τήν ἀγωνιστική ψυχολογία τῶν Ὁμολογητῶν τῆς Πίστεως.

Τά μάτια γέμισαν δάκρυα, ἀλλά οἱ ψυχές ἀτσάλωθηκαν. Ὁχι! Ὁ Ὁρθόδοξος λαός τῆς νέας Ρώμης δέν θά ἐπέτρεπε νά ἐφαρμοστῇ τόσο εὐκολα τό σχέδιο τῆς ἀρειανοποιήσεώς του. Γιά τό Χριστό, τόν ἐκ Θεοῦ Θεόν Λόγον, ἦταν ἐτοιμος νά δώσῃ καί τή ζωή του! Δέν θά ἐπέτρεπε στό Μακεδόνιο νά δώσῃ πατριαρχική εὐλογία.

Ἐν ὀνόματι ποίου θά ἔδινε εὐλογία; διερωτῶντο. Μήπως ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Μά Ἐκεῖνου ἀμφισβητοῦσε τή Θεότητα! Πλήν τούτου προσέβαλλε καί ὑποτιμοῦσε καί αὐτό τό Πανάγιον Πνεῦμα.

Τό μεγάλο κακό ἐγινε τήν ἡμέρα τῆς ἐνθρονίσεως. Ὁ Φίλιππος μάζεψε καί μερικούς ἄλλους Ἐπισκόπους, ὁμόφρονες τοῦ Μακεδονίου καί εἶχε τήν ἄτυχη ἔμπνευση νά δώσῃ πανηγυρικό τόνο στήν ἐνθρονίσῃ!

Ἐνῶ στήν ἀρχή ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἦταν ἄδεια καί ἐτοιμαζόταν ν' ἀρχίσῃ ἡ τελετή, ξαφνικά οἱ

γραμμές της στρατιωτικής φρουράς έξω έσπασαν από τό πλήθος, πού σάν ένας άνθρωπος κινήθηκε καί μπήκε μέσ στην Έκκλησία, γιά νά βγάλη έξω από τό Ναό τούς άσεβείς μαζί μέ τόν ψευδοπατριάρχη τους.

Μπροστά στην άγανακτισμένη λαοθάλασσα, πού κατέκλυσε την Έκκλησία, ό γερο - Μακεδόνιος μαζί μέ τούς θλιβερούς όμοϊδεάτες του, Έπισκόπους καί λαϊκούς, “έτράπησαν εις φυγήν πανικόβλητοι”! Ποϋ τάχα νά την έβρισκαν οί δυστυχείς τή γενναιότητα; ‘Από ποϋ νά την άντλήσουν; ‘Από τό ψεύδος, πού ύποστήριζαν, ή από τή φιλαυτία τους;

‘Από τίς μικρές πόρτες τοϋ ιεροϋ έξαφανίστηκαν αφήνωντας πίσω τους ως λάφυρα της “εύψυχίας” τους άρχιερατικές μητρες, βακτηρίες καί πολυτελή άμφια, τά όποια είχαν επιμελώς έτοιμάσει γιά την περίσταση.

Στό μεταξύ όμως ή Έκκλησία κυκλώθηκε από πάνοπλους στρατιώτες τοϋ ‘Επάρχου Φιλίππου, ό όποιος έχασε τελείως την ψυχραιμία του καί άρχισε πραγματικό μακελειό εις βάρος τοϋ άοπλου λαοϋ.

Γυναίκες έσύροντο από τά μαλλιά έξω από την Έκκλησία αίμόφυρτες, άνδρες έκτυπώντο άδίστακτα καί έφονεύοντο. ‘Η πάλη γινόταν σῶμα πρός σῶμα! Σέ λίγο ή συμπλοκή έπεκτάθηκε καί στους δρόμους της Βασιλεύουσας, διότι ό διαμαρτυρόμενος λαός είχε συγκεντωθῇ καί στά Φόρουμ της πόλεως έξω από τόν ‘Ιππόδρομο καί γύρω από τό Μέγα Παλάτιον.

Φοβερή εικόνα παρουσιάζε ή πόλη. Γέμισαν οί δρόμοι τραυματίες καί νεκρούς! Τά ξίφη δούλευαν άδίστακτα λές καί χτυπούσαν έχθρούς, λές καί αναχαίτιζαν πάνοπλους κακοποιούς.

Φοβούνταν οί άσεβείς τό λαό τοϋ Θεοϋ. Τόν έτρεμαν άκόμη καί άοπλο! Τούς αναστάτωνα καί τούς πανικόβαλλε ή άόρατη Θεϊκή δύναμη, πού είχε μαζί του.

Μαρτυρικό αίμα έβαψε την Πρωτεύουσα της Όρθοδοξίας. Μέ τό όνομα τοῦ Χριστοῦ στά χείλη ἄφησαν τήν τελευταία πνοή τους ἐκείνη τήν ἡμέρα τρεῖς χιλιάδες πενήντα χριστιανοί! Ἡ Βασιλίς τῶν πόλεων, τό Όρθόδοξο κέντρο τοῦ Βυζαντίου τήν ἀνοιξη τοῦ 343 μ.Χ. ἔστειλε στόν οὐρανό 3.050 μάρτυρες όμολογητές!

Ἐνῶ συνέβαιναν αὐτά τά δραματικά γεγονότα καί “ὑπό τάς ἀράς τοῦ λαοῦ”, μέ τίς κατάρες δηλαδή τοῦ λαοῦ, μέ τήν ὑποστήριξη τοῦ Ἐπάρχου ἐνθρονίστηκε τελικά ὁ Μακεδόνιος.

Όταν μαθεύτηκαν στόν τότε γνωστό κόσμο τά γεγονότα, συγκλονίστηκαν ὅλοι γιά τό ἔγκλημα. Ό θεῖος Παῦλος ἦταν ἀκόμη στή Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ τόν βρῆκαν οἱ ἀπεσταλμένοι τῆς Εκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί ταραγμένοι ἀκόμη ἀπό αὐτά πού ἔζησαν, τοῦ περιέγραψαν τά γεγονότα.

Ό μαρτυρικός Πατριάρχης ἀπό τή μεγάλη λύπη, σάν ἄκουσε τίς θλιβερές αὐτές εἰδήσεις, πληγώθηκε βαθειά. Δέν μπόρεσε νά συγκρατήση τόν ποταμό τῶν δακρύων του. Λαχτάρησε ἡ ψυχή του νά βρεθῇ κοντά στό πληγωμένο του ποίμνιο, νά τό στηρίξη καί νά τό παρηγορήσῃ. Όμως οἱ πύλες τῆς Βασιλεύουσας ἦσαν γι’ αὐτόν κλειστές! Τώρα στόν Πατριαρχικό θρόνο καθόταν “λύκος”

Ἐπεσε στά γόνατα ἐπί ὧρες. Όλος ὁ πόνος τῆς ψυχῆς του ἔγινε προσευχή. Ό Παντοδύναμος Χριστός θά βοηθοῦσε. Γιά Ἐκεῖνον καμμιά πύλη δέν ἦταν δυνατόν νά παρεμείνῃ κλειστή...

Υστερα ἀπό αὐτά τά γεγονότα ὁ ἱερός Παῦλος ἀποφάσισε νά ζητήσῃ τή βοήθεια τοῦ Βασιλιά τῆς Δύσεως Κώνσταντος. Σταθερά Όρθόδοξος ἐκεῖνος καί ἀδελφός τοῦ Κωνσταντίου, ἦταν τό μόνο πρόσωπο, πού θά μπορούσε ν’ ἀναχαιτίσῃ τήν ἐξοντωτική πολεμική τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς κατά τῶν Όρθοδόξων.

Ὁ Κωνστάντιος κατά βάθος τόν φοβόταν καί ὥς ἕναν βαθμὸ τόν ἄκουγε.

-- Πρέπει νά συναντήσω τό γρηγορώτερο τόν αὐτοκράτορα Κώνσταντα καί νά τόν ἐνημερώσω γιά τὰ ὅσα διέπραξε ὁ ἀδελφός του εἰς βάρος τοῦ Ὁρθοδόξου λαοῦ καί ἐμοῦ. Ἐπίσης θά εἶναι ὠφέλιμη μία ἀκόμη συνάντησι μέ τόν ἀγιώτατο Ἐπίσκοπο Ρώμης, τόν Ἰούλιο. Ἴσως ἐκεῖ βρίσκεται καί ὁ Ἀθανάσιος τῆς Ἀλεξανδρείας. Πρέπει νά συντονίσουμε τίς ἐnergείες μας, γιά νά περιοριστῇ αὐτή ἡ πυρκαγιά τῶν αἱρέσεων, εἶπε ὁ Πατριάρχης ἀποφασιστικά.

-- Τό ταξίδι εἶναι μακρὺ καί κουραστικό κι ἐσεῖς πολὺ ἐξασθενημένος, παρατήρησε κάποιος πιστός διάκονος ἀφοσιωμένος σ' ἐκεῖνον.

--Τίποτε δέν εἶναι κουραστικό, παιδί μου, ὅταν γίνεται γιά τὴν ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ καί γιά τὴν ὠφέλεια τοῦ ποιμνίου, ἀπάντησε ἐκεῖνος καί ἔδωσε ὁδηγίες γιά τὴν ἐτοιμασία τοῦ μεγάλου ταξιδιοῦ στή Δύση...

Τό Κολοσσαίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ

ΤΑΞΙΔΙ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΥΣΗ

Εἶχε προχωρήσει ἀρκετά ἡ ἀνοιξη τοῦ 343 μ.Χ., ὅταν ὁ ἐξόριστος Πατριάρχης Παῦλος ξεκίνησε γιὰ τὴ Ρώμη κρύβοντας τὸ ἀξίωμα του. Μαζί του θὰ ταξίδευαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ στενοὺς συνεργάτες του.

Μέχρι τὸ Δυράχιο θὰ πήγαιναν ὁδικῶς καὶ μετὰ θὰ περνοῦσαν στὸ Μπάρι τῆς Ἰταλίας, γιὰ νὰ συνεχίσουν πρὸς τὴν Ρώμη. Τό πιθανότερο εἶναι νὰ

ξεκίνησαν αμέσως μετά τό Πάσχα. Τότε ὁ καιρός εὐνοεῖ τά ταξίδια, τόσο τά στεριανά, ὅσο καί τά θαλασσινά.

Ἡ Ἑλλαδική ἀνοιξιάτικη φύση πρόσφερε ἄφθονη τήν ὁμορφιά καί τή γοητεία τῶν χρωμάτων καί τῶν ἀρωμάτων της στούς ταξιδιωτές μας. Ὅλα ἔδιναν μηνύματα αἰσιοδοξίας καί ἀγαθῶν ἐλπίδων.

Ὁ θεῖος Παῦλος, ὅσο κι ἂν ἦταν ἀπορροφημένος ἀπό τίς σκέψεις του καί τήν ἔννοια γιά τήν Ἐκκλησία, δέ μπόρεσε νά μή δεχθῇ τήν ἀγαθή ἐπίδραση αὐτῆς τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς, πού ἀποτελεῖ τό Θεόσδοτο διάκοσμο τοῦ ἀγωνιστικοῦ στίβου τῆς γῆς.

Ἀκολούθησαν τήν περίφημη στρατιωτική ρωμαϊκή ὁδὸ τῆς Ἑγνατίας, τῇ μεγάλῃ αὐτῇ συγκοινωνιακῇ ἄρτηρίᾳ, ἥ ὁποία ἔφερνε τά ρωμαϊκά στρατεύματα καί τοὺς ταξιδιωτές ἀπὸ τῇ Δύση στήν Ἀνατολή καί ἀντίστροφα. Ξεκινοῦσε δυτικά ἀπ' τό Δυράχιο, ἔφθανε στή Θεσσαλονίκη καί ἐπεκτεινόταν μέχρι τήν Κωνσταντινούπολη.

Τά ταξίδια ὁμως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν πολύ κουραστικά ἐιδικά γιά ἀνθρώπους ταλαιπωρημένους, ὅπως ὁ Παῦλος.

Ἀναγκάστηκαν ἔτσι νά κάνουν πολλές στάσεις, γιά νά συνέρχεται καί νά μπορῇ νά συνεχίζῃ τό ταξίδι του. Στά μικρά πανδοχεῖα, πού βρίσκονταν σέ ἀρκετά σημεῖα τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ, γιά νά διανυκτερεύουν καί νά ξεκουράζονται οἱ ταξιδιωτές, συναντιόνταν ἄνθρωποι ἀπ' ὅλες τίς τάξεις καί ἀπὸ ὅλα τά μέρη τῆς αὐτοκρατορίας. Στρατιωτικοί, ἔμποροι, κληρικοί, κρατικοί ταχυδρόμοι, ἄρχοντες καί ἄπλοοί ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ.

Εκεῖ ἄκουγαν ἐπανειλημμένως τά σχόλια καί τίς ἐκτιμήσεις τοῦ λαοῦ γιά τά γεγονότα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χωρίς ποτέ νά ἀντιληφθῇ κανεῖς ποιοί

ἦσαν. Ὅλοι εἶχαν κάτι καλό νά ποῦν γιά τόν Ὁμολογητή Πατριάρχη.

Τελικά, ὕστερα ἀπό μερικές ἐβδομάδες κοπιαστικό ταξίδι ἀντίκρυσαν τό πολυσύχναστο Δυράχιο, τό ὁποῖο ἀποτελοῦσε τήν πόλη - “κλειδί” γιά τή μετάβαση ἀπό τή Δύση στήν Ἀνατολή καί ἀντίστροφα.

Ἡ θεά τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσας, πού ἐκείνη τή φωτεινή ὥρα τοῦ ἀπομεσήμερου παρουσίαζε τήν ὄψη ἑνός τεράστιου καθρέφτη, πού ἀντανακλοῦσε τά χρυσάφια καί τά ἀσήμια τοῦ ἀνοιξιάτικου ἡλίου, τούς προξένησε ψυχική εὐεξία καί χαρά.

Ὁ Πατριάρχης, μόλις ἀντίκρυσαν τήν πόλη, γύρισε καί τούς εἶπε:

-- Ἡ παράδοση λέει ὅτι τό Φῶς τοῦ Χριστοῦ τό ἔφερε ἐδῶ, σ' αὐτή τήν πόλη, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐνῶ κατευθυνόταν πρὸς τή Ρώμη. Πρῶτος δέ Ἐπίσκοπος αὐτῆς ἦταν ὁ Καῖσαρ, ἕνας ἀπό τούς ἐβδομήκοντα Ἀποστόλους.

Στό Δυράχιο κάθισαν μερικές ἡμέρες, γιά νά ξεκουραστοῦν καί γιατί περίμεναν νά ἔρθη καράβι μέ προορισμό τήν Ἰταλία. Τό πλοῖο ἦρθε μερικές ἡμέρες ἀργότερα καί ὕστερα ἀπό ἕνα ἀρκετά σύντομο θαλασσινό ταξίδι ὁ Παῦλος καί ἡ συνοδεία του ἀποβιβάστηκαν στήν Ἰταλία.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι πατώντας τό ἔδαφος τῆς δυτικῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἐνοιωσαν ἕνα εὐχάριστο αἶσθημα ἐλευθερίας. Ἐκεῖ δέν εἶχε φθάσει ἀκόμη τό μίasma τῆς αἰρέσεως καί ἡ τρομοκρατία τῶν ἀρειανοφρόνων ἀρχόντων. Ἐκεῖ εὐωδίαζε ἀκόμη ἡ πρωτοχριστιανική γνησιότητα καί ἀγιωσύνη.

Ποιός θά φανταζόταν τότε καί δέ θά θρηνοῦσε ἀπαρηγόρητα γιά τό ὅτι τελικά ἡ Δύση ἀργότερα, κατὰ τόν 11ο αἰῶνα, θάχανε τόν πολῦτιμο μαργαρίτη τῆς Ὁρθοδοξίας; Ἐνῶ ἡ Χριστιανική Ἀνατολή,

βασανισμένη από τίς σκοτεινές αἰρέσεις, τελικά θά θριάμβευε μένοντας δεμένη γιά πάντα μέ τήν Ὁρθοδοξία, σέ τέτοιο σημεῖο, πού Ἀνατολή καί Ὁρθοδοξία νά σημαίνει τό ἴδιο πράγμα.

Τό ταξίδι μέχρι τή Ρώμη ὑπῆρξε εὐχάριστο μέσα στή χαρουμενή ἀνοιξιάτικη φύση αὐτῆς τῆς χώρας, πού τόσο μοιάζει πρός τό νότιο τμήμα της κατά τίς φυσικές ὁμορφιές μέ τήν Ἑλλάδα.

Διέσχισαν ἔφιπποι ἀπέραντες ἀμπελοφυτεμένες πεδιάδες, γελαστά φωτόλουστα τοπία μέ καλλιεργημένες ἐκτάσεις θαλερῶν καρποφόρων δένδρων, ἐλαίωνων καί σιτηρῶν.

Τό ταξίδι τους αὐτό διήρκησε περίπου δύο ἐβδομάδες. Ἀφοῦ πέρασαν τήν Κάπουα κάνοντας μιά στροφή, μπῆκαν στήν Via Appia - τήν Ἀππία ὁδό - πού ἐρχόταν ἀπό τό Βρινδήσιο καί ἦταν ὁ πιό καλοφτειαγμένος καί διατηρημένος δρόμος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὅταν ἐφθασαν στή Φόρμια, ἀντίκρυσαν τή μαγευτική θέα πρός τόν κόλπο τῆς Γαῖτας. Στή Φόρμια ἦταν ἡ ἀγροικία καί ὁ τάφος τοῦ ὀνομαστοῦ Ρωμαίου πολιτικοῦ Κικέρωνος, ὁ ὁποῖος δολοφονήθηκε. Σίγουρα δόθηκε ἡ ἀφορμή στούς ταξιδιώτες μας νά ἀναλογιστοῦν γιά μιά ἀκόμη φορά τήν ματαιότητα τῆς ἀνθρώπινης δόξας καί τό θλιβερό πολλές φορές τέλος της.

Στήν παραλιακή Τερακίνα ἀντίκρυσαν τή χρυσοαργυροειδή ὁμορφιά τῆς Τυρρηνικῆς θάλασσας καί χάιδεψε τήν ἀκοή τους ὁ φλοῖσβος τῶν κυμμάτων της...

Ὁ ἅγιος καί ἡ ἐκλεκτή συνοδεία του ἤξεραν νά ἐκτιμοῦν τά Θεοδώρητα κάλη τῆς φύσεως, χωρίς ὅμως νά ἀίχμαλωτίζεται ἡ σκέψη τους, πολύ δέ περισσότερο ἡ καρδιά τους. Τούς συγκινοῦσε περισσότερο ἡ θεία ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ, πού κρυβόταν πίσω ἀπό τό κάλλος τῆς Δημιουργίας.

Ἀφοῦ πέρασαν καί τά ἔλη τοῦ Ποντίου, διανυ-

κτέρευσαν στό Forum Appii, πού ήταν ταχυδρομικός σταθμός μέ πανδοχείο γιά τούς ταξιδιώτες. Δύσκολες οί συνθήκες γιά έναν ιερωμένο, όπως ό άγιώτατος Παύλος. Όμως ό Θεός βοηθούσε. Βρέθηκε μιá γωνίτσα ήσυχη γιά εκείνον καί τούς συνοδούς του μακριά από τή “βρώμικη” ατμόσφαιρα του πανδοχείου, πού συγχρόνως ήταν καί καπηλειό.

Ό επόμενος σταθμός ήταν “οί Τρεῖς Ταβέρνες”. Τό ιερό “λαγωνικό” του Χριστού πλησιάζοντας τήν άγία πρωτοχριστιανική Ρώμη όσφράνθηκε “εύωδία Χριστού”.

Σέ λίγο έφθασαν στίς Κατακόμβες του άγίου Σεβαστιανού καί του άγίου Καλλίστου καί στή συνέχεια μπροστά στό άθάνατο Χριστιανικό Μνημείο τής Θυσίας, τό Κολοσσαίο. Μέσα του άκόμη ήσαν νωπά τά αίματα των χριστιανών Μαρτύρων.

Ό άγιος κατενύγη καί πλημμύρησε από ιερά αισθήματα καί σκέψεις. Στοχαζόταν πώς όλοι αυτοί, πού πίστεψαν στή Θεότητα του Χριστού, πήραν δύναμι από Έκείνον καί θριάμβευσαν. Μπροστά στό θρίαμβο τό δικό τους ώχριοῦσαν οί πρόσκαιροι θρίαμβοι των Ρωμαίων αυτοκρατόρων.

Έκείνοι φορτωμένοι τά πάθη τους, μέ μόνη φιλοδοξία τήν ήττα των έχθρων τους, περνοῦσαν τίς μεγαλοπρεπείς άψίδες των θριάμβων μέσα στίς ίαχές του λαού πού πανηγύριζε.

Οί Μάρτυρες του Χριστού άπαστράπτοντες από ψυχική καθαρότητα θριάμβευαν επί των όρατων καί άοράτων δυνάμεων του σκότους. Φορώντας δέ τή βασιλική αλουργίδα του μαρτυρικού αίματος τους περνοῦσαν κάτω από τίς φωτόλουστες οὐράνιες άψίδες των πνευματικών θριάμβων έπευφημούμενοι από τά άπειρα πλήθη των Άγγέλων, γιά νά στεφανωθούν από τόνίδιο τόν Κύριο τής Δόξης· τόν πρώτο Μάρτυρα, πού γιά τήν άγάπη του πλάσματός

Του ἔστησε τή μεγαλύτερη ἀψίδα, πού ὑπάρχει σέ οὐρανό καί γῆ, ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γολγοθᾶ!

Καί τώρα ἔρχονταν οἱ βέβηλοι μέ τίς διεστραμμένες δοξασίες τους νά προσβάλουν καί νά ὑποτιμήσουν μέ τίς σατανοκίνητες γλῶσσες τους τήν ἀπειροτέλεια Θεότητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ!

Αὐτά σκεπτόταν ἐκεῖ ὁ θεῖος Παῦλος καί προσευχήθηκε θερμά ἀντικρύζοντας τή Ρώμη. Θερμά δάκρυα ἔχυσε μπροστά στούς τάφους τῶν Μαρτύρων ἱκετεύοντας νά μεσιτεύσουν γιά τή στήριξη τῆς πίστεως στή Νέα Ρώμη τῆς Ἀνατολῆς, τήν Κωνσταντινούπολη, καί σ' ὅλο τό Ἀνατολικό Βασίλειο. Οἱ ἐπόμενοι αἰῶνες ἀπέδειξαν ὅτι οἱ προσευχές τοῦ ἁγίου ἀνδρός εἰσακούστηκαν...

Ἐκεῖ στή Ρώμη τό θεῖο Παῦλο τόν περίμενε μιά εὐτυχισμένη συνάντηση. Μιά νέα συνάντηση μέ τόν “ἀετό” τῆς Ὁρθοδοξίας, τό Μέγα Ἀθανάσιο, τόν ἡρωϊκό ποιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας!

Ἡ συνάντησή τους ἦταν κάτι περισσότερο ἀπό συγκινητική. Ἐνωσαν τόν πόνο τους γιά τό “Τολγοθᾶ” τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ἱερούς πόθους τους, τό ζῆλο τους ὑπέρ τῆς Ἀληθείας καί ἔνοιωσαν καί οἱ δύο παρηγορημένοι καί πιό δυνατοί ὁ ἓνας δίπλα στόν ἄλλο.

Σέ μερικές ἡσυχες βραδινές συναντήσεις τους θεολόγησαν αἰσθανόμενοι πνευματική εὐφροσύνη. Ὅχι γιατί ὑπῆρχε κάτι ἀσαφές, πού ἔπρεπε νά τό ξεκαθαρήσουν, ἀλλά γιά νά ἐντρυφήσουν μαζί στή γλυκύτητα τῆς διά τόν Θεόν συζητήσεως. Φλεγόμενοι καί οἱ δύο ἀπό τήν πανίερη φλόγα τῆς Θείας Ἀγάπης ξαναζοῦσαν σ' ἐκεῖνες τίς εὐτυχισμένες συναντήσεις τὰ ἱερά τους βιώματα.

Ὁ Ἀθανάσιος, “εὐλαλος, σαφής καί συγκλονιστικά βαθύς”, θεολογοῦσε ὅχι βάσει τῆς διανοήσεως μόνο ἀλλά βάσει τῶν σπανίων βιωμάτων, πού τοῦ

χάρισε ὁ Θεός γιά τήν ἀρετή καί τούς ἀγῶνες του.

Ὁ θεῖος Παῦλος, μύστης κι ἐκεῖνος τῆς ἀληθινῆς Θεολογίας, ἐντυπωσιασμένος ἀπό τήν θεολογική δύναμή του τόν προέτρεψε καί τοῦ εἶπε:

--Πρέπει νά γραφῇ, ἀδελφέ Ἀθανάσιε, ἡ Ἀλήθεια πού ὁ Χριστός σοῦ ἀποκαλύπτει. Τό Φῶς πρέπει νά μεταλαμπαδευτῇ καί στίς ἐπόμενες γενεές...

Οἱ ἀδελφοί τῆς Ρώμης ἔδειξαν μεγάλη κατανόηση καί τούς ἀνέπαυσαν μέ τήν συμπαρατάσασί τους ἔχοντας ἐπικεφαλῆς τόν Ἐπίσκοπό τους Ἰούλιο.

Ὁ Βασιλιάς Κώνστας ἐκεῖνον τόν καιρό βρισκόταν στά Τρέβηρα*, ὁπότε οἱ δύο ἐξόριστοι Πατριάρχες ὕστερα ἀπό ὀλιγοήμερη ἀνάπαυση κατευθύνθηκαν μαζί πρός Βορρᾶ, γιά νά τόν συναντήσουν.

Οἱ δύο ἀκατάβλητοι ὑπέρμαχοι τῆς Ἀληθείας ἀνεβασμένοι στ' ἄλογά τους ταξίδευαν πλάϊ-πλάϊ συζητώντας τά κοινά τους προβλήματα καί τίς μέριμνες τῆς χ ε ι μ α ζ ο μέ ν η ς Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀθανάσιος λευκασμένος πλέον ἀλλά μέ βλέμμα ἀετίσιο καί ζωνρό καί ὁ Παῦλος δίπλα μέ τήν ὀσιακή μορφή καί τόν ἥρεμο ἀλλά ἀκατάβλητο ἀγωνιστικό δυναμισμό. Παρ' ὅλη τήν ταλαιπωρία καί τήν πίκρα τῆς ἐξορίας τά πρόσωπά τους ἦσαν ἱλαρά καί φωτεινά.

• • • • •

* Τρέβηρα: Ἀρχαιοτάτη πόλις, βορείως τῶν Ἀλπεων, κειμένη στάς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Μοζέλλα. Ἐκεῖ ἀπό τό 293 μ.Χ. ἐγκατεστάθη ὁ Κωνσταντῖος ὁ Χλωρός, ὁ πατήρ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. ἤκμασε τόσον, ὥστε ὠνομάσθη νέα Ρώμη. (Θρησκ. καί Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος 11ος, σελ. 838, Ἐκδ. 1967)

Τά Τρέβηρα, όπου διέμενε ο αυτοκράτορας Κώνστας, ἦσαν ἔδρα τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καί τῆς πολιτικῆς διοικήσεως ἀλλὰ καί τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας. Ἀπό τόν ἡγεμόνα αὐτόν ἀλλὰ καί ἀπό τόν Μ. Κωνσταντῖνο προηγουμένως ἡ πόλη στολίστηκε μέ θαυμάσια οἰκοδομήματα.

Ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ οἱ ἱεροὶ ἄνδρες μέ τήν συνοδεία τους, ἐθαύμασαν τή φυσική ὁμορφιά τῆς πολιτείας μέ τό ἀργυρόχροο ποτάμι τῆς καί τίς ἀπέραντες καταπράσινες πεδιάδες ἀλλὰ καί τά καλαίσθητα κτίσματα, πού τή στόλιζαν.

Γιά νά μποῦν στήν πόλη, πέρασαν ἀπό τή Μέλαινα πύλη τοῦ τείχους, τήν Porta nigra, πολυτελῆ τετραόροφη εἴσοδο. Ἐντυπωσιακά ἦσαν καί τά κτίσματα ὅπου ἦσαν “αἱ θέρμαι”, τά λουτρά τά αυτοκρατορικά καί τά λαϊκά τῆς ἀγίας Βαρβάρας.

Καθώς διέσχιζαν τήν πόλη, ἐντύπωση τοὺς ἔκανε καί τό μεγάλο Ἀμφιθέατρο, τό ὅποιο χωροῦσε 20.000 θεατές καί ἦταν ἐφάμιλλο μ’ αὐτό τῆς Βερόνας.

Μέ συγκίνησι εἶδαν οἱ ταξιδιωτές μας νά στολίζουν τήν πόλη καί πανέμορφες χριστιανικές Ἐκκλησίες, ἐκ τῶν ὁποίων μία ἦταν ἀφιερωμένη στήν Ὑπεργία Θεοτόκο. Ἐκεῖ σταμάτησαν καί τήν εὐχαρίστησαν γιά τήν εὐδόωση τοῦ ταξιδιοῦ τους.

76 ὑποδοχή, πού τοὺς ἔκανε ὁ αυτοκράτορας Κώνστας, ἦταν κάτι περισσότερο ἀπό ἐγκάρδια. Τοὺς ὑποδέχτηκε μέ νική ἀγάπη καί μέ ἐκτίμησι, πού δέν τήν ἔκρυβε καθόλου. Ὅταν συναντήθηκαν στήν αἶθουσα τοῦ θρόνου, κατέβηκε ἀπό τό θρόνο του καί τοὺς ὑποδέχτηκε φιλώντας μέ πολύ σεβασμό τό χέρι τους. Ἀμέσως δέ, φρόντισε νά τοὺς περιποιηθῇ καί

νά τούς ἀναπαύση παραχωρώντας τους ἄνετα καταλύματα.

Ὁ Βασιλιάς Κώνστας ἦταν ἀνδρεῖος, δραστήριος καί ἀκούραστος. Μετά τό θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του Κωνσταντίνου βασίλευε στά 2/3 τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τίς χῶρες του τίς κυβερνοῦσε μέ πολλή δεξιότητα. Ἦταν εἰλικρινής χριστιανός καί ἔκαμε πολλές δωρεές στίς Ἐκκλησίες. Τό μεγαλύτερο προτέρημά του ἦταν ἡ σταθερή ἀφοσίωσή του στήν Ὁρθοδοξία.

Τήν πρώτη σύσκεψη μέ τόν αὐτοκράτορα οἱ δύο ἐξόριστοι Πατριάρχες τήν εἶχαν μετά ἀπό μερικές ἡμέρες, ἀφοῦ ξεκουράστηκαν ἀπό τόν κόπο τοῦ ταξιδιοῦ. Συναντήθηκαν οἱ τρεῖς τους στήν αὐτοκρατορική αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων.

Ὁ θεῖος Παῦλος παρατηρώντας τό Βασιλιά ἐξακρίβωνε πόσο ἀντίθετος ἦταν καί στή μορφή καί στούς τρόπους ἀπό τόν ἀδελφό του, τόν Κωνστάντιο.

Ὁ Κώνστας ἦταν ἓνα συμπαθητικό παληκάρι, περίπου εἰκοσιπέντε ἐτῶν, μέ ἀνδροπρεπῆ ἐμφάνιση καί εὐθύ πνεῦμα. Ἀπλός στούς τρόπους, εὐλαβέστατος Ὁρθόδοξος, ἔτρεφε μεγάλη ἐκτίμηση καί σεβασμό στούς “δεδιωγμένους” ἔνεκα τῆς ὀρθῆς Πίστεώς τους.

Ἔδωσε τό λόγο, κατὰ παράκληση τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, πρῶτα στό θεῖο Παῦλο κι ἐκεῖνος ἄρχισε νά διηγεῖται μέ συγκίνηση καί πόνο τούς διωγμούς καί τίς ταλαιπωρίες, πού πέρασε ἀπό τούς διῶκτες τῆς Ὁρθοδοξίας καί εἰδικώτερα ἀπό τόν ἀδελφό του, Κωνστάντιο.

--Διωκόμεθα μέ φανατισμό καί σκληρότητα, Κράτιστε, εἶπε μεταξύ ἄλλων, καί πρόσθεσε: Μέχρι τώρα ἐξωρίσθην τρεῖς φορές. Εἰς τήν Δύσιν, Μεσοποταμίαν καί Θεσσαλονίκην, ἀπ’ ὅπου καί ἦλθον πρός συνάντησίν Σας. Δέν ἀναφέρω τάς προσωπικάς μου ταλαιπωρίας, τάς ὁποίας ὑπέστην, οὐδέ τούς

κινδύνους, τάς ἀπειλάς καί τάς ἐξουθενώσεις, διότι τάς θεωρῶ τιμητικόν δῶρον τοῦ Κυρίου πρὸς με, τόν ἀνάξιον. Πλήν ὀδυνῶμαι διὰ τό Ποίμνιον, Κράτιστε!

Εἰς τήν τελευταίαν διαμαρτυρίαν τοῦ λαοῦ διὰ τήν ἐγκατάστασιν ἀρειανόφρονος Πατριάρχου, ἃν καί ἡ διαμαρτυρία ὑπῆρξε εἰρηνική καί ἀστασίαστος, κατεσφάγησαν 3.050 ἄθῳοι πολῖται! Ἀνησυχῶ διὰ τάς ψυχάς, πού μοῦ ἐνεπιστεύεθη ὁ Κύριος, Ἀριστε, διότι οἱ αἵρετικοί εἶναι ἀδίστακτοι διαφθορεῖς τοῦ Ὁρθοδόξου φρονήματος καί ὑπάρχει κίνδυνος ἀπωλείας ψυχῶν.

--Ἐπρωτάθῃ συμβιβασμός ἐκ μέρους τοῦ Βασιλέως; ἐρώτησε ὁ Κώνστας.

--Ναί, τήν πρώτη φορά πού συνηντήθημεν. Ὅμως ποία κοινωνία δύναται νά ὑπάρξῃ μεταξύ Φωτός καί σκότους; Εἰς τά περί τήν Πίστιν, ὡς γνωρίζετε, δέν χωροῦσιν ὑποχωρήσεις. Ὅταν βλασφημοῦν κατά τῆς Θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί καταβιβάζουν τόν Κτίστην τοῦ παντός εἰς τήν θέσιν τοῦ κτίσματος, ποῖος συμβιβασμός ἢ κοινωνία μετ' αὐτῶν συγχωρεῖται; δέν θά σήμαινε αὐτό προδοσία Πίστεως καί θανάσιμον πῶσιν; Προτιμότερα ἡ ἐξορία, Βασίλεῦ, καί αὐτός οὗτος ὁ θάνατος!

Ὁ Κώνστας, καθώς τόν ἄκουγε νά μιλάῃ μέ τόση σταθερότητα καί ἀνδρεία, ἐθαύμασε τόν ἱερό ἄνδρα καί κατάλαβε πῶς καί ὁ Πατριαρχικός θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε "λέοντα" Χριστοῦ, ὅπως καί ἡ Ἀλεξάνδρεια!

Κατόπιν ἄκουσε προσεκτικά καί τόν Μέγα Ἀθανάσιο τῆς Ἀλεξανδρείας νά διηγεῖται τά δραματικά γεγονότα, πού συνέβησαν στήν Ἀλεξάνδρεια. Τοῦ περιέγραψε τούς διωγμούς, τούς διασυρμούς, τίς συκοφαντίες πού ὑπέστη, καθώς καί τό αἱματοκύλισμα τοῦ ποιμνίου τῆς Ἀλεξανδρείας,

διότι αντιδρούσε στά σχέδια της ἀρειανοποιήσεώς του. Κλείνοντας τήν ἐνημέρωση τοῦ αὐτοκράτορα τοῦ εἶπε:

--Φιλόχριστε Βασιλεῦ, μετά τόν Θεόν αἱ ἐλπίδες μας στρέφονται πρός τήν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα καί ζητοῦμεν τήν προστασίαν Σας. Ὅχι διά προσωπικήν μας ἀσφάλειαν καί ἀποκατάστασιν ἀλλά διά τήν προστασίαν τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ ἀπό τούς "βαρεῖς λύκους" τῶν αἱρέσεων.

Ὁ Αὐτοκράτορας Κώνστας, ὅταν ἄκουσε ἀπό τό στόμα τῶν δύο ἀγίων Πατριαρχῶν τά ὅσα φοβερά συνέβαιναν εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἔνωσε ἱερή ἀγανάκτηση καί εἶπε:

--Λυποῦμαι βαθύτατα διά τήν ὀλέθριον τακτικήν τοῦ ἀδελφοῦ μου. Παρεσύρθη ἀπό τήν πλάνην καί ἐσκοτίσθη κατὰ τήν διάνοιαν. Κατήντησεν Θεομάχος! Τάς συμβουλευτικές μου ἐπιστολάς παντελῶς ἡγνόησεν, δέν μένει παρά ἡ γλῶσσα τῶν ὄπλων καί τῆς βίας.

Σηκώθηκε θυμωμένος, βημάτισε νευρικά καί πρόσθεσε:

--Ἀγιώτατοι, ἐγώ ὡς Ὁρθόδοξος ἀκολουθῶ ἀπαρεκκλίτως τά ὅσα ἐθέσπισεν ἡ Α! Ἀγία Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ἐν Νικαίᾳ. Ὅστις ἀμφισβητεῖ ἢ προσβάλλει τήν Θεότητα τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θεωρεῖται παρ' ἐμοῦ ὡς προσωπικός μου ἐχθρός, ἔστω καί ἂν εἶναι συγγενής μου. Ἡ Ἀλήθεια εἶναι ὑπεράνω συγγενείας! Θά ἐτοιμάσω ἐκστρατεῖαν ἐναντίον του! εἶπε ἀποφασιστικά.

Μέ δυσκολία συγκράτησαν οἱ δύο ἅγιοι τό φιλόχριστο Κώνστα, ὁ ὁποῖος τελικά ἀποφάσισε τή σύγκληση Οἰκουμενικῆς Συνόδου στή Σαρδική, γιὰ νά ἀποκατασταθῇ ἡ εἰρήνη στήν Ἐκκλησία.

Πέρασε πολὺς καιρός, ὥσπου νά γίνουν οἱ

ἀπαραιτήτες διαδικασίες.

Ὁ Κωνστάντιος προσπαθοῦσε νά ξεγλιστρίση. Πότε προφασίζοταν ὅτι ἦταν πολυάσχολος καί πότε ὅτι ἦταν δύσκολο νά εἰδοποιηθοῦν οἱ κατὰ τόπους Ἐπίσκοποι τῆς ἀνατολῆς. Ἐν τῷ μεταξύ συνεχίζονταν οἱ ταραχές καί στίς τρεῖς μεγάλες πόλεις τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους: τήν Κωνσταντινούπολη, τήν Ἀλεξάνδρεια καί τήν Ἀντιόχεια.

Τελικά ὑπό τήν πίεση τοῦ ἀδελφοῦ του συμφώνησε καί ὁ Κωνστάντιος ἐλπίζοντας κατὰ βάθος ὅτι θά δικαιωνόταν κι ἐκεῖνος καί οἱ φίλοι του οἱ ἄρειανοί. Ὑστερα ἀπό μακροχρόνιες συνωμοσίες καί διαβουλεύσεις συγκρότησε ἕνα ἄθλιο μέτωπο ἀνθρώπων, πού κάθε ἄλλο παρά ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἀλήθεια καί γιά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ἐπὶ τέλους τό 347 μέ ἀρχές τοῦ 348 μ.Χ. πραγματοποιήθηκε ἡ περίφημη γιά τήν ἀργοπορία τῆς συγκλήσεώς της Σύνοδος στή Σαρδική τῆς Ἰλλυρίας, ἔδειξαν ὅλοι τό ἀληθινό πρόσωπό τους.

Παρίσταντο καί οἱ δύο κορυφαῖοι ὑπέρμαχοι τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Ἀθανάσιος καί ὁ Παῦλος, ἐπικεφαλῆς πολυπληθεστέρων ὀρθοφρονούντων Ἐπισκόπων σέ σύγκριση μέ ὅσους ἦσαν ἀρειανόφρονες. Ἡ παρουσία τους ὁμως ἦταν “βαρειά” γιά τοὺς αἵρετικούς καί ἐτόλμησαν νά ἀπαιτήσουν τήν ἀπομάκρυνσή τους ἀπό τή Σύνοδο μέ τήν πρόφαση ὅτι δέν ἦσαν κανονικοὶ Πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως καί Ἀλεξανδρείας! Ἄλλο “πικρόν ποτήριον” ἔπρεπε νά πιοῦν οἱ τῆς εὐσεβείας ἀθληταί. Ἦσαν καί πάλι τό “μῆλον τῆς ἔριδος” καί ἡ πρόκληση γιά τοὺς κακοδόξους.

Ἐγιναν ἀτελείωτες διαμάχες καί συγκρούσεις μέ τελικό ἀποτέλεσμα ν’ ἀναχωρήσουν οἱ ἀρειανόφρονες Ἐπίσκοποι καί νά πᾶνε στή Φιλιππούπολη νά κάνουν

τὴν ψευδοσύνοδό τους, ἃν καὶ ἦσαν μειοψηφία. Ἐκεῖ τόλμησαν νὰ προσβάλουν ἀκόμη καὶ αὐτές τίς ἀποφάσεις τῆς ἀγιωτάτης ἐν Νικαίᾳ Α! Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ν' ἀφορίσουν τὸν ἀγιώτατο Ἐπίσκοπο Ρώμης Ιούλιο καὶ τὸν ὁσιο Ἐπίσκοπο Κορδούης, διότι ὑπεστήριζαν τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Παῦλο!

Ἡ Σύνοδος ὁμως τῆς Σαρδικῆς συνέχισε τίς ἐργασίες της καὶ δικαίωσε τοὺς δύο ἐξορίστους ἀγίους τιμωρώντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν αἰρετικῶν.

Ὁ Κωνστάντιος ὁμως δὲν ἤθελε νὰ ἐφαρμόσῃ τίς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Σαρδικῆς καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ στὸ θρόνο τοὺς δύο Πατριάρχες. Τότε ὁ αὐτοκράτορας Κώνστας ἐξαπέλυσε ἐναντίον του τρομερές ἀπειλές καὶ τοῦ παρήγγειλε: “Ἡ θὰ δεχτῆς τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Παῦλο στοὺς θρόνους τους, ὥστε νὰ εἰρηνεύσῃ ἡ Ἐκκλησία, ἢ ἔρχομαι μὲ στράτευμα ἀμέσως ἐναντίον σου.”

Ὁ Κωνστάντιος δειλίασε. Ἦθελε δὲν ἤθελε, δέχτηκε τὸν Ἀθανάσιο, ἀλλὰ μὲ τὸν Παῦλο δυσκολεύτηκε ἀκόμη πιο πολύ. Τελικὰ ἔδειξε ὅτι προσωρινὰ ὑποχωροῦσε, ἐνῶ, ὅπως φάνηκαν τὰ πράγματα λίγο ἀργότερα, ἔβραζε στὴν ψυχὴ του ἡ ἐχθρότης καὶ ἡ ἐμπάθεια.

Σέ μιὰ τελευταία συνάντησι πού εἶχε ὁ Παῦλος μὲ τὸν αὐτοκράτορα Κώνστα, ὁ τελευταῖος τὸν προέτρεψε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ χωρὶς κανένα δισταγμὸ ν' ἀναλάβῃ τὸν Πατριαρχικὸ θρόνο του.

--Ἐπιστρέψατε, ἀγιώτατε Πατριάρχα, εἰς τὸν θρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον σᾶς ἀνεβίβασεν ὁ Κύριος, διὰ νὰ προστατεύετε τὸ ποίμνιον, τὸ ὁποῖον σᾶς ἐνεπιστεύθη. Ἀρκοῦν τὰ τέσσερα ἔτη τοῦ ἀπορφανισμοῦ του. Ἐάν ἀντιμετωπίσετε οἰανδήποτε ἀντίδραση, ἐνημερώσατέ με, παρακαλῶ, ταχέως, εἶπε ὁ Βασιλιᾶς κοιτώντας τὸν μὲ σεβασμὸ κι ἀγάπη.

Καί ὁ Πατριάρχης Παῦλος ὁμως αἰσθανόταν ἀγάπη γιά τόν γενναϊόφρονα καί Ὁρθοδοξώτατο Αὐτοκράτορα Κώνστα. Μαζί καί εὐγνωμοσύνη βαθεία γιά τή συμπαράστασή του.

Τώρα πού τόν ἀποχωρίζοταν, μιά σκιά λύπης πέ-
ρασε ἀπό τήν ψυχή του. Τόν ἄφηνε μόνο του μέ τίς
ύψηλές εὐθῦνες τοῦ ἐπικίνδυνου ἀξιωματός του μέσα
σ' ἓνα περιβάλλον, πού τοῦ ἐνέπνεε ἀνησυχίες, διότι
εἶχε προσέξει μέσα σ' αὐτό ἀνθρώπους φιλόδοξους
καί ὑπουλους. Ὅταν λοιπόν ἔφθασε ἡ στιγμή τοῦ
ἀποχαιρετισμοῦ, ἐκτός ἀπό τήν εὐλογία πού τοῦ
ἔδωσε, τόν συμβούλευσε νά προσέχη καί νά
προσεύχεται. Καί πρόσθεσε:

--Μή λησμονῆς, Εὐσεβέστατε, ὅτι ὑπερμάχησες
ἀπροκάλυπτα ὑπέρ τῆς ἀμώμου Ὁθοδόξου Πίστεως.
Θά πολεμηθῆς. Πρόσεχε καί φυλάττου ἀπό ἀνθρώπους
τοῦ στενοῦ περιβάλλοντός σου.

Ἐντυπωσιάστηκε τότε ὁ Βασιλιάς Κώνστας ἀπό
τά λόγια αὐτά τοῦ Πατριάρχου, πού ἀκούστηκαν σάν
λόγια Προφήτου. Στή συνέχεια ὁμως φαίνεται πώς
τά ξέχασε καί δυστυχῶς δέν ἄργησαν νά βγοῦν
ἀληθινά...

Ἡ Ἀγία Σοφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΑΡΑ

*Μ*ετά ἀπό τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια, τήν ἄνοιξιν τοῦ 348 μΧ* ὁ Πατριάρχης Παῦλος ἐπέστρεψε στή Βασιλίδα τῶν πόλεων.

Καθὼς τό καράβι, πού τόν ἔφερνε ἐκεῖνο τό ἀνοιξιάτικο πρωῒνό, πλησίαζε στόν κεντρικό λιμένα τῆς πόλεως, ἔνοιωσε νά τόν πλημμυρίζῃ μιὰ βαθειά συγκίνηση. Μπροστά στά μάτια του πρόβαλε πανέμορφη ἡ Κωνσταντινούπολη, χρυσωμένη ἀπό τίς πρωῒνές ἡλιαχτίδες· ἡ προσωπική του “Ἱερουσαλήμ”. Οἱ

• • • • •

* Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος ΙΘ, σελ 816.

χρυσοί Σταυροί τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν μέ τοὺς ἐπιβλητικούς τρούλους ἄστραφταν σάν μικροὶ ἥλιοι. Τά γαλανά νερά τοῦ Βοσπόρου ἦταν κι αὐτά χρυσωμένα καί γαλήνια τῇ φωτεινῇ αὐτῇ ὥρα.

Ἐνῷ τό πλοῖο πλησίαζε ὅλο καί περισσότερο πρός τό λιμάνι, μέ ἐκπληξῇ εἶδε ὁ ἱερός ἄνδρας καί ἡ συνοδεία του πολλές δεκάδες βάρκες καί καΐκια φορτωμένα μέ κόσμο, σημαιοστολισμένα, νά ξεκινοῦν πρός τό μέρος τους σέ προὔπάντησή τους! Συγχρόνως στήν προκυμαία διέκριναν τώρα πλέον πλήθη λαοῦ, πού περίμεναν ἀνυπόμονα τό πολυπόθητο καράβι, πού θά τοὺς ἔφερνε τόν ἀγαπημένο τους Πατριάρχη.

Ὁ Παῦλος αἰσθάνθηκε νά τόν διαπερνάη ρίγος συγκινήσεως.

--Μά πῶς ἤξεραν; διερωτήθηκε ἐκπληκτος γιά τήν ὑποδοχή πού τοῦ εἶχαν ἐτοιμάσει καί κοίταξε ἐρωτηματικά αὐτοῦς πού τόν συνόδευαν.

Εκεῖνοι χαμογέλασαν αἰνιγματικά, γιατί ἡ ἀλήθεια ἦταν ὅτι εἶχαν εἰδοποιήσει, πρὶν ξεκινήσουν ἀπό τήν Ἰταλία καί οἱ πιστοὶ ἀφοσιωμένοι στόν Παῦλο εἶχαν στήσει παρατηρητήρια καί ἀγνάντευαν τό πέλαγος.

Γνώριζαν καί τό ἄλλο: πῶς θά τόν ἔφερνε Βασιλικό καράβι τοῦ Κώνστα μέ τά αὐτοκρατορικά διασημαστά πανιά του. Ἔτσι μπόρεσαν καί εἰδοποιήθηκαν ἔγκαιρα γιά τόν ἐρχομό του. Τά τέσσερα χρόνια τῆς ἐξορίας του δέν στάθηκαν ἱκανά, ὥστε νά τόν ξεχάσῃ ὁ λαός τοῦ Θεοῦ.

Ἐνῷ τό πλῆθος στήν παραλία ἀλάλαζε ἀπό ἐνθουσιασμό καί χαρά, ἀποβιβάστηκε στό νότιο λιμένα. Ἄλλοι εἶχαν ἀνάψει λαμπάδες γιά νά τόν ὑποδεχτοῦν καί ἄλλοι ἔστρωναν τό δρόμο μέ λουλούδια καί δάφνες. Ἐκεῖνος συγκινημένος τοὺς τύλιγε μέ τό βλέμμα στοργικά καί τοὺς εὐλογοῦσε παραμένοντας νηφάλιος.

Ὁ κόσμος ὁμως εἶχε μεθύσει λές ἀπ' τῇ γεμάτῃ θαυμασμό ἀγάπῃ, πού ἔτρεφε γιά τό σεπτό πρόσωπό του. Ἄλλοι φιλοῦσαν τά χέρια του καί ἄλλοι τό ράσο του σπρώχνοντας καί συνωστιζόμενοι, γιά νά καταφέρουν νά τόν πλησιάσουν.

Μπροστά σ' αὐτό τό παραλήρημα τῆς ἀγάπης καί τῆς εὐλάβειας τοῦ λαοῦ ὅλων τῶν τάξεων, οἱ ἐχθροί του τρόμαξαν καί λούφαξαν. Ὁ φθόνος τους ὁμως βάθυνε καί δύσκολα κρατιόταν μέσα στά ταραγμένα στήθη τους. Στήν παλλαϊκή αὐτή ὑποδοχή βέβαια δέν πῆρε μέρος κανένας ἀπό τοὺς ἐπισήμους τῆς Βασιλικῆς αὐλῆς ἢ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παρασυναγωγῆς τῶν κακοδόξων.

Ὁ Παῦλος τό πρόσεξε αὐτό καί χωρίς νά τό θέλῃ, ἄν καί τό περίμενε, ἐνοιωσε κάποια πίκρα. Κατά βάθος τοὺς πονοῦσε ὅλους αὐτούς τοὺς δυστυχεῖς, πού δούλευαν στήν παράταξη τοῦ ψεύδους ἐτοιμάζοντας τήν ἀπώλεια τῆς ψυχῆς τους.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἀποτελοῦσε μεγάλο ἡρωϊσμό ἐκ μέρους τοῦ θείου Παύλου ἡ ἀπόφαση τῆς ἐπιστροφῆς στήν Κωνσταντινούπολη. Εἶχε πλήρη ἐπίγνωση τῆς καταστάσεως πού ἐπικρατοῦσε.

Μπορεῖ τά ἀπειλητικά γράμματα τοῦ Κώνστα νά εἶχαν δεσμεύσει μέ τά δεσμά τοῦ φόβου τόν Κωνσταντίο, ἀλλά προσωρινά. Καί ὁ Μακεδόνιος ἐπίσης, πού μέ ἐντολή τοῦ Βασιλιᾶ περιορίστηκε σάν ἀπλός ἱερεὺς σέ μιὰ ἐκκλησία, ἔβραζε ἀπό μίσος γιά τήν ταπείνωση ἐναντίον τοῦ νομίμου Πατριάρχῃ. Γύρω ἀπό τά δύο αὐτά πρόσωπα ὑπῆρχαν πάντα ὀργανωμένες σπεῖρες καί φατρίες, πού ἄλλον πόθο δέν εἶχαν παρά πῶς θά καταφέρουν νά τοῦ δώσουν τό τελειωτικό χτύπημα.

Παρ' ὅλ' αὐτά δέν ἐγκατέλειψε τήν ἱερή θέση τοῦ Ποιμένος καί τό λογικό ποίμνιο, πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Κι αὐτό ἐνῶ ἡ Δύση τοῦ πρόσφερε

τήν δυνατότητα μιᾶς ἀμέριμνης ζωῆς μέσα στήν ποθητή του ἡσυχία καί ἀνάμεσα σέ ἐκλεκτό κύκλο μαθητῶν.

Μέσα στά ἐπόμενα δύο χρόνια ὁ ἱερός ἄνδρας δούλεψε μέ ταχύ ρυθμό γιά τήν καλλιέργεια τοῦ παραμελημένου καί καταπατημένου ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Κι αὐτό γιατί κατά τή διάρκεια τῆς τετραετοῦς ἐξορίας του οἱ ἐχθροί τῆς Πίστεως ἔσπειραν ἀρκετά ζιζάνια. Κοντά του εἶχε ἐκλεκτούς συνεργάτες - ἱερεῖς καί λαϊκοὺς. Καί ὅπως πάντα “τούς ἀγαπητούς καί ἐνθέρμους περί τήν Πίστιν” νοταρίους, Μαρκιανό καί Μαρτύριο.

Περί τά μέσα τοῦ 350 μΧ., ἀρχή καλοκαιριοῦ, ὁ Παῦλος φιλοξενοῦσε ἕναν ἀγαπητό Ἐπίσκοπο ἀπό αὐτούς, πού εἶχαν ἀναδειχθῇ στίς δύσκολες περιστάσεις ὑπέρμαχοι τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως.

Ἐνα βράδυ ἀλησμόνητο σέ ὁμορφιά καί γαλήνη, ἐνῶ τό θερμό ἀεράκι τῆς προχωρημένης ἀνοιξῆς ἔφερνε τίς εὐωδίες ἀπό τίς ἀνθισμένες βραγιές τοῦ Πατριαρχικοῦ κήπου, δειπνοῦσε μέ τόν γηραιό Ἐπίσκοπο, τούς δύο νοταρίους καί τρεῖς εὐσεβεῖς ἄρχοντες τῆς Βασιλεῦσας.

Στή λιτή ἀλλά ἀρχοντική αἴθουσα τοῦ δείπνου πολύφωτες λυχνίες ἔριχναν γλυκό καί κατανυκτικό φῶς στοὺς ἐκλεκτοὺς συνδαιτημόνες. Πρόσωπα ἰλαρά, εὐγενικά, πραγματικές εἰκόνες τοῦ Πανυπέρκαλλου Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ὁ Παῦλος σ’ αὐτή τή γλυκύτατη ἀνάπαυλα τῆς ἀνηφορικῆς πατριαρχικῆς του πορείας ἔνοιωθε παρηγορημένος καί εὐτυχισμένος μέσα στήν εὐλογημένη ἀτμόσφαιρα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης.

Ὁ γενναῖος ἀδελφός Ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος εἶχε “πάθει” κι αὐτός ὑπὲρ Χριστοῦ, τὰ δύο του πνευματικά τέκνα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσαν τὴν “ἐν Κυρίῳ” καύχησή του ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τέλος οἱ τρεῖς φιλόχριστοι ἄρχοντες, οἱ ὁποῖοι ἔτρεφαν γιὰ τὸ σεπτὸ πρόσωπό του υἱκὴ ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη, ἀποτελοῦσαν τὴν ἀδελφικὴ ὁμήγυρη ἐκείνης τῆς βραδυᾶς.

Καὶ οἱ ἡρωϊκώτερες ψυχές καὶ οἱ γενναιότεροι τῶν ἀγίων χρειάζονται τὰ διαλείμματα αὐτὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θαλπωρῆς τῶν ἀφοσιωμένων σ’ ἐκείνους ψυχῶν, γιὰ νὰ ξεκουράζονται καὶ ν’ ἀνανεώνουν τίς δυνάμεις τους, γιὰ νὰ θεραπεύονται οἱ πληγές, πού τούς ἀνοίγουν οἱ φθονεροὶ καὶ οἱ σκληροί.

Μιά τέτοια εὐτυχισμένη ἀνάπαυλα ζοῦσε ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ ὁ Παῦλος, πού, ἀπὸ τὸν καιρὸ πού πάτησε τὸ πόδι του στὴν Βασιλεύουσα, κυριολεκτικὰ θηριομαχοῦσε μέ τὴ λερναία ὕδρα τῶν αἱρέσεων, μέ τὰ φίδια τοῦ φθόνου καὶ μέ τοὺς θρασεῖς λέοντες τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Χιλιοτραυματισμένη ἡ εὐγενικὴ ψυχὴ του δεχόταν ἀδιόρατα τὸ βάλσαμο τῆς θεϊκῆς εἰρήνης ἐκείνης τῆς βραδυᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης τῶν συνδαιτημόνων του.

Ἀφοῦ ἔφαγαν τὸ λιτό βραδινό τους, ἄρχισαν νὰ συζητοῦν κάνοντας μιὰ ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τὴν κατάσταση. Θυμήθηκαν πολλὰ ἀπὸ τὰ περασμένα γεγονότα, τοὺς διωγμούς καὶ τίς περιπέτειες, ἀλλὰ καὶ τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρόνοιά Του γιὰ ὅλους τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς Ἀληθείας.

Ὁ ἱερός ἄνδρας συγκινήθηκε καὶ μεταξὺ ἄλλων εἶπε:

--Ὁ,τι ὑπέστην γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μου, αὐτὸ καὶ μόνο θεωρῶ ὡς ὑπερτάτη καταξίωση τῆς ζωῆς μου. Τὰ παθήματα διὰ τὸν Κύριον ἀποτελοῦν ἀνεκτίμητον

θησαυρόν, πού μοῦ χάρισε ἡ ἀγάπη Του. Εἶθε νά μέ ἀξίωne καί εἰς ἀντιπροσφοράν ζωῆς...

Οἱ δύο νοτάριοι ἀκούγοντας αὐτούς τοὺς λόγους ἀλλοιωθήκαν κατὰ τὴν ὄψη. Τό ἔμπειρο μάτι τοῦ Πατριάρχη τό εἶδε καί μειδιώντας εὐχαριστημένους τοὺς εἶπε μέ πατρική στοργή:

--ὦ, τέκνα μου! Ὁ Κύριος ἐκπλήροϊ πάντα ἅγιον πόθον καρδίας. Ἴσως μᾶς καταστήσῃ ἀξίους...

Οἱ δύο χριστιανοὶ ἄνδρες κατέβασαν μέ συστολή τὰ ἰλαρά πρόσωπά τους. Ὁ πνευματικός τους πατέρας εἶχε συλλάβει γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά τόν ἅγιο πόθο, πού ἔκαιγε μυστικά καί στίς δικές τους ψυχές...

Ἐνῶ ἡ ὥρα εἶχε προχωρήσει καί ἐτοιμάζονταν ν' ἀποσυρθοῦν, γιὰ μιὰ στιγμή ἄκουσαν καλπασμούς ἀλόγων ἔξω ἀπό τό Πατριαρχικό μέγαρο. Ἀλληλοκοιτάχτηκαν μέ ἀπορία· ποίος μποροῦσε νά εἶναι τέτοια ὥρα;

-- Ἴσως εἶναι οἱ Βασιλικοὶ Ταχυδρόμοι, εἶπε ὁ Παῦλος, ἀπαντώντας στίς σκέψεις τους.

Δέν πέρασε ὁμως πολλή ὥρα καί τό βαρὺ βελούδινο παραπέτασμα τῆς αἵθουσας τραβήχτηκε, γιὰ νά φανῇ ἡ ἀγαθὴ φυσιογνωμία τοῦ γηραιοῦ θυρωροῦ τῶν Πατριαρχείων. Φαινόταν ἐκπληκτος καί μαζὶ ἀνήσυχος.

Ἀφοῦ ὑποκλίθηκε μέ σεβασμὸ μπροστά στόν Πατριάρχη, εἶπε:

--Παναγιώτατε, Σᾶς ζητοῦν.

--Ποῖοι; ἐρώτησε ἐκεῖνος ἡρεμα.

--Ἀνώτατοι ἀξιωματικοί, ἀλλὰ εἶναι κάπως διαφορετικά ντυμένοι ἀπό τοὺς δικούς μας. Θαρρῶ, πρέπει νά εἶναι ἀπό τὴν Ἑσπερία.

Ὁ Παῦλος τινάχτηκε ἐλαφρά.

--Μήπως εἶναι ἀπεσταλμένοι τοῦ Βασιλέως Κωνσταντος; διερωτήθηκε καί σηκώθηκε ἀπό τὴ θέση του.

Ἐκαναν εὐχαριστήρια Προσευχὴ καί, ἀφοῦ τοὺς εἶπε νὰ μὴ φύγουν, ἀλλὰ νὰ τὸν περιμένουν ἐκεῖ, κατευθύνθηκε πρὸς τὸ γραφεῖο του.

Οἱ νοτάριοι μέ τὸν Ἐπίσκοπο καὶ τοὺς ὑπολοίπους, ἀνήσυχοι κάπως περίμεναν τὴν ἐπιστροφὴ του. Πέρασε ἀρκετὴ ὥρα, ὥσπου νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Πατριάρχης. Διερωτῶντο τί νὰ ἐσήμαινε ἡ νυκτερινὴ αὐτὴ ἐπίσκεψη τῶν στρατιωτικῶν τῆς Δύσεως.

Ἐπιτέλους ὁ Παῦλος ξαναγύρισε κοντὰ τοὺς, ἀλλὰ ἦταν ὠχρὸς καὶ δακρυσμένος. Μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο ἐλαφρά ἀπὸ τὴ θλίψη τοὺς ἀνήγγειλε ἡσυχά:

--Ἀδελφοί μου, ὁ αὐτοκράτωρ Κώνστας δολοφονήθηκε!

Ὅλοι ἔμειναν ἄφωνοι ἀκούγοντας τὴν δυσάρεστη εἴδηση. Γνώριζαν πόσο πολὺ εἶχε συμπαρασταθεῖ στὸν Πατριάρχῃ καὶ πόσο τοῦ ἦταν ἀγαπητός.

--Πότε συνέβη, Παναγιώτατε καὶ ἀπὸ ποίους; ἐρώτησε πρῶτος ὁ Ἐπίσκοπος, μόλις συνῆλθαν ἀπὸ τὴν ἔκκληξη.

Ὁ Πατριάρχης δὲν ἀπάντησε ἀμέσως. Ὑστερα ἀπὸ μιά μικρὴ σιωπὴ, ἀφοῦ κυριάρχησε πάνω στὰ συναισθήματά του, ἐξήγησε ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ ἦρθαν, ἦσαν τῆς προσωπικῆς φρουρᾶς τοῦ Κώνστα καὶ ἀφοσιωμένοι σ' αὐτόν μέχρι τέλους. Κινδύνευσαν κι αὐτοὶ θανάσιμα ἀπὸ στασιαστὲς, οἱ ὁποῖοι κατὰφεραν νὰ σκοτώσουν τελικὰ τὸν αὐτοκράτορα. Κυνηγημένοι ἔφθασαν μέχρι τὴ Βασιλεύουσα, γιὰ νὰ ἐνημερώσουν τὸν Κωνστάντιο καὶ τὸν ἀγαπητό του φίλο, τὸν Πατριάρχῃ. Καὶ τελείωσε ὁ Παῦλος μέ αὐτὰ τὰ λόγια κουνώντας πικραμένος τὸ κεφάλι του:

--Καὶ νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι αὐτοί, ποὺ τὸν δολοφόνησαν, ἦταν πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης του καὶ συνεργάτες του! Ὁ Μαγνέντιος καὶ ὁ Μαρκελῖνος! Πρὶν φύγω, τὸν εἶχα προτρέψει νὰ προσέξῃ τὰ πρόσωπα

τοῦ περιβάλλοντός του, ἀλλά φαίνεται δέν πρόσεξε... Ὅμως τώρα θά ἔλθουν οἱ ἀξιωματικοί νά μᾶς ποῦν περισσότερα.

Πράγματι, ἐνῶ ὁ Πατριάρχης ἔλεγε τά λόγια αὐτά, ὁ θυρωρός τῶν Πατριαρχείων ὁδήγησε τοὺς δύο ἀξιωματικούς τοῦ Κώνστα στήν αἴθουσα.

Φαίνονταν ταλαιπωρημένοι καί ὠχροί. Ἡ ὄψη τους ἦταν ὄψη ἀνθρώπων, πού εἶχαν ἔλθει ἀντιμέτωποι πρόσωπο μέ πρόσωπο μέ τό θάνατο. Πολύ συγκινημένοι ἀφηγήθηκαν τά περιστατικά τῆς δολοφονίας τοῦ Κώνστα. Δολοφονήθηκε, ἐνῶ προσπαθοῦσε νά διαφύγῃ ἀπό τά Πυρρηναῖα ὄρη σάν ἀπλός πολίτης, πετώντας τά βασιλικά διάσημα. Ἦταν μόνο τριάντα χρόνων!

Ὅταν ἀπεσύρθησαν οἱ στρατιωτικοί γιά νά ἀναπαυθοῦν, ὁ Πατριάρχης εἶπε λυπημένος:

-- Ἀδελφοί μου, ὁ ἐπί γῆς προστάτης τῶν Ὁρθόδοξων ἐξέλιπεν. Ὁ Θεός ὅς ἀναπαύσῃ τήν ψυχή του, διότι, ἂν καί ἴσως σάν ἄνθρωπος ἔκανε λάθη, ὁμως ὑπερμάχησε μέ ἱερόν ζῆλον ὑπέρ τῆς Ἀληθείας, ἥτις εἶναι ἡ Ὁρθόδοξος πίστις. Συμπαρεστάθῃ θερμῶς εἰς τοὺς δεδιωγμένους ἐνεκεν Κυρίου καί τοὺς ἀνέπαυσεν, ὅπως καί ἐμέ τόν ταπεινόν.

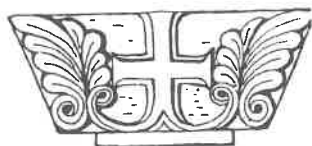
Στά λόγια αὐτά ἓνα δάκρυ ἔτρεξε ἀπό τά μάτια τοῦ θείου Παύλου καί αὐλακώνοντας τό ἀσκητικό πρόσωπό του, κρύφτηκε μέσα στήν ἀσημένια γενειάδα του - δῶρο ἐκλεκτό γιά τό νεκρό φίλο! Τελειώνοντας εἶπε προφητικά:

-- Ὑστερα ἀπό αὐτό τό θάνατο νά ἀναμένετε πολλές ἐξελίξεις. Ἡ ἀπειλή τοῦ ἀειμνήστου Κώνστα-ντος ἐξέλιπεν διά τόν Κωνστάντιον. Ὁ λέων ἐλύθη. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶη μεθ' ἡμῶν, τέκνα μου.

Τοῦ φίλησαν τό χέρι καί ὁ καθένas ἀποσύρθηκε στό "ταμεῖον" του γιά τή νυκτερινή προσευχή.

Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνο τό βράδυ ἀγρύπνησε προ-

σευχόμενος. Είχε αρχίσει νά ζῇ τήν ἀγωνία τῆς προσωπικῆς του “Γεθημανῆς”. Εἰρήνευσε ὁμως, ὅταν ἡ ψυχή του εἶπε τά λόγια τοῦ Κυρίου του “γενηθήτω, Πάτερ, ὡς Σὺ θέλεις...”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η

“ΙΔΟΥ ΠΟΡΕΥΟΜΑΙ”

Βασανιστική ἦταν ἡ περίοδος ἐκείνη γιὰ τόν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ. Βαρειά ἡ ἀτμόσφαιρα, γεμάτη προσμονή δεινῶν. Οἱ ἀπειλές τῶν ἐχθρῶν τοῦ Παύλου, πού τώρα ξεθάρρεψαν μέ τό θάνατο τοῦ Κώνστα, ἔφθαναν μέχρι τ' αὐτιά του.

--Ἦρθε ὁ καιρός νά ξεκαθαρίσουμε μ' αὐτό τό φανατισμένο Θεσσαλονικέα, ἔλεγαν μέ μίσος ὑποτιμώντας κι αὐτόν τόν τόπο, ἀπ' ὅπου καταγόταν ὁ Παῦλος.

Ἄλλοι ἔλεγαν:

--Τώρα ὁ αὐτοκράτορας θά βάλῃ τά πράγματα στή θέση τους. Δέν μπορεῖ "αὐτός" μέ τό ἔτσι θέλω νά κάθεται στόν Πατριαρχικό θρόνο τῆς Βασιλεύουσας.

Καί κάποιοι ἄλλοι, χειρότερα φανατισμένοι ἄρειανοί, πρόσθεταν:

--Ὅσες φορές κι ἂν τόν ἐξορίσῃ ὁ Κωνστάντιος, θά δῆς πού αὐτός ὁ πεισματάρης θά ξαναγυρίσῃ. Καλά θά κάνῃ νά τόν βγάλῃ ἀπό τή μέση, μήπως καί ἡσυχάσουμε...

Οἱ φίλοι καί εὐσεβεῖς τ' ἄκουγαν καί ἀνησυχοῦσαν ἢ μᾶλλον ἀγωνιοῦσαν καί γι' αὐτή τή ζωὴ τοῦ πολυφίλητου Ποιμένα τους. Ἐφθάναν στό σημεῖο νά γίνονται πειρασμός γιά τόν Παῦλο ὠθώντας τον σέ φυγή. Ἀκόμη καί οἱ μετριοπαθεῖς ἄρειανίζοντες τόν "συμβούλευαν" ᾄθην ἀπό συμπάθεια καί τοῦ ἔλεγαν:

--Μά εἶναι σίγουρο πώς ὁ Κωνστάντιος δέν θά σέ ἀνεχθῇ ἄλλο στό θρόνο τῆς Πρωτεύουσάς του, τώρα μάλιστα, πού δέν ὑπάρχει ὁ Κώνστας νά σέ ὑποστηρίξῃ. Πρίν λοιπόν ταλαιπωρηθῇς ἢ καί κινδυνεύῃς κι αὐτή ἡ ζωὴ σου, φύγε, Πατριάρχη, φύγε!...

Ἀλλά νά ἦταν μόνο οἱ ἐχθροί! Ἦταν καί οἱ φίλοι καί ὅσοι τόν ἀγαποῦσαν.

--Φύγε γιά λίγο, Πατριάρχη μου, ὥσπου νά ἐκτονωθῇ λίγο τό μίσος... καί ἴσως τά πράγματα ἀλλάξουν ἀργότερα, τοῦ εἶπε κάποιος, γιά νά τόν παρηγορήσῃ.

--Δέν μοῦ ἐπιτρέπει, τέκνον μου, ἡ συνειδησίς μου, διά φόβον νά ἐγκαταλείψω τό ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ καί νά δώσω τόπον εἰς τόν δαίμονα τῆς πλάνης. "Οὐ φρονεῖς τά τοῦ Θεοῦ, ἀλλά τά τῶν ἀνθρώπων"...

Μερικοὶ φλογεροὶ μαθητές του πρότειναν νά

συγκροτηθοῦν ομάδες προστατευτικές, γιὰ ν' ἀποτρέψουν - στήν ἀνάγκη καί ἐνόπλως - κάθε ἐνέργεια εἰς βάρος του.

Ακούγοντάς τους ὁ ἅγιος ἐμειδίασε μέ συμπάθεια ἀλλά καί μέ συγκατάβαση γιὰ τίς ἀνώριμες σκέψεις, πού πήγαζαν βέβαια ἀπό τήν ἀγάπη τους, ἀλλά δέν εἶχαν τό Εὐαγγελικό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Χωρίς νά κρύβη τήν πατρική ἀγάπη, πού ξεχείλιζε ἀπό τά μάτια του, τούς συμβούλευσε ἐπιτιμώντας τους στοργικά καί τούς εἶπε:

--Μέσα ἀπό τή ζωή τοῦ Κυρίου μας, φιλόθεοι, δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν τόν θεάρεστον τρόπον ἀντιμετωπίσεως κάθε εἶδους περιστάσεως. Ἐνθυμήθητε πῶς ἀπέκρουσε Ἐκεῖνος τήν ἔνοπλη ἐπέμβαση τοῦ Πέτρου, ὅταν ἠθέλησε νά ματαιώσῃ τήν σύλληψίν Του στόν Κῆπο τῆς Γεθσημανῆ. Τελικῶς δέ τοῦ εἶπε: "Τό ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μή πίνω αὐτό;". Αὐτή εἶναι καί ἡ δική μου ἀπάντησις εἰς ἐσᾶς, τέκνα μου!

Ἐπειδή ὁμως τούς εἶδε περίλυπους, πρόσθεσε παρηγορώντας τους:

--Μή λυπεῖσθε ὁμως: "ὅταν ὁ Κύριος μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν". Οὐδέν τό μή ὠφέλιμον ἐπιτρέπει. Προσεύχεσθε ὁμως, "ἵνα ρύσῃ ἡμᾶς ὁ Κύριος ἀπό τοῦ πονηροῦ"...

* * *

Στό μεταξύ ὁ Κωνστάντιος μετά τό συγκλονιστικό γεγονός τῆς δολοφονίας τοῦ Κώνστα ἐτοιμαζόταν πυρετωδῶς νά ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἀνατροπέως τοῦ ἀδελφοῦ του, Μαγνηντίου. Συγχρόνως ἄρχιζαν καί οἱ ἐορτές ἀναρρήσεως τοῦ ἀνηψιοῦ του Γάλλου εἰς Καίσαρα, γιὰ νά τόν ἀφήσῃ στό πόδι του τώρα, πού θάφευγε γιὰ τή δύση.

Οἱ Ὀρθόδοξοι ἤλπιζαν ὅτι ἀπασχολημένος ἔτσι

μέ τίς πολεμικές έτοιμασίες καί άπορροφημένος από τά γεγονότα, δέν θά τούς ένοχλούσε πρός τό παρόν. Ό αὐτοκράτορας όμως εἶχε αποφασίσει φεύγοντας γιά τή Δύση ν' αφήσει στόν Πατριαρχικό θρόνο "φίλο" ὁμοϊδεάτη του.

Έγινε γνωστό βέβαια πώς ὁ Μακεδόνιος ἔσπευσε νά ἐκφράση "θερμά συλλυπητήρια" στό βασιλιά γιά τό θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του καί νά τόν κολακεύσει ὅτι τώρα, πού θά ἦταν μονοκράτορας, θά μπορούσε νά ἔρθει ἡ εἰρήνη στό κράτος, καθώς θά ἐπικρατούσαν οἱ "φωτισμένες" ιδέες του!

Τά θερμά δάκρυα καί τίς εἰλικρινεῖς προσευχές τοῦ Παύλου γιά τό νεκρό Βασιλιά δέν μπορούσε, δυστυχῶς, νά τά δῇ ὁ Κωνστάντιος.

Ό Μακεδόνιος εἶχε παραμείνει ἐπὶ πολύ ἐκείνη τήν ἡμέρα στά ἀνάκτορα. Ό "Πιλάτος" καί ὁ "Καϊάφας" τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκείνης τῆς ἐποχῆς συνέσφιξαν τούς φιλικούς δεσμούς τους εἰς βάρος τοῦ ἀθώου. Ἀλλά καί τά "τριάκοντα ἀργύρια", δηλαδή τό πατριαρχικό ἀξίωμα, ἦταν ἔτοιμα νά δοθοῦν σ' αὐτόν, πού θά πρόδιδε τήν Ἀλήθεια, σ' αὐτόν, πού θά πρόδιδε τό Χριστό. Καί δυστυχῶς αὐτό τό πρόσωπο ὑπῆρχε. Ἦταν ὁ Μακεδόνιος.

* * *

Ἐκεῖνο τό βράδυ ἡ Κωνσταντινούπολη παρουσίαζε ἕνα ὑπέροχο θέαμα. Ἦταν φωταγωγημένη μέ χιλιάδες λαδοφάναρα ἀπό τά Ἀνάκτορα μέχρι τόν Ἰππόδρομο, τή Μέση ὁδό, τό forum τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καί τά ἐπιβλητικά τείχη. Ἀκόμη καί αὐτά τά πλοῖα πού βρίσκονταν στό λιμάνι, ὅλα ἦσαν φωταγωγημένα.

Ἀγαποῦσε ὁ Κωνστάντιος τό φῶς, ἀλλά δυστυχῶς γιά τό ἀληθινό Φῶς, τό Χριστό, ἦταν τυφλός! Ὅλα

ἔδειχναν, καί ειδικά στό Μέγα Παλάτιον, ὅτι ἡ βραδυά αὐτή ἦταν μιά βραδυά πανηγύρεως.

Ἐπρεπε νά ὑπάρξῃ “παρηγοριά” γιά τό πένθος.

Θά περίμενε κανεῖς πώς μετὰ ἀπό αὐτό τό γεγονός τοῦ θανάτου τοῦ ἀδελφοῦ του θά μαλάκωνε τή στάση του ὁ Κωνστάντιος. Τί πιό φυσικό ἀπό τό νά σεβαστῇ κανεῖς τήν ἐπιθυμία ἑνός ἀγαπημένου νεκροῦ; Καί ἡ ἐπιθυμία τοῦ Βασιλιᾶ τῆς Δύσης, τοῦ εὐλαβοῦς Κώνστα, ἦταν πολύ γνωστή στόν Κωνστάντιο. Παρ’ ὅλ’ αὐτά ἀσέβησε στή μνήμη καί στήν ἐπιθυμία τοῦ ἀδελφοῦ του καί ὥς ἔδειχνε ἐξωτερικά πώς τόν πενθοῦσε.

Ἡ ἀπόφαση τῆς τέταρτης ἐξορίας τοῦ Παύλου πάρθηκε μυστικά, χωρίς νά τηρηθοῦν ἔστω καί αὐτά τά τυπικά προσχήματα. Ἡ δέ ἐκτέλεση ἔγινε ἀκαριαῖα, πρίν προλάβῃ νά πάρῃ εἶδηση ὁ εὐσεβῆς λαός.

Ἰσως ἔγινε τή νύχτα τῶν ἑορτῶν τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Γάλλου, ὅποτε ὁ λαός, συνεπαρμένος ἀπό τήν ἑορταστική ἀτμόσφαιρα τῆς πόλης, δέν θά μπορούσε νά παρακολουθήσῃ τά γενόμενα εἰς βάρος τοῦ Πατριάρχῃ.

Ἡ σύλληψή του αὐτή τή φορά, ὅπως φάνηκε ἐκ τῶν ὑστέρων, εἶχε σκοπό ὄχι μόνο τόν ἐξοστρακισμό του, ἀλλά καί αὐτή τήν ἐξόντωσή του. Εἶχε δέ τή μορφή αἰφνιδιαστικῆς ἀπαγωγῆς. Γι’ αὐτό καί δέν ὑπῆρξε στή φάση αὐτή λαϊκή ἀντίδραση καί ἀντίσταση.

Ἐτσι ὁ μαρτυρικός Ὁμολογητής ἐσύρθη πρός τά ἀπώτερα μέρη τῆς Νοτιοανατολικῆς Μ. Ἀσίας ἀπό πληρωμένους δημίους, πού καλύπτονταν κάτω ἀπό τή στολή τοῦ στρατιώτη, φορεῖς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καί Μακεδονικοῦ μίσους.

Καί πάλι ὁ ἅγιος ἔζησε τήν κακουχία, τή στέρηση, τίς ταπεινώσεις καί ἀπειλές καί τόν καταλυτικό κόπο ἑνός τόσο μεγάλου ταξιδιοῦ μέ τέτοιες συνθήκες σέ χερότερο βαθμό αὐτή τή φορά. Ἡ ὑπομονή του ὁμως

δέν ἐξαντλήθηκε. Καρτερικός καί ὑποτεταγμένος σέ ὅ,τι ὁ Θεός ἐπέτρεπε, πίστευε ἀκλόνητα στήν ἀγάπη Του καί δέν ποθοῦσε παρά τή δόξα Του.

Ὁ δρόμος ἀπό τή Νίκαια πρὸς τήν Κουκουσό διέσχιζε τή Φρυγία καί κατὰ ἓνα μέρος τήν Καππαδοκία. Ἐξω ἀπό τή Νίκαια περνοῦσε ὁ Σαγγάριος ποταμός. Κοντά στόν ποταμό ἡ χώρα ἐκατοικεῖτο, ἂν καί ἦταν πολύ φτωχή.

Καθὼς προχωροῦσε κανεῖς πρὸς τό ἐσωτερικό τῆς χώρας, συναντοῦσε ἀπέραντες πεδιάδες, πού φαίνονταν ἀτέλειωτες, μέ χῶμα μαῦρο καί ἀργιλῶδες, πού ἐμοιαζαν σάν καμένες. Ἐκεῖ ἡ πορεία ἦταν ιδιαίτερα σκληρή χωρίς τήν παρηγοριά ἑνός δένδρου καί ὁ ἥλιος καυτός καί ἀνελέητος γιά ὅλους καί ιδιαίτερα γιά τόν ταλαιπωρημένο κατάδικο. Ποῦ καί ποῦ συναντοῦσαν μερικούς ἀραιούς συνοικισμούς ποιμένων καί ποιμνία, ταλαιπωρημένα κι αὐτά ἀπό τό ἄγονο τοῦ τόπου.

Ἐπειδὴ ἀπαγορευόταν νά πλησιάσουν σέ πόλεις, μέ δυσκολία εὑρίσκαν λίγο τραχύ ψωμί ν' ἀγοράσουν ἀπο τοὺς φτωχοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους μέ τήν πρωτόγονη ζωή. Καί ὅταν διέσχιζαν τίς ζῶνες τῆς ἐρήμου, ἀκόμη καί τό νερό ἦταν λιγοστό, ὅπου τό ἐβγαζαν οἱ συνοδοί του μέ πολύ κόπο ἀπό βαθεῖα φρέατα καί ἦταν κάπως ἀλμυρό. Ἐκεῖνοι βέβαια προτιμοῦσαν τό κρασί τους, πού ἦταν ἀσφαλισμένο σέ γερά φλασκιά καί τῶχαν κρυμμένο στίς ἀποσκευές τους.

Κατόπιν πέρασαν πρὸς τήν κατωτέρα Γαλατία, μετά στήν ἄνω Γαλατία καί τελικά μπῆκαν στά εὐλογημένα χῶματα τῆς εὐσεβοῦς Καππαδοκίας μέ τοὺς εὐλαβεῖς κατοίκους καί τοὺς ἐρημίτες.

Γιά ν' ἀποφύγουν ὅμως οἱ συνοδοί τοῦ Παύλου πιθανές ἀντιδράσεις καί ἐκδηλώσεις συμπαθείας καί σεβασμοῦ πρὸς τόν “δέσμιον Χριστοῦ”, ἔκαναν τό πᾶν, ὥστε ἡ διέλευσή τους νά μή γίνῃ ἀντιληπτή καί

οὔτε νά γίνη γνωστή ἡ ταυτότητα τοῦ ἐξόριστου.

Ἀπό τήν Καισάρεια μέχρι τό τέλος τοῦ προορισμοῦ τους εἶχαν νά βαδίσουν ἀκόμη 128 μίλια. Οἱ δρόμοι, ἄν ἐξαιρέση κανεῖς μερικούς στρατιωτικούς δρόμους, πού εἶχαν κατασκευάσει οἱ Ῥωμαῖοι γιά τήν ἐξυπηρέτησή τους καί τήν ἐπικοινωνία, οἱ ὑπόλοιποι ἦσαν δύσβατοι, γεμάτοι λάσπες καί νερά.

Ὑστερα ἀπό μερικές ἡμέρες, ἕνα ἀπόγευμα, ἐνῶ πλησίαζε ἡ δύση τοῦ ἡλίου, ὁ ἅγιος καί ἡ συνοδεία του ἔφθασε καί κατέλυσε σ' ἕνα ὀρεινό φτωχικό πανδοχεῖο. Ἐκεῖ ἄκουσε ἀπό τούς συνταξιδιώτες τους πώς πλησίαζαν στήν Κουκουσό. Ἐμφανιάστηκε. Ἐφθασαν λοιπόν στή μακρινή Κουκουσό; ἐθαύμασε. Οἱ Βυζαντινοί, ὅταν ἤθελαν ν' ἀναφερθοῦν σ' ἕνα μέρος μακρινό, ἀνέφεραν σάν παράδειγμα τήν Κουκουσό τῆς Ἀρμενίας.

Οἱ ἄνθρωποι πού εἶχαν καταλύσει στό Πανδοχεῖο, ἀλλά καί ὁ πανδοχέας ἐντυπωσιάστηκαν ἀπ' αὐτή τή συνοδεία πού κατέφθασε ἐκεῖνο τό δειλινό. Πάνοπλοι στρατιῶτες ἵππεις περικύκλωναν ἕναν ἱερωμένο, πού καθισμένος κι ἐκεῖνος σ' ἕνα ἄλογο προχωροῦσε καρτερικός κοιτώντας τή γῆ. Φαινόταν σάν ἀπλός παπᾶς. Δέν εἶχε κανένα διακριτικό ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ὅμως εἶχε μιά μορφή, πού καθήλωνε ὅποιον τήν ἐβλεπε.

Ἀρχοντιά ἱεροπρεπής, εὐγένεια καί γαλήνια ἔκφραση συνέθεταν κάτι τό ἐξαιρετικό. Ὅλοι ἔνοιωσαν ἔντονη τήν ἐπιθυμία νά πληροφορηθοῦν ποιός ἦταν ὁ ἱερωμένος ἐκεῖνος. Κανεῖς ὅμως δέν τόλμησε νά ρωτήσῃ τούς βλοσυρούς φρουρούς. Τό ἔμαθαν ὕστερα ἀπό μερικές ἐβδομάδες καί ἡ συγκίνησή τους ἦταν ἀπερίγραπτη.

Τήν ἄλλη μέρα, χαράματα, ἡ συνοδεία ξεκίνησε γιά τήν Κουκουσό. Τό τελευταῖο κομμάτι τοῦ

ταξιδιού τους ήταν ιδιαίτερα κουραστικό ακόμη και γι' αυτούς τους σκληραγωγημένους στρατιώτες.

Ο άνθρωπος του Θεού προσευχόταν μυστικά στο Θεό νά τον βοηθήσει νά φθάσει στο τέρμα αυτής της πορείας, γιατί κινδύνευε ν' αφήσει την τελευταία του πνοή στους δύσβατους δρόμους καί στά κακοτράχαλα βουνά. Όταν αντίκρυσε από μακριά τά ύψηλά πέτρινα τείχη, πού είχαν χτίσει οί Βυζαντινοί σ' αυτήν την ακριτική περιοχή, σήκωσε τό χέρι του κι έκανε τό σημείο του Σταυρού δοξάζοντας τό Θεό. Ό,τι καί νάταν ή Κουκουσός, όμως ήταν τό τέρμα αυτού του έξοθενωτικού καί μαρτυρικού ταξιδιού.

Η Κουκουσός, στην οποία έφθανε έξόριστος ό ιερός Παύλος, ήταν ένα φτωχό χωριό, χτισμένο σέ μία βαθειά καί άγρια κοιλάδα του Ταύρου. Εκεί πού συναντιούνταν οί δρόμοι από την Καππαδοκία προς την Περσία καί από την έπαρχία της Συρίας προς την άνω Άρμενία. Βρισκόταν 170 χιλιόμετρα βορειοανατολικά των Αδάνων καί άνήκε στο θέμα Λυκανδοϋ. Οί Βυζαντινοί είχαν χτίσει εκεί ισχυρά τείχη καί είχαν εγκαταστήσει στρατιωτική φρουρά. Δέν υπήρχε καμιά πιό έρημική χώρα άπ' αυτήν. Μόλις καί έβλεπε κανείς άραιά - άραιά καλύβες γεωργών φτειαγμένες κοντά στο σπίτι του κυρίου τους. Αυτή ή πολίχνη έστερείτο ακόμη καί από εκείνα, πού είναι άπαραίτητα γιά τή ζωή. Τό κλίμα ήταν άνυπόφορο σ' αυτήν την κοιλάδα. Τό θέρος ό καύσωνας ήταν άνυπόφορος καί άποπνικτικός, ένω τόν χειμώνα τό κρύο ύπερβολικό καί τραχύ.

Όταν πλησίασαν περισσότερο καί είδε ό Παύλος από κοντά την έρημία καί τό άγονο του τόπου, κατάλαβε γιατί τόν διάλεξαν γιά τόπο της έξορίας του. Άν πενήντα πέντε χρόνια άργότερα ό άλλος Μεγάλος έξόριστος, ό Ιωάννης ό Χρυσόστομος έγραφε

γιά τήν Κουκουσό “τό πάσης τῆς οἰκουμένης ἐρημότατον χωρίον”, φαντάζεται κανείς τί θά ἦταν τότε.

Όταν ἔφθασαν ἐκεῖ, οἱ συνοδοί δήμιοί του ἔδειξαν ὅλη τήν ἀγριότητά τους καί τί εἶδους ἐντολές εἶχαν πάρει ἀπό τοὺς θανάσιμους ἐχθρούς τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός.

Ἡ πλευρά τοῦ ὄρους ἦταν καλυμμένη ἀπό πυκνά δάση, τό δέ πλῆθος τῶν σπηλαίων πού ὑπῆρχαν ἐκεῖ, μπορούσε νά στεγάσῃ ὁλόκληρο λαό. Σέ ἓνα ἀπό αὐτά τά σπήλαια ἐκλείσαν μέ ἀσπλαγχνία τό θεῖο Παῦλο, γιά

νά πεθάνῃ ἀπό τήν πεῖνα.*

Δέν ἦταν ἀπλῶς ἐξόριστος στήν Κουκουσό ὁ Παῦλος, ὅπως τότε στή Δύση. Τώρα ἦταν ἐγκάθειρκτος καί δέσμιος. Ἐγκατέστησαν μόνιμη φρουρά ἀπ’ ἔξω καί τόν καταδίκασαν στόν ἀργό μαρτυρικό θάνατο τῆς στερήσεως τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καί τῆς κακουχίας. Ἡ ἐντολή πού εἶχαν πάρει οἱ δήμιοί του, ἦταν νά μή γυρίσῃ πλέον ὁ Παῦλος ζωντανός στή Βασιλεύουσα. Οἱ φρουροί του δέν ἄφηναν νά πλησιάσῃ κανείς σέ ἀρκετά μεγάλη ἀκτίνα.

Αὐτά ἐπραξε ἡ ἀνθρώπινη κακία εἰς βάρος τοῦ

• • • • •

* “Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως” Ἐκδοσις Ἀδελφ. Θεολόγων “Ἡ ΖΩΗ”, Ἀθηναί, 1932, σελ 234.

δικαίον. Ὁ Θεός ὁμως, πού “ἀγρυπνοῦσε” πάνω ἀπό τόν ἐκλεκτό Του, εἶχε τή φροντίδα του καί τά θεϊκά σχέδιά Του γιά τόν ἀριστέα τῆς ἀγάπης Του...

Ὁ ἅγιος Πατριάρχης, ὅταν βρέθηκε μέσα στό ἡμίφως τοῦ σπηλαίου μόνος μέ μόνο τό Θεό, σήκωσε δακρυσμένα τά μάτια του ἐπάνω καί Τόν εὐχαρίστησε.

--“Εὐλογητός ὁ Θεός μου”, ψιθύρισε καί γονάτισε νά προσευχηθῇ. “Ἐνθάδε, Κύριε, ἐγώ καί Σύ. Ἄλλος οὐδεῖς... Ἰκανόν μοί ἐστίν, ικανόν... Ἡ δέ ἔξωθεν φρουρά φυλάσσει τήν μετά Σοῦ συμβίωσιν ἀδιατάρακτον...”

Τά δάκρυα τῆς χαρᾶς ἔτρεχαν ποτάμι.

Ἔτσι συμβαίνει πάντοτε στούς ἱερούς ἀθλητές τῆς Θείας Ἀγάπης. Ὅταν ἀπογυμνωθοῦν ἀπό τά πάντα, ἀκόμη καί τά στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα, τότε Ἐκεῖνος, πού εἶναι τό πᾶν, ἀναπληροῖ τά πάντα. Τήν ἐλευθερία, τή χαρά, τήν ἄνεση, τή δόξα, τό φῶς, τόν ἀέρα, τήν τροφή, τήν ἀνθρώπινη παρηγορία. Τότε δίνει, δίνει ἀφειδώλευτα ὁ Πανάγαθος Κύριος. Ἀρχίζει ἡ ἐπιβράβευση. Ἡ Θεία ἀνταπόδοση. Ἡ φυλακή γίνεται προθάλαμος τοῦ παραδείσου. Καί ἡ φυσική ἀνάγκη τῆς διατροφῆς καί τῆς ὑγιεινῆς διαβίωσης, καί αὕτη ρυθμίζεται, ἀναστέλλεται, ἀκόμη καί καταργεῖται κατὰ τήν ἀλάνθαστη κρίση καί θέληση τοῦ Παντοδύναμου Θεοῦ, γιά τόν ὁποῖο πάσχει ὁ ἄνθρωπος.

Ὁ Θεῖος Παῦλος τά εἶχε ἀκούσει αὐτά καί τά εἶχε μελετήσει. Ἄλλωστε ἡ γενιά του δέν ἀπείχε χρονικά πολύ ἀπό τίς γενιές τῶν Μαρτύρων τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περίπου τρεῖς δεκαετίες μόνο! Τώρα τά ζοῦσε ὁ ἴδιος καί ἔβλεπε πῶς ἦταν ἀληθινά. Ἡ παρέμβαση τοῦ Κυρίου στή ζωή, στό μαρτύριο καί στόν θάνατο τῶν Μαρτύρων ἦταν ψηλαφητή καί συγκλονιστική.

Παρ' ὅλη τὴν παχυλὴ ἄγνοιά τους τό ἔβλεπαν καί οἱ βάρβαροι φρουροί του. Ἀντί νά καταρρέῃ ἀπό τὴν πείνα καί τὴν ἄθλια διαβίωση ὁ θεῖος Παῦλος, ἡμέρα μέ τὴν ἡμέρα γινόταν φωτοειδής καί εὐθαλῆς κατὰ τὴν ὄψη. Βρισκόταν μέσα στή Χάρι τοῦ Χριστοῦ. Σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, πού τὰ ἀδύνατα γίνονται δυνατά καί τὰ ὑπερφυσικά φυσικά.

Χωρίς νά τό θέλουν, θαύμαζαν τό γεγονός. Ἀλλά ὅταν συνεχίστηκε τό φαινόμενο, τὴ θέση τοῦ θαυμασμοῦ πῆρε ἡ ὀργή. Ποθοῦσαν τό σύντομο θάνατό του, γιὰ νά ξεμπερδεύουν καί νά ἐπιστρέψουν στή Βασιλεύουσα. Ἡ παραμονή σ' ἐκεῖνον τόν ἐρημότοπο, μακρὰ ἀπό τίς "χαρές" τῆς Βασιλεύουσας, τοὺς ἐξαγρίωνε. Καί ὁ θυμός τους πῶς ἀλλιῶς θά ξεσποῦσε παρὰ σέ ὕβρεις ἐναντίον τοῦ ἀθώου; Ἦταν κι αὐτό ἓνα μέρος τοῦ σταυροῦ, πού σήκωνε ὁ θεσπέσιος Μάρτυς γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ἐνῶ συνέβαιναν αὐτά στή μακρινὴ Κουκουσό, τό ἥρωϊκό ποίμνιο τοῦ Παύλου στή Βασιλίδα τῶν πόλεων ἔδινε τίς μεγάλες ἐξετάσεις ἀφοσιώσεως στό Πανάγιο Πρόσωπο τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καί στή Θεότητά Του. Καί οἱ ἄλλες τοπικές Ἐκκλησίες ὅμως τῆς Βυζαντινῆς ἐπικράτειας τόν ἴδιο ἀγῶνα εἶχαν. Γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Ὁμοουσίου γέμισαν οἱ φυλακές, οἱ ἐξορίες, καί οἱ ἐρημιές. Στρατιές Ὁμολογητῶν ἀνεφάνησαν καί ἐλάμπρυναν τὴν Ἐκκλησία μέ τό ἥρωϊκό τους φρόνημα καί τὴ λαμπρὴ Ὁμολογία τους.

Ὁ Μαρκειανός μέ τόν Μαρτύριο εἶχαν ἀναδειχθῇ στῦλοι ἀκλόνητοι καί ὑπέρμαχοι τῆς Ὁρθοδοξίας.

Οί πιστοί στό πρόσωπό τους ἔβρισκαν τούς γενναίους καθοδηγητές, τούς συνεπείς ἀγωνιστές, τούς συνεισφέρουσιν καί στοργικούς ἀδελφούς, τούς ἀνθρώπους τοῦ ἀγιώτατου Πατριάρχῃ Παύλου.

Από τά πολλά τελικά μαθεύτηκε ὁ τόπος τῆς ἐξορίας τοῦ Πατριάρχῃ. Πόνεσαν γιά μιᾶ ἀκόμη φορά οἱ ἄνθρωποι πού τον ἀγαποῦσαν. Ἦταν τόσο μακρυνά καί μόνος στά χέρια ἀνθρώπων πού τόν μισοῦσαν!...

Τό ἐπόμενο βράδυ ἀπό τήν ἡμέρα πού ἔμαθαν τόν τόπο τῆς ἐξορίας του, ἔγινε μυστική συγκέντρωση τῶν πιστῶν σέ μιᾶ ἀπόμακρη Ἐκκλησία ἔξω ἀπό τά δυτικά τείχη. Ἀποφασίστηκε νά φύγῃ ἀμέσως μιᾶ ἀποστολή ἀπό τρεῖς εὐσεβεῖς καί γενναίους ἄνδρες ὡς ταχυδρόμους τῆς Ἐκκλησίας. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ Νοτάριοι ἤθελαν οἱ δύο ἀπό τούς τρεῖς ἀπεσταλμένους νά εἶναι αὐτοί. Ἡ υἱική ἀγάπη, πού ἔτρεφαν γιά τόν ἅγιο, τούς ἔκανε ἀσυγκράτητο τόν πόθο νά πᾶνε νά τόν συναντήσουν καί νά τοῦ συμπαρασταθοῦν. Ἡ χειμαζόμενη ὁμως Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης εἶχε ἄμεση ἀνάγκη τῆς παρουσίας τους.

Ἐτοίμασαν ἐπειγόντως ἐπιστολές καί μερικά βασικά πράγματα γιά τή ζωή τῆς ἐξορίας, καθώς καί μερικά ἀπαραίτητα προσωπικά του ἀντικείμενα καί βιβλία, πού δέν μπόρεσε νά πάρῃ κατά τή γρήγορη καί βίαιη σύλληψή του. Κυρίως ὁμως οἱ ταχυδρόμοι αὐτοί τῆς Ἐκκλησίας μετέφεραν τή βαθεῖα καί εὐλαβική ἀγάπη τοῦ Ὁρθόδοξου πληρώματος πρὸς τό μαρτυρικό ποιμένα του. Τόν ἱερό θαυμασμό του γιά τήν πιστότητά του στόν Χριστό τήν “ἄχρι θανάτου”.

Στίς ἐπιστολές, πού μετέφεραν πρὸς τόν πολυσέβαστο Ἐξόριστο, κάπου ἔγραφαν ἀλλά συγκρατημένα, γιά νά μήν προσθέσουν πόνο στόν πόνο τοῦ Πατριάρχῃ, μερικά ἀπό τά βάσανα πού περνοῦσαν οἱ πιστοί ἀπό τόν αἵρεσιάρχη Μακεδόνιο. Καταδιώξεις,

φυλακίσεις, τιμωρίες ὀρθοφρονούντων ἱερέων, ἔξορίες... Στίς σπουδαῖες ἐπισκοπές Κυζίκου καί Νικομηδείας ὁ Μακεδόνιος τοποθέτησε Ἐπισκόπους τόν Ἐλεύσιο καί τό Μαραθώνιο, οἱ ὅποιοι ἦσαν πρόθυμοι ὑπηρετές του καί ὁμόφρονές του. Στήν Παφλαγονία ὁ διωγμός ἔλαβε μορφή φοβερῆς σφαγῆς!* Νόμιζε κανεῖς πῶς ἦσαν οἱ πρῶτοι αἰῶνες τῶν διωγμῶν!

Ἀφοῦ ἐγινε εἰδική προσευχή, οἱ τρεῖς ἄνδρες ἔφυγαν ἔφιπποι, πρὶν ξημερώσει, γιά τό μεγάλο ταξίδι. Οἱ Ταχυδρόμοι τῆς Ἐκκλησίας ἔτρεχαν σάν τόν ἄνεμο μέ πολύ μικρές διακοπές σέ σταθμούς, γιά ν' ἀλλάξουν ἄλογα. Ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης τοῦς ἔδινε φτερά!

Πρῶτος σταθμός ἡ Χαλκηδόνα, δεύτερος ἡ Νικομήδεια, τρίτος τό Ἀδραμύτιον. Μετά συνέχισαν πρὸς τό Κοτύαιον, Ἀπαμεία, Ἰκόνιον, Λύστρα, Δέρβη, Ταρσό, Ἀδανα καί ἀνηφόρισαν πρὸς τό ὄρος Ἀντίταυρος. Πορεία κάτι περισσότερο ἀπό κουραστική. Ποτάμια, κοιλάδες, ὀροπέδια, βουνά ἄγρια, δύσκολα μονοπάτια. Εὐτυχῶς πού ὑπῆρχαν οἱ παλαιοὶ ρωμαϊκοὶ ταχυδρομικοὶ δρόμοι, ἀλλιῶς πολλά μέρη θά ἦσαν ἀδιάβατα.

Τελικά μία εὐλογημένη ἡμέρα, πού τό φθινόπωρο ἦταν πιά πολύ προχωρημένο καί ἡ ἄγρια βλάβσηση τῶν βουνῶν καί τῶν δασῶν εἶχε πάρει τά πυρόξανθα χρώματά του, ἔφθασαν στὸν τελευταῖο σταθμό πρὸ τοῦ τελικοῦ προορισμοῦ τους. Ἐκεῖ, στό Πανδοχεῖο πού στάθμευσαν, ἔμαθαν ἀπὸ τὸν πανδοχέα, χωρὶς νά φανερῶσουν τό σκοπὸ τους, πῶς πρὶν μερικές ἑβδομάδες ἡ βασιλικὴ στρατιωτικὴ φρουρά εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν Κουκουσό μέ κατεύθυνση τὴ

• • • • •

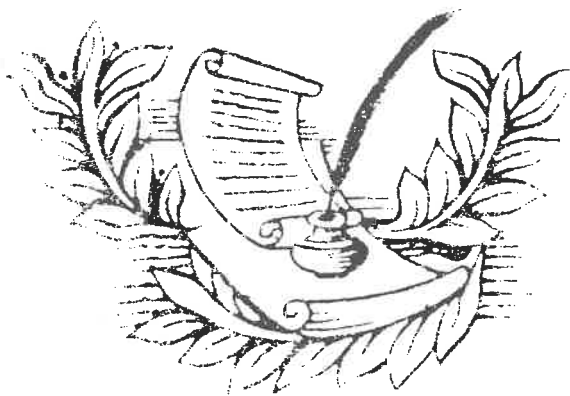
* Σωκρ. Ἐκκλησ. Ἱστορία 2,38.

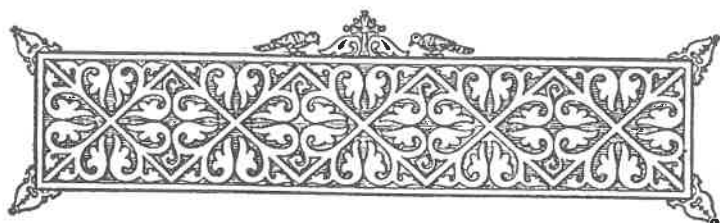
Σωζ. Ἐκκλησ. Ἱστορία 4,20.

Βασιλεύουσα. Στό πανδοχείο είχαν κάνει μιά μικρή στάση για τὰ ἀπαραίτητα.

Τί σήμαινε αὐτό; Τόν ἄφησαν ἀφρούρητο στήν ἐξορία του; Αὐτό σήμαινε πῶς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ θά ζοῦσε λίγο πιό ἄνετα, ἐλεύθερος ἀπό ἄμεση φρούρηση; Ἴσως. Σέ μερικές ἡμέρες θά μάθαιναν ἀπό κοντά.

Πράγματι τήν ἄλλη ἡμέρα ξεκίνησαν μέ λαχτάρια πρὶν ν' ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, γιὰ τὸ ὑπόλοιπο κομμάτι τοῦ ταξιδιοῦ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ

Ο “ΘΡΙΑΜΒΟΣ”

*Μ*έσα στο έρημικό σπήλαιο τοῦ ὄρους Ταύρου ὁ Θεοφιλὴς Πατριάρχης ἔζησε τὴν τελείωσὴ του. Ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία ἐνὸς σαρκίου τόσο ταλαιπωρημένου καὶ ἀσκητικοῦ σάν τὸ δικό του ξεπήδησε ἡ Θεοδώρητη δύναμη. Καὶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του ἀκατάβλητο σθένος μέ τὴ μορφὴ μιᾶς ἀκύμαντης γαλήνης καὶ βαθειᾶς καρτερικότητος. Ἦταν ἐντελῶς δοσμένος στὸ θέλημα καὶ στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπήλαιο ἦταν τυφλό μέ μόνη ἐξαίρεση κάποια μικρὴ τρύπα στὸ πάνω μέρος, πού εἶχε σχηματιστεῖ ἀπὸ τίς ἀναδιπλώσεις τῶν πετρωμάτων. Γιά τὸ Μάρτυρα ὅμως εἶχε ἀνοίξει παράθυρο πρὸς τὸν Οὐρανό.

Βρισκόταν στὸ ὀριακό ἐκεῖνο σημεῖο, ὅπου ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ τὰ ἔχει δώσει ὅλα γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, προγεύεται τίς ἄρρητες δωρεές Του καὶ ἀρχίζει νὰ διακρίνῃ τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ. Ὅλα τότε τὰ γήινα γεγονότα, καταστάσεις, ἀνθρώπινες σχέσεις σμικρύνονται καὶ συρρικνώνονται τόσο, ὥστε ὁ ἄνθρωπος

πού βρίσκεται σ' αὐτή τήν κατάσταση, ἀρχίζει καί τά νοιώθει ὅλα μακριά ἀπό τόν ἑαυτό του, ξένα καί ἀδιάφορα. Τό μοναδικό νῆμα, πού τόν συνδέει μέ τά γήινα, εἶναι ἡ ἀγία ἀγάπη καί ἡ συμπόνοια πρὸς αὐτούς, πού νυκτομαχοῦν στό σκοτάδι τῶν παθῶν καί τῆς ἀπιστίας. Μέσα ἀπό τό θεάρεστο αὐτό πόνο ἀναβλύζει ἡ προσευχή, ὅπως ἀναβλύζει τό αἷμα ἀπό μιά πληγή. Προσευχή γιά ὅλους. Φίλους καί ἐχθρούς.

Τό ἔβλεπε ὁ θεῖος Παῦλος καί πονοῦσε γι' αὐτό. Ἔβλεπε μέσα στό βλέμμα τῶν φρουρῶν του τό θάνατο. Ὁχι τό θάνατο πού ἐπεδίωκαν γιά τόν ἴδιο, ἀλλά τό θάνατο τῆς στερημένης ἀπό κάθε ἴχνος ἀγάπης ψυχῆς τους. Ἐπεδίωκαν νά τόν βγάλουν ἀπό τή μέση μέ ὅσο πιό ἀθόρυβο τρόπο γινόταν. Ἔτσι θά μπορούσαν ἄνετα νά διαδώσουν πῶς πέθανε φυσιολογικά, ἀπό κάποια ἀσθένεια. Ποιός θά μπορούσε νά φανταστή πῶς θά ἔφταναν στό σημεῖο νά τόν ἀφήσουν νά πεθάνη ἀπό τήν πεῖνα;

Τελικά τούς ἄκουσε μιά ἡμέρα νά συζητοῦν μεγαλόφωνα ἔξω ἀπό τό σπήλαιο καί νά ἐκδηλώνουν φανερά τόν ἐκνευρισμό τους, γιατί ἀργοῦσαν νά πάρουν νεώτερες ἐντολές ἀπό τή Βασιλεύουσα. Ἀπό τά λόγια τους φάνηκε ἐπίσης πῶς εἶχαν στείλει καί οἱ ἴδιοι νεώτερο μήνυμα, πού ἐνημέρωνε τούς ἐχθρούς του πῶς παρ' ὅλες τίς ἐξοντωτικές συνθήκες ζωῆς, στίς ὁποῖες τόν ὑπέβαλαν, ἐκεῖνος κατά θαυμαστό τρόπο διατηροῦσε τίς δυνάμεις του ἀκμαῖες.

Ὁ Θεός τόν ἔτρεφε μέ τό δικό Του τρόπο. Οἱ πορρωμένοι ὁμως, πού ἄκουσαν τοῦτο τό θαυμαστό, οὔτε συγκινήθηκαν, οὔτε προβληματίστηκαν. Θεομαχοῦσαν πεισματικά.

Πολλές φορές ὁ ἅγιος τίς νύχτες μέ τήν παρθενική ἡσυχία, πού τόν περισσότερο χρόνο τίς περνοῦσε προσευχόμενος, καθόταν καί ἀναλογιζόταν

τί εἶδους τάχα νά ἦσαν οἱ νεώτερες ἐντολές πού θά ἔρχονταν. Βέβαια δέν περίμενε τίποτε τό καλύτερο, γιατί οἱ πηγές τῶν ἐντολῶν, εἴτε προέρχονταν ἀπό τά ἀνάκτορα, εἴτε ἀπό τά Μακεδονιοκρατούμενα Πατριαρχεῖα, σίγουρα θά ἦσαν καρποί μίσους καί ἐμπαθείας. Τό μόνο πού τόν καθησύχαζε, ἦταν ἡ ἀναμφισβήτητη Θεϊκή παντεποπτία καί προστασία.

Ἐνας εὐσεβής στρατιωτικός τῆς τοπικῆς φρουρᾶς, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε κρυφή ἐκτίμησι γιά τόν ἅγιο, κατάφερε νά τόν πλησιάσῃ σέ ἀνύποπτο χρόνο καί νά τόν ἐνημερώσῃ ἀρκετά γιά τό τί συνέβαινε στήν Πρωτεύουσα τῆς Ὁρθοδοξίας, τήν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ Ὁμολογητής τοῦ Χριστοῦ συγκινήθηκε καί δάκρυσε. Δάκρυα πόνου; Χαρᾶς γιά τήν ἀκλόνητη πίστη τοῦ ποιμνίου; Συγκίνησης γιά τό ὅτι τ' ὄνομά του ἦταν πάντα στά χεῖλη καί στίς καρδιές τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ; (Αὐτό ἀκριβῶς ἀποτελοῦσε ἐφιάλτη πάντα γιά τοὺς ἐχθρούς του.) Ὅλα μαζί καί τό καθένα χωριστά χτυποῦσαν τίς εὐαίσθητες χορδές τῆς ψυχῆς του.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξηκολούθει νά δεσπόζη ζῶσα ἡ ἀνάμνησις καί συμπάθεια πρὸς Παῦλον τόν Α!“, γράφει παλαιός Συναξαριστής γιά τήν περίοδο αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ ἁγίου*.

Τελικά ὕστερα ἀπό μερικές ἡμέρες ἔφθασαν οἱ πολυπόθητες γιά τοὺς στρατιωτικούς ἐντολές μέ δύο ἔφιππους βασιλικούς ταχυδρόμους.

Ἦρθαν βλοσυροί καί ἀμίλητοι, μπῆκαν στό ἡμισκότεινο σπήλαιο, τόν περιεργάστηκαν γιά ἀρκετή ὥρα, σάν νά ἦταν κανένα περίεργο ὄν, καί ἔφυγαν χωρίς νά ποῦν τίποτε. Κατόπιν κλείστηκαν

• • • • •

* Βίοι Ἀγίων. Μιχαήλ Ἱ. Γαλανοῦ, Μὴν Νοέμβριος, ἔκδοσις Γ.
Ἱ. Ἱωαννίδου, Ἀθῆναι, 1910.

για άρκετές ώρες καί συζητοῦσαν μυστικά, πλήν ενός, πού ἔμεινε νά τόν φρουρή.

Ὁ ἅγιος ἔπese σέ προσευχή, για νά διώξη τήν ἀγωνία, πού ἀνθρωπίνως τόν ἀπειλοῦσε. Πράγματι ὁ Κύριος δέν ἄργησε νά τοῦ χαρίση ἀκύμαντη γαλήνη, ἀφοῦ παραδόθηκε ὁλόκληρος στοῦ θέλημά Του.

Τήν ἄλλη μέρα τό πρωῒ πρὸς μεγάλη του ἐκπληξη ἦρθαν καί τόν ἔβγαλαν ἀπό τό σπήλαιο καί τόν ὁδήγησαν σέ μιά φτωχική ἀγροικία, σ' ἓναν πληθόκτιστο, ξεμοναχιασμένο οἰκίσκο.

Ὅσο κι ἂν προσπάθησαν οἱ φρουροί νά μὴν ἔχουν μάρτυρες σ' αὐτή τή μεταφορά, ὁ μακάριος Παῦλος πρόσεξε πῶς πολλοί ἀπό τοὺς κατοίκους τῆς Κουκουσοῦ, κρυμμένοι ἀνάμεσα στά δένδρα, τόν παρακολουθοῦσαν. Για μιά στιγμή, πού συναντήθηκε τό βλέμμα τοῦ Πατριάρχη μέ τό γεμάτο ἀνθρώπινη συμπόνοια βλέμμα μερικῶν ἀπ' αὐτούς, σήκωσε τό λιπόσαρκο χέρι του καί τοὺς εὐλόγησε συγκινημένος.

Ἐδῶ καί καιρό εἶχαν μάθει οἱ κάτοικοι τῆς Κουκουσοῦ ἀπό συντοπίτες τους, πού κατέβαιναν μέχρι τῆ θάλασσα στά μεγάλα λιμάνια, ποιός ἦταν ὁ ἐξόριστος καί ποιόν εἶχαν φέρει δέσμιο, για νά φυλακίσουν στά σπήλαια τοῦ Ταύρου. Οἱ χριστιανοί τῆς Κουκουσοῦ συγκινήθηκαν βαθειά καί ὅλο σκέφτονταν πῶς θά ἀνακουφίσουν τόν ἱερό κατάδικο. Ὁμως ἡ φρουρά δέν ἄφηνε νά πλησιάση κανένας.

Οἱ εἰδωλολάτρες, κι αὐτοί εἶχαν ἐντυπωσιασθῇ ἀπό τή μεγάλη προσωπικότητα πού ἔπασχε στόν τόπο τους καί διερωτῶντο πῶς χριστιανοί ἐξόριζαν χριστιανούς. Εἶχαν ἀκούσει πῶς ὁ Βασιλιάς τοῦ Βυζαντίου ἦταν χριστιανός! Μερικοί ὅμως πῶς διαβασμένοι τοὺς ἐνημέρωσαν πῶς ὁ Κωνστάντιος δέν ἦταν σωστός χριστιανός καί γι' αὐτό ἐξώρισε τόν ἅγιο Πατριάρχη. Ἔτσι κι αὐτοί ἐνοιῶθαι μιά

αυθόρμητη συμπάθεια για τόν πολύπαθο Πατριάρχη της Βασιλεύουσας.

Δέν ήταν όμως μόνο αυτό. Οί περισσότεροι, όταν είχε φθάσει ή συνοδεία μέ τόν εξόριστο καί περνούσε τίς πύλες της Κουκουσου, τόν είχαν δεϊ, γιατί έτρεξαν κοντά του. Άλλοι για νά βοηθήσουν νά τακτοποιηθή ή φρουρά καί άλλοι από περιέργεια. Είχαν δεϊ τό Μάρτυρα καί Όμολογητή του Χριστου καί είχαν αισθανθεϊ τήν συγκινησιακή επίδραση της αγίας παρουσίας του. Είχαν νοιώσει τήν ιερή γοητεία πού άσκει ένας άγιος, πού πάσχει για τό Χριστό.

Άφου τόν εγκατέστησαν στην άγροικία, του άνακοίνωσαν “έπισήμως” ότι ύπρχε αυτοκρατορική διαταγή νά παραμείνη στην Κουκουσό καί νά μήν απομακρυνθῇ από αυτήν, άν ήθελε τή ζωή του. Έκτός άν έρχόταν νεώτερη βασιλική έντολή. Του τόνισαν ότι είχαν ενημερώσει σχετικά τήν τοπική στρατιωτική φρουρά, ή όποία καί θά τόν παρακολουθοῦσε. Έπί πλέον του είπαν ότι δέν θάπρεπε οὔτε νά μιλάη, οὔτε νά γράφη περί του Όμοουσίου του Υίου μετά του Πατρός, άν ήθελε νά κερδίση τήν επείκεια του “Ένδοξωτάτου καί πεφωτισμένου Βασιλέως”!

Βεβαίως από τόν άγιο δέν επήραν καμία συγκατάθεση, παρά μόνο μία σιωπηλή εύλογία για τό ταξίδι τους, σαν καρπό της μεγαλοψυχίας του.

Κατά τήν έξοδό τους από τήν Κουκουσό έκαναν ό,τι μπορούσαν περισσότερο, για νά γίνη άντιληπτή ή άναχώρησή τους. Οί κάτοικοι, άλλοι παρακινούμενοι από ένδιαφέρον καί άλλοι από περιέργεια, παρακολούθησαν τόν έντυπωσιακό καλπασμό τους, καθώς απομακρύνονταν, καί έννοισαν άνακούφιση.

Οί επόμενες ήμέρες ήσαν ήμέρες χαράς καί έλευθερίας. Οί χριστιανοί της Κουκουσου αλλά καί των γύρω περιοχών πλησίασαν έλεύθερα τόν άνθρωπο

τοῦ Θεοῦ καί γεύτηκαν σοφία καί καλωσύνη. Αὐτό ἦταν ἓνα μικρό φωτεινό διάλειμμα στή ζωὴ τοῦ ἱεροῦ Παύλου.

Λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν ἀναχώρηση τῆς φρουρᾶς ἀποφασίστηκε νὰ γίνη μιά νυκτερινὴ Θεία Λειτουργία μέ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς εὐλαβέστερους. Ὁ θεῖος Παῦλος “ἐπιθυμίαν ἐπεθύμησεν” νὰ ζήσει τὴν ἱερὴ μυσταγωγία τῆς Θείας Λειτουργίας καί νὰ κοινωνήσῃ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, γιατί κι αὐτό ἀκόμη τοῦ τό εἶχαν στερήσει οἱ ἐχθροὶ του. Βρέθηκε κι ἓνας ἀπλὸς ἀλλὰ σεβάσμιος ἱερέας, φερμένος ἀπὸ τὰ νότια μέρη τῆς Μ. Ἀσίας καί μερικοὶ καλοὶ χριστιανοὶ τοῦ χωριοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀποτέλεσαν τὸ ὀλιγάριθμο ἐκκλησίασμα.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ ἅγιος ἔζησε τίς χαρὲς τ’ Οὐρανοῦ καί τὴν ἀγαπητικὴ ἀγαλλίαση τῆς Μυστηριακῆς ἔνωσης μέ τὸ Σωτῆρα Χριστό. Ἐκεῖνο τὸ εὐλογημένο βράδυ ἔφυγε ψυχικά ἀπ’ τὸν κόσμον αὐτό. Μέσα σ’ αὐτὴ τὴ Θεία Λειτουργία ὁ θεῖος Παῦλος διήνυσε τὸ τελευταῖο τμῆμα τῆς μαρτυρικῆς του πορείας. Ἡ Θεία Λατρεία τοῦ ἀνοίγε ἤδη τίς πύλες τῆς αἰωνιότητος. Ἴσως καί νὰ εἶχε πληροφορία γιὰ τὴν ἐκδημία του. Ὁ Κύριος πολλές φορές προετοιμάζει καί πληροφορεῖ τοὺς δικαίους γιὰ τὴν ἀναχώρησή τους.

Ἐνῶ ὁ Πατριάρχης καί ἡ σεβαστὴ ὁμήγουρις εἶχαν ἤδη κοινωνήσει Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ καί ἡ ἱερὴ μυσταγωγία βρισκόταν πρὸς τὸ τέλος της, μέσα στὴν παρθενικὴ ἡσυχία τῆς Φθινοπωρινῆς νύχτας ἀκούστηκαν ξαφνικά καλπασμοὶ ἀλόγων.

Οἱ πιστοὶ πού ἦσαν παρόντες, ἀλληλοκοιτάχτηκαν ἀνήσυχτοι. Δέν εἶχαν συνηθίσει στὸ ἐρημικὸ τους χωριὸ νυκτερινούς ἐπισκέπτες.

Ὁ Πατριάρχης προστά στὴν Ἀγία Τράπεζα ἀφοσιωμένος στίς προσευχὲς του, λουσιμένος μέσα στὸ ὑπερκόσμιον φῶς τῆς Χάριτος, ἴσως ἄκουσε τὸν θόρυβο, ἴσως καί ὄχι.

Δέν πρόλαβαν νά προβληματιστοῦν περισσότερο οἱ εὐσεβεῖς καί ἡ πόρτα τῆς ἀγροικίας παραβιάστηκε ἀπότομα καί ἀνοιξε. Μέ τρόπο τό λιγοστό ἐκκλησίασμα εἶδε νά εἰσορμᾷ μέσα, σάν τόν ἄνεμο, μιά ὁμάδα ἀνδρῶν ὀπλισμένων, οἱ ὅποιοι ἐκρυβαν ἐπιμελῶς τά πρόσωπά τους.

Χωρίς νά μιλήσουν καθόλου, μερικοὶ ἄρχισαν νά βγάζουν μέ χτυπήματα τούς πιστούς ἔξω, ἐνῶ ταυτόχρονα οἱ ὑπόλοιποι δῆμιοι ἐπήδησαν σάν τίγρεις πρὸς τό μέρος τοῦ Θεοῦ Παύλου, πού βρισκόταν ἀκόμη ὀρθιος μπροστά στήν ἁγία Τράπεζα. Οἱ μέν τόν ἀκινητοποίησαν, οἱ δέ ἐπιασαν βάρβαρα τό ὀλόμαλλο ὠμόφορό του καί τῶσφίξαν μέ ἀβυσσαλέο μίσος γύρω ἀπό τό λαιμό τοῦ Μάρτυρος!* Τό μόνο πού πρόλαβε ὁ ἅγιος, ἦταν νά ἐπικαλεσθῇ τό ὄνομα τοῦ Κυρίου:

--Χριστέ μου!...

Ἐκεῖνες τίς μεγάλες στιγμές ἔζησε καί τά δύο. Καί τό θάνατο καί τή ζωή. Μπροστά στήν ἁγία Τράπεζα, πού λίγο πρὶν θυσιάστηκε ὁ Ἀμνός τοῦ Θεοῦ, τώρα ἀντιπροσφερόταν ὡς θυσία ἁμωμῇ ὁ ἐκλεκτός Του. Ἡ τελευταία του πνοή βγῆκε μαζί μέ τή θεωμένη ψυχή του. Τά γόνατά του λύγισαν καί τό μαρτυρικό σῶμα ἔγειρε κι ἀκούμπησε μπροστά στήν ἁγία Τράπεζα.

Μέσα στοῦ μυστήριου τοῦ μαρτυρίου ἐφθασε στοῦ ὀριακό καί ἀνεξερευνήτο σημεῖο, πού συναντᾶται ὁ θάνατος μέ τή ζωή καί συντρίβεται ὁ θάνατος. Συναντᾶται ὁ ἄνθρωπος μέ τό Θεό του.

• • • • •

* „Καί ὑπερορίζεται Παῦλος ἐν Κουκουσῷ τῆς Ἀρμενίας, ὁ τῆς εὐσεβείας ὑπέρμαχος, καί τῷ δι' ἀγχόνης, τῶν δυσεβῶν νύκτωρ ἐπεισπεσόντων, τελειοῦται μαρτυρίῳ”. J. P. Migne, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Μ. ΦΩΤΙΟΥ, ΣΝΖ, στήλη 128, τόμος 104.

Μέχρι ποῦ ὑπάρχει ὁ πόνος καί ποῦ σταματᾶ, μέχρι ποῦ φθάνει ἡ ὁδύνη καί ποῦ ἀρχίζει ἡ θεία εὐφροσύνη γιά τόν ἀριστέα τῆς ἀγάπης, ἄγνωστο. “Οὐ φέρει τό μυστήριον ἔρευναν”. Ἰσως καί ἀμέσως μετά τήν ἀπόφαση τῆς θυσίας νά ἔρχεται ἡ Χάρις. Ἰσως νά ἔρχεται, ἀφοῦ ἐξαντληθοῦν πρῶτα οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις τοῦ Μάρτυρος. Ὁ ἀλάνθαστος Θεός ρυθμίζει τόν ἀγῶνα κατά τίς δυνάμεις καί τήν προαίρεση τοῦ ἀθλητοῦ. Ποτέ δέν ἐπιτρέπει τό “ὑπέρ δύναμιν”.

Ἄν εἶχε κανεῖς μάτια ἀγίου, θά μπορούσε νά δῇ ἐκείνη τή νύχτα στήν ἀπόμακρη Κουκουσό ν’ ἀνοίγουν τά Οὐράνια καί πλῆθος Οὐρανίων Στρατιῶν Ἀγγέλων καί Ἀγίων νά κατεβαίνουν τιμητικά, γιά νά ὑποδεχτοῦν μέ θείους διθυράμβους νίκης τό μεγάλο Ἀθλητή τοῦ Χριστοῦ.

Οἱ δῆμοί του, μόλις τελείωσαν τό ἐγκληματικό ἔργο τους, κατελήφθησαν ἀπό παράξενο τρόπο. Χαρακτηριστικό φαινόμενο γιά τούς “κακοπραγούντας”. Ἐνῶ εἶχαν ἀποφασίσει νά πάρουν τό νεκρό σῶμα γιά νά τό ἐξαφανίσουν, τό ἐγκατέλειψαν καί τρέμοντας ἀνέβηκαν στά ἄλογά τους καί ἐξαφανίστηκαν μέ τρελό καλπασμό, σάν κάτι νά τούς κυνηγοῦσε. Ἦταν ἀκόμη βαθειά νύχτα...

Οἱ πιστοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κρυφτεῖ ἀπό τό φόβο τῶν δολοφόνων στά γύρω μέρη, ὅταν τούς ἄκουσαν νά φεύγουν καί νά χάνονται μέσ στή νύχτα, βγῆκαν καί πλησίασαν προσεκτικά. Ἀφοῦ βεβαιώθηκαν ὅτι ἐπικρατοῦσε ἀπόλυτη ἡσυχία καί δέν εἶχε ἀπομείνει κανεῖς, μπῆκαν μέσα στήν οἰκία καί ἔφθασαν στό δωμάτιο πού ἐτελεῖτο ἡ Θεία Λειτουργία.

Ἐκεῖ τό θέαμα τούς συγκλόνισε. Οἱ καρδιές χτύπησαν γοργά, τά μάτια γέμισαν δάκρυα καί ἐπικαλούμενοι μέ πόνο τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γονάτισαν κοντά στόν πεσμένο μπροστά στήν Ἀγία

Τράπεζα Ἱερομάρτυρα. Τά κεριά ἔκαιγαν ἀκόμη ἐπάνω στό ἀπλό Θυσιαστήριο καί ἀχνοφώτιζαν τό ἱερό πρόσωπό του.

Παρ' ὅλο τό μαρτυρικό θάνατο πού ὑπέστη, ἡ γαλήνη καί τό φῶς πού εἶχε, προκαλοῦσε δέος καί συγκίνηση. Ὡς ὅμορφιά τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου του στήν αἰωνιότητα, κοντά στό Θεό, ἀντανάκλουσε στή θεία μορφή του.

Μέ πολλή εὐλάβεια οἱ σεβασμιώτεροι τῶν ἀνδρῶν μαζί μέ τόν γηραιό ἱερέα, τοῦ ὁποίου τά δάκρυα ἔτρεχαν ἀκατάπαυστα, σήκωσαν τό ἱερό σκῆνος τοῦ Ἱερομάρτυρος καί τό τοποθέτησαν σέ μιά μικρή κλίνη, γιά νά τό εὐτρεπίσουν. Εἶχε ὅμως προλάβει ὁ ἀγωνοθέτης Χριστός καί τό εἶχε εὐπρεπίσει μέ φῶς καί οὐράνια μῦρα. Ἐκεῖνοι δέν ἔκαναν τίποτε ἄλλο, παρά νά προσφέρουν ὅ,τι προσφέρει ἡ Ἐκκλησία στούς κεκοιμημένους.

Τό γεγονός μαθεύτηκε γρήγορα στό τόσο μικρό μέρος. Τήν ἄλλη μέρα μέ τιμῇ ἐνταφίασαν τό ἅγιο σκῆνος του. Οἱ χριστιανοί θρήνησαν, οἱ εἰδωλόλατρες λυπήθηκαν οἱ περισσότεροι καί ἀγανάκτησαν μέ τούς ἄγνωστους δολοφόνους.

Ὁ Πατριάρχης Παῦλος, ἄν καί λίγες φορές τόν εἶχαν δεῖ, εἶχε κερδίσει τή συμπάθειά τους. Μετά ἀπό αὐτό τό συγκλονιστικό γεγονός ἄρχισαν νά διακρίνουν μέσα στό σκοτάδι τῆς ἄγνοιάς τους, ἀμυδρά στήν ἀρχή, τό ἔλκυστικό φῶς τῆς ἀγιότητος. Τό μαρτύριο τοῦ Ἀγίου Πατριάρχη τῆς Κωνσταντινούπολης στόν τόπο τους ἄνοιξε “ὁδούς σωτηρίας”.

Πενήντα τρία χρόνια ἀργότερα ὁ δεύτερος μέγας ἐξόριστος τῆς Κουκουσοῦ, ὁ Ἱερός Χρυσόστομος, σέ μία ἀπό τίς ἐπιστολές, πού ἔστειλε ἀπό τήν ἐξορία του, ἔγραφε: “... τόν κύριόν μου, τόν ἐπίσκοπον ἐνταῦθα... ὅσοι εἰ δυνατόν καί τόν θρόνον αὐτοῦ

παρεχώρησεν ἡμῖν”.

Γιά νά ἀποκτήσῃ ἡ Κουκουσός Ἐπίσκοπο, σημαίνει ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἐθριάμβευσε ἐκεῖ. Ἡ θυσία τοῦ ἁγίου καρποφόρησε ἑκατονταπλασίως. Ὁ ἀπέριτος τάφος τοῦ Ἱερομάρτυρα ἀπετέλεσε τό θησαυροφυλάκιο τῶν Ὁρθοδόξων ὁλόκληρης τῆς νοτιοανατολικῆς Μ. Ἀσίας.

Οἱ δῆμιοί του τελικά παρέμειναν ἄγνωστοι. Ἦσαν ἀπεσταλμένοι ἀπό τὰς “βασιλείους αὐλὰς” τῶν ἀρειανοφρόνων, ἢ ἀπό τὰ ἄντρα τῶν ἀρειανῶν καί πνευματομάχων; Ὁ Θεός γνωρίζει. Πάντως οἱ βιογράφοι τοῦ στά Συναξάρια καθὼς καί στήν ἐξιστόρηση τῶν τότε γεγονότων ἀπό συγγράμματα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μ. Φωτίου ἀναγράφουν ὅτι ἐπρόκειτο γιά σχεδιασμένη ἐγκληματική ἐνέργεια τῶν ἀρειανῶν.

Ὑστερα ἀπό μερικές ἡμέρες, ἓνα ἀπομεσήμερο τρεῖς ἱππεῖς λεβεντόκορμοι μέ φωτεινά πρόσωπα περνοῦσαν κάτω ἀπό τίς πύλες τῶν τειχῶν τῆς Κουκουσοῦ. Ἦσαν οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μερικοὶ χριστιανοὶ φρουροὶ τῶν τειχῶν, ὅταν ἔμαθαν τί τοὺς ἔφερε στήν Κουκουσό, τοὺς προώθησαν μέ κατάλληλο τρόπο πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα τοῦ χωριοῦ, πού κατοικοῦσαν τὰ σεβαστά πρόσωπα πού συμπαραστάθηκαν στὸν ἅγιο Παῦλο καί ἐκήδευσαν τὸ ἱερό του σκῆνος.

Ἡ σκηνή ἦταν συγκλονιστική, ὅταν οἱ τρεῖς ἐκλεκτοὶ ἄνδρες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βασιλεύουσας πληροφορήθηκαν τὸ μαρτυρικό τέλος τοῦ Πατριάρχῃ. Δάκρυα ἀφθονα αὐλάκωσαν τὰ εὐγενικά τους πρόσωπα

καί ἡ συγκίνησή τους μεταδόθηκε καί στούς ντόπιους.

Ὅταν τοὺς ὑπέδειξαν τόν τάφο τοῦ Ἱερομάρτυρα, γονάτισαν καί προσευχήθηκαν ἐπὶ ὥρα χύνοντας δάκρυα πόνου καί ἀγάπης ἀλλὰ καί ἀγίας χαρᾶς γιὰ τόν προσωπικό του θρίαμβο στὸν ἀγῶνα τῆς Πίστεως.

Ὅταν ἀργότερα συζήτησαν μέ τοὺς εὐσεβεῖς τῆς περιοχῆς, ἔμαθαν ἀρκετά γιὰ τίς τελευταῖες ἡμέρες καί ὥρες τοῦ Πατριάρχῃ στήν ἐξορία καί μέ τή σειρά τους τοὺς ἐνημέρωσαν γιὰ τοὺς πολυτεῖς ἀγῶνες τοῦ ἀγίου ὑπέρ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Μάζεψαν τά λιγοστά πράγματα τοῦ καί προσκύνησαν γιὰ τελευταία φορά τόν τάφο του, ἐνῶ οἱ εὐσεβεῖς τῆς Κουκουσοῦ τοὺς διαβεβαίωσαν πῶς τόν τάφο τοῦ Ἱερομάρτυρα Παύλου θά τόν φύλαγαν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. “Θά εἶναι ὁ θησαυρός καί ἡ παρηγοριά μας στήν ἐρημιά αὐτή πού ζοῦμε”, εἶπαν οἱ πιστοί τῆς Κουκουσοῦ καί τοὺς ἀποχαιρέτησαν συγκινημένοι.

Ἐκεῖνοι ἀνεβαίνοντας στά ἄλογά τους ἔκαναν τό σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ἐπικαλέστηκαν τίς πρεσβεῖες τοῦ Ἱερομάρτυρα καί πῆραν τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Σέ λίγο εἶχαν χαθεῖ στὸν ὀρίζοντα ἀφήνοντας στοὺς χριστιανούς τῆς Κουκουσοῦ μιὰ γλυκειά ἀδελφική γεύση ἀγάπης ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Βασιλεύουσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΜΕΛΑΝΔΗΣΙΑ ΠΥΛΗ

*Μ*ετά από ένα κουραστικό και πολύμυχθο ταξίδι, πού τό βάραινε ή σκέψη γιά τήν λύπη, πού θά προξενοῦσε ή εἶδηση πού μετέφεραν, οἱ τρεῖς ἄνδρες ἐπέστρεψαν στή Βασιλεύουσα ὕστερα ἀπό ἀρκετές ἐβδομάδες.

Ὅταν ἐφθασαν, κατευθύνθηκαν ἀπό διαφορετικούς δρόμους ὁ καθένας πρὸς τὰ δυτικά τείχη. Τά πέρασαν διὰ μέσου τῆς Μελανδησίας Πύλης καί προχώρησαν δυτικώτερα, ὅπου ὑπῆρχε μυστική Ἐκκλησία τῶν Ὀρθοδόξων. Κοντά ἦταν καί τό ἀγίασμα τῆς Θεοτόκου.

Ἐκεῖνο τό βράδυ, χωρίς νά γνωρίζουν τόν ἐρχομό τους οἱ πιστοί, εἶχαν μεγάλη σύναξη, στήν ὁποία παρευρίσκετο καί ἓνας Ἐπίσκοπος, ἀρκετοί ἱερεῖς καί ὁ Μαρκιανός μέ τό Μαρτύριο.

Ὅταν ἄκουσαν καλπασμούς μέσ στήν νύχτα, τρόμαξαν. Φοβήθηκαν μήπως ἦσαν οἱ διώκτες τους. Ὅταν ὁμως κοίταξαν, μέ χαρά καί συγκίνησι ἀναγνώρισαν τούς πολυπόθητους ἀδελφούς, πού τούς ἔφερναν νέα ἀπό τόν Πατριάρχη τους.

Πρῶτα ἀφίχθηκε ὁ ἕνας, σέ λίγο κατέφθασε ὁ ἄλλος καί τέλος ὁ τρίτος ἀπό ἄλλη ὁδó, γιά νά μή δώσουν στόχο. Μπῆκαν μέσα στήν ἀπλῆ ἀλλά κατανυκτική Ἐκκλησοῦλα, πού τοὺς εἶχε ἀπομείνει, καί βρέθηκαν ἀνάμεσα στό πλῆθος τῶν ἀδελφῶν.

Ἀμέσως τοὺς περικύκλωσαν καί ἄλλος τοὺς ἀσπαζόταν, ἄλλος τοὺς ἔσφιγγε τό χέρι καλοσωρίζοντάς τους, ἐνῶ ὅλα τά μάτια καρφώθηκαν ἐρωτηματικά ἐπάνω τους.

Οἱ τρεῖς ἄνδρες, ἄφωνοι ἀπό τή συγκίνηση, ἔμειναν νά τοὺς κοιτοῦν. Δέν εἶχαν τή δύναμη νά προφέρουν τήν θλιβερή εἶδηση. Τελικά, ὅταν συνῆλθαν λίγο, ὁ μεγαλύτερος ἀπό τοὺς τρεῖς κατόρθωσε καί εἶπε μέ ραγισμένη φωνή:

-- Ἐτελειώθη διά μαρτυρίου!

Τά λόγια του διαδέχτηκε ἡ ὀλιγόλεπτη σιγή, πού φέρνει πάντα μιὰ συγκλονιστική εἶδηση. Ἀμέσως μετὰ ἀκολούθησε ἕνα βουβό κλάμα.

Γιά λίγο ἐπικράτησε ὁ ἀνθρώπινος πόνος. Δέν ἄργησε ὁμως νά τόν ὑπερνικήση ἡ χαρά τοῦ θριαμβοῦ τοῦ Ἱερομάρτυρος.

Πρῶτος ὁ Ἐπίσκοπος ὕψωσε τή φωνή του καί δοξολόγησε τόν ἐνισχύσαντα Θεό. Ἀμέσως δέ μετὰ, ἄρχισε νά ψάλλῃ τόν ὕμνο τῶν ἁγίων Μαρτύρων. Σιγῶσαλλαν ὅλοι τά νικητήρια τοῦ Ἱερομάρτυρος Παύλου, ἐνῶ τά δάκρυα ἔτρεχαν ἄφθονα ἀπό τά μάτια τους.

Μέσα στίς ψυχές τῶν πιστῶν χωροῦσαν καί τά δύο δυνατά συναισθήματα. Καί ὁ πόνος καί ἡ χαρά. Ὁ πόνος σάν ἀποτέλεσμα τῆς τραυματισμένης ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ χαρά σάν καρπός τοῦ Παναγίου Πνεύματος, πού χαρίζει προγεύσεις τῆς αἰωνιότητος καί παράκληση.

Καί κάτι ἄλλο παρηγοροῦσε τοὺς “δεδιωγμένους ἐνεκεν δικαιοσύνης” ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἡ βεβαία

πίστη πώς ὁ καταξιωμένος πλέον ἀγιώτατος προστάτης τους θά τοὺς προστάτευε περισσότερο τώρα μέ τίς πρὸς τόν Χριστό εὐπρόσδεκτες πρεσβείες του.

--Τώρα ἔπαψε νά εἶναι ἐξόριστος. Τώρα εἶναι μαζί μας! τόνισε ὁ Ἐπίσκοπος καί θύμισε τή μεγάλη ἀλήθεια πού εἶπε τό Θεϊκό στόμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ κἄν ἀποθάνῃ ζήσεται".

Οἱ δύο Νοτάριοι πόνεσαν μέ τήν εἶδησι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ "πολυφίλητου πνευματικοῦ των πατρός" περισσότερο ἀπό ὅλους τοὺς ἄλλους, γιατί καί περισσότερο τόν ἀγαποῦσαν. Χάρηκαν ὁμως καί περισσότερο γιά τήν ἱερή ἄθλησή του καί τή θριαμβευτική νίκη του ἐπὶ τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους. Ἀνάμικτα αἰσθήματα, πού ἐκφράζονταν καί τά δύο μέ τά δάκρυα.

Οἱ ἐχθροί τοῦ ἀγίου μέσα στήν παχυλή ἄγνοία τους καί τό σκοτασμό τῆς κακίας ἐνόμιζαν ὅτι ἐξουδετέρωσαν ἕναν ἀντίπαλο. Ἡ ἀλήθεια ὁμως ἦταν ὅτι, ὁδηγώντας τόν ἀγιώτατο Παῦλο στό μαρτύριο, ἀντί γιά ἕναν ἀγωνιζόμενο ἄνθρωπο, τώρα εἶχαν ἀντίπαλο ἕναν καταξιωμένο ἅγιο, ἀπείρως ἰσχυρότερο μέ τή Χάρι πού πῆρε ἀπό τό Χριστό.

Οἱ δύο Νοτάριοι μετά ἀπ' αὐτό πῆραν οὐράνια ἐπιχορήγηση θάρρους καί ζήλου καί ἄνοιξαν τά φτερά τους ἄφοβα. Ἐνημέρωσαν τόν εὐσεβῆ λαό γιά τό μαρτύριο τοῦ Πατριάρχῃ καί δίδασκαν μέ παρρησία τόν λόγο τῆς Ἀληθείας, δηλαδή το δόγμα τοῦ Ὁμοουσίου τοῦ Υἱοῦ μετά τοῦ Πατρός καί ὅσα ἄλλα ἐθέσπισε ἡ ἁγία Α! Οἰκουμενική Σύνοδος.

Ὁ λαός εἶχε συσπειρωθεῖ γύρω τους καί ἀπειλοῦσε μέ τήν ἱερή ἀγνάκτησή του τόσο τοὺς μεταξοφορεμένους ραδιούργους τῶν ἀνακτόρων, ὅσο καί τοὺς ψευτορασοφόρους τῆς σπείρας τοῦ Μακεδόνιου. Ἐάν δέν τόν συγκρατοῦσαν οἱ ἴδιοι οἱ Νοτάριοι, οἱ ἐξελί-

ξεις θά ἦσαν φοβερές.

-- Δέν θέλει ἐκδίκηση ὁ Χριστός καί ὁ Ἅγιός Του, τόνιζαν. Θέλει σωστή πίστη καί σωστή ζωή.

Οἱ αἰρετικοί στήν ἀρχή φοβήθηκαν τό λαό. Ὑστερα ἀπό λίγο ὁμως ξεθάρρεψαν καί ἐξαπέλυσαν ἰσχυρότερο διωγμό. Ἡ κυριώτερη ἐπιδίωξή τους ἦταν νά συλλάβουν καί νά θανατώσουν τοὺς δύο Νοτάριους. Δέν εἶχε ἔρθει ὁμως ἀκόμη ἡ μεγάλη ὥρα γι' αὐτούς, ἂν καί ἐπεφταν ἄφοβα μέσα στόν κίνδυνο στήν προσπάθειά τους νά στηρίξουν τοὺς πιστούς.

Ἐνα φοβερό ἀνθρωποκυνηγητό εἶχε ξεσπάσει ἐναντίον τῶν δύο Ὁμολογητῶν. Ὁ γερο - Μακεδόνιος ἐμαίνετο.

Αλλά καί ἀπ' αὐτό καλό προέκυπτε, γιατί οἱ πιστοί, προκειμένου νά τοὺς προφυλάξουν, τοὺς ἔκρυβαν πότε στό ἓνα σπίτι καί πότε στό ἄλλο, μέ ἀποτέλεσμα νά γίνονται μυστικές συνάξεις στά περισσότερα σπίτια τῆς Βασιλεύουσας καί νά στηρίζονται οἱ Ὁρθόδοξοι. Ἐκεῖ, κάτω ἀπό τό φῶς τῶν λυχναριῶν ξαναζοῦσαν τῇ Χάρι τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων.

Οἱ φλογεροί Νοτάριοι μαζί μέ ἐκλεκτοὺς μοναχοὺς καί κληρικούς μεταλαμπάδευαν καί θέρμαιναν τὴν ἀγάπη καί τὴν πίστη πρὸς τό Χριστό.

Ἔτσι κύλισαν ἀρκετοὶ μῆνες...

Στό μεταξύ βασιλικοὶ ἀλλά καί ἐκκλησιαστικοὶ ἀξιωματοῦχοι ἀρειανόφρονες, βλέποντας πόσο στήριζαν στήν Ὁρθοδοξία τό λαό οἱ δύο Νοτάριοι, σκέφτηκαν νά προσπαθήσουν νά πάρουν μέ τό μέρος τους τοὺς δύο ἄνδρες χρησιμοποιοῦντας δωροδοκία.

Ζῶντας καθημερινά μέσα σέ ἄνομη καί βδελυκτὴ συναλλαγή πίστεψαν στὴν παραζάλη τους ὅτι θά ἦταν δυνατόν νά διαφθείρουν τοὺς δύο ἀδάμαντες τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τοὺς παρήγγειλαν λοιπόν καί τοὺς ἔταξαν ὑψηλά ἀξιώματα καί ὑπέρογκες ἀμοιβές, ἀρκεῖ νά σταματοῦσαν τὴν ἱερὴ ἐργασία καί δραστηριότητά τους.

Μέ ἀγανάκτηση καί ἀποστροφή ἀπέρριψαν οἱ δύο Νοτάριοι τίς ἀνίερες αὐτές προτάσεις. Ἀντιπαρήγγειλαν δέ στοὺς ἀμετανόητους αὐτοὺς αἰρετικούς ὅτι, ὅσο θά ζοῦσαν καί θά ἀνέπνεαν, θά διεκήρυτταν τὴ Θεότητα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τό Ὁμοούσιον μετὰ τοῦ Πατρός, ὁμολογώντας τὴν Ἀλήθεια γιὰ τὴ σωτηρία τῇ δικῇ τους καί τῶν πιστῶν.

Μετά ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενναία ἀπάντηση τό “συμβούλιο τῶν παρανόμων” ἀποφάσισε τὴν “πάση θυσίᾳ” θανατικὴ τους ἐκτέλεση μέ τὸν πανοῦργο τρόπο τῆς δολοφονίας. Πληρωμένοι δολοφόνοι κατάσκοποι ἄρχισαν νά “χτενίζουν” τὴν Πόλη, καθὼς καί τὰ περιχωρὰ μέχρι τὰ δυτικότερα τείχη, γιὰ νά τοὺς ἐντοπίσουν.

Ἐφθασε τό Φθινόπωρο τοῦ 352 μ.Χ., γλυκύτατο καί εἰρηνικὸ μέσα σέ μία πανδαισία χρωμάτων. Ἡ φύση γαληνιαία πρόσφερε στὸν ἄνθρωπο τό βάλσαμο τῆς εἰρήνης. Θύμιζε κάτι ἀπὸ τὴν ἀκύμαντη γαλήνη καί τὴν ὁμορφιά τῆς αἰωνιότητος.

Οἱ Ὁρθόδοξοι καταδιωγμένοι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως, καθὼς εἶχαν ἀναγκαστεῖ ν’ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Πόλη, ἐνοιῶθαν περισσότερο παρά ποτὲ τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδραση τῆς θεόσδοτης αὐτῆς ὁμορφιάς.

Ἀκόμη καί ἡ θάλασσα ἐκεῖνο τό Φθινόπωρο ἡσύχαζε παράξενα. Ἡ ταραχή πῆγαζε μόνο ἀπό τίς ταραγμένες ψυχές τῶν κακοδόξων.

Πλησίαζε τό τέλος τοῦ Ὀκτωβρίου. Συγκεκριμένα ἦταν ἡ παραμονή τοῦ μαρτυρίου τοῦ μεγάλου Θεσσαλονικέως Μάρτυρος, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἐκεῖνο τό βράδυ τά ὄργανα τῶν μισοχρίστων, πληροφορημένα ἀπό τοὺς κατασκόπους, γνώριζαν πῶς οἱ δύο Νοτάριοι θά περνοῦσαν ἀπό τήν Μελανδησία Πύλη κατευθυνόμενοι πρὸς τό ἀγίασμα τῆς Θεοτόκου. Ἐκεῖ ἔστησαν ἐνέδρα, γιά νά τοὺς δολοφονήσουν.

Πράγματι, μόλις νύχτωσε, οἱ δύο ἄνδρες ἐπῆραν τόν δρόμο ἔφιπποι γιά τά δυτικά τείχη. Καθώς προχωροῦσαν ἤρεμα ὁ ἕνας δίπλα στόν ἄλλον, συνομιλοῦσαν καί μοιράζονταν τίς σκέψεις τους. Πρῶτος μίλησε ὁ Μαρκιανός:

-- Ἀπόψε στή σύναξη θά εἶναι καί ὁ Ἐπίσκοπος, Μαρτύριε;

-- Ναί, ἀδελφέ. Εἰδοποίησε πῶς θά ἔλθῃ κατὰ τό μεσονύκτιον, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

Καί μετὰ ἀπό λιγόλεπτη σιωπή πρόσθεσε:

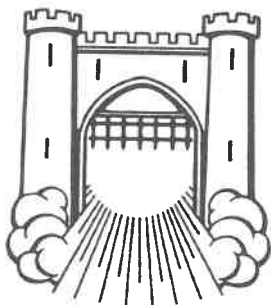
-- Ἀπόψε, Μαρκιανέ, αἰσθάνομαι μιὰ ἀνεξήγητη καί πρωτόγνωρη χαρά, χωρίς νά γνωρίζω ποῦ ὀφείλεται.

Καί..., γιά πρώτη φορά... νοιώθω τόσο ἔντονα τήν παρουσία τοῦ Μάρτυρος Δημητρίου. Νά, σάν νά πηγαί-

νη δίπλα μας καί νά μᾶς συντροφεύῃ!

Ὁ Μαρκιανός τράβηξε τά χαλινάρια καί ἀνάγκασε τό ἄλογό του νά σταματήσει. Τό ἴδιο ἔκανε καί ὁ Μαρτύριος.

Μέσα στήν ἡσυχία τῆς νύχτας, κάτω ἀπό τόν ἑναστρο οὐρανό, πού πρόσφερε στήν

άνθρώπινη ὄραση τό ἀπερίγραπτο κάλλος του, ἀκούστηκε συγκινημένη ἡ φωνή τοῦ Μαρκιανοῦ νά βεβαιώνῃ πῶς τά ἴδια ἀκριβῶς αἰσθανόταν κι ἐκεῖνος!

Τά δύο παληκάρια τοῦ Χριστοῦ ἔκαναν τό Σταυρό τους εὐχαριστώντας Τον καί συνέχισαν τό δρόμο τους. Εἶχαν τέτοια ψυχική εὐφροσύνη, σάν νά βρίσκονταν ἤδη μέσα στή μακαριότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Σάν νά βάδιζαν ὄχι τόν γνωστό δρόμο, πού ὁδηγοῦσε στήν Πύλη τῆς Μελανδησίας, ἀλλά κάποιον ἀπό τοὺς δρόμους τ' Οὐρανοῦ!... Τούς εἶχε ἐπισκιάσει ἡ Χάρις, γιατί σέ λίγο δέ θά διάβαιναν τήν Πύλη τῶν τειχῶν ἀλλά τίς Πύλες τῆς αἰωνιότητος.

Ἔτσι καί ἔγινε κατὰ παραχώρηση Θεοῦ, γιά νά δοθῇ ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου στοὺς δύο γενναίους, καθὼς τό ποθοῦσαν.

Δέν εἶχαν προλάβει νά διαβοῦν τήν Πύλη, ὅταν οἱ πληρωμένοι δολοφόνοι τῶν ἀρειανῶν καί τῶν Πνευματομάχων, ἐφιπποι καί αὐτοί, ἔπесαν ἐπάνω τους μέ μαχαίρια!

Μέσα σέ λίγα λεπτά τελείωσαν ὅλα! Μέ τό ὄνομα τοῦ Χριστοῦ στά χεῖλη τους, πού ἦταν καί τό μόνο πού πρόλαβαν νά προφέρουν, οἱ ἅγιοι Νοτάριοι ἔφυγαν γιά τήν αἰωνιότητα. Οἱ ἐξαγιασμένες ψυχές τους, καταξιωμένες ἀπό την ὑπέρτατη προσφορά τοῦ μαρτυρίου, ἔγιναν δεκτές θριαμβευτικά ἀπό τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους καί τῇ Θριαμβεύουσα Ἐκκλησίᾳ.*

• • • • •

* Ἡ μνήμη τῶν ἁγίων Μαρτύρων Ὁμολογητῶν Μαρκιανοῦ καί Μαρτυρίου ἐορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν 25ῃ Ὀκτωβρίου.

Τό Συναξάρι τους γράφει μέ τή χαρακτηριστική λιτότητα τῶν ἀγίων κειμένων: "Ἐθναναιώθησαν διά μαχαίρας καί ἐτάφησαν εἰς τήν θύραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τήν καλουμένην Μελανθοσίαν, εἰς τήν τοποθεσίαν τοῦ Δευτέρου."

Πολλά δάκρυα ἀγάπης, πόνου καί χαρᾶς μαζί γιά τήν ἄθλησή τους ἐχύθησαν ἀπό τοὺς πιστοὺς ἐπάνω στόν ἀπέριττο τάφο τους.

Μέσα ἀπό τοὺς τάφους αὐτοὺς, καθώς καί ἀπό τον Πατριαρχικό τάφο τῆς Κουκουσοῦ πήγασε ἡ ρώμη καί ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τόν 4^ο μ. Χ. αἰῶνα, ἡ ὁποία τήν κατέστησε ἰσάξια τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων.

Οὐρανομήκης θριαμβική ἰαχή ξεπηδοῦσε μέσα ἀπό τήν σιωπή τῶν μαρτυρικῶν αὐτῶν τάφων κι ἔφθανε ἀκατάπαυστα μέχρι τὰ κατάβαθα τῶν πιστῶν καί τοὺς μετέδιδε μαρτυρικό φρόνημα. Ἰαχή ὑπερκόσμια, πού ἔδινε γεύσεις θείας δυνάμεως καί χαρᾶς καί ἔλεγε καί λέγει πάντα:

“Ὁρθοδοξία... Ὁρθοδοξία!

Εἰς Ἄγιος, Εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός,

εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

Ἀμήν”.

Στόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως
 Ὁμολογητὴ Παῦλο,
 ἀποπνιγέντα ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν
 διὰ τοῦ ὠμοφόρου του
 καί στούς Ὁμολογητές τῆς ποιμένης του.

Στό νοητό στερέωμα
 τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας
 τ' ὠμόφορό σου ἀστροβριθῆς
 καί θεῖος γαλαξίας.

* * *

Φωτοπλημμύρα ἀπὸ Βορρᾶ
 πού φθάνει κι ἀστραποβολᾶ
 στή γῆ τῆς ἐξορίας,
 δόξα Ὁρθοδοξίας!

* * *

Κάθε ἀστέρι, καί ψυχὴ
 καί κάθε ἥλιος, Μάρτυς·
 καί τηλαυγέστερος, Ἐσύ,
 ἡλίου, Ἱερομάρτυς!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ◆ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΤΡΟΛΟΓΙΑ J. P. MIGNE.
- ◆ ΜΕΓΑΣ ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, Βίκτωρος Ματθαίου, Ἔκδοσις 1972.
- ◆ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ (Θρησκ. καί Ἠθική Ἐγκυκλ. Ἔκδοσις 1965).
- ◆ ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ Μιχ. Ἰ. Γαλανοῦ, Ἔκδοσις ἐν Ἀθήναις 1907.
- ◆ ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΔΡΑΝΔΑΚΗ, Ἔκδοσις “Φοῖνικος”.
- ◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΡΟΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ Παναγιώτου Στάμου, Ἔκδοσις “ΦΩΣ” 1960.
- ◆ “ΠΑΥΛΟΣ” J. HOLZNER.
- ◆ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ.

